

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM BÖLÜMÜ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE COĞRAFYA ÖĞRETİMİNİN
AKADEMİSYENLER VE ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİNE
GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

MESUT KOT

BOLU - 2015

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM BÖLÜMÜ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE COĞRAFYA ÖĞRETİMİNİN
AKADEMİSYENLER VE ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİNE
GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

Mesut KOT

Danışman

Yard. Doç. Dr. Esin ÖZCAN

BOLU, KASIM – 2015

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Mesut KOT tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Öğretiminin Akademisyenler Ve Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi başlıklı çalışma jüri tarafından İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir 24/11/2015

Jüri Üyeleri

Akademik Unvan, Adı ve SOYADI

İmza

Üye (Tez Danışmanı): Yrd. Doç. Dr. Esin ÖZCAN

Üye : Doç. Dr. Emine Özlem YİĞİT

Üye : Doç. Dr. Mücahit COŞKUN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün Onayı

Doç. Dr. Türkan ARGON

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Öğretiminin Akademisyenler Ve Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” başlıklı çalışmanın yazılmasında bilimsel ve etik kurallara uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda atıfta bulunduğumu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Mesut KOT

TEŞEKKÜR

Ömrünü çocuklarının iyi birer insan olabilmesi için harcamış ve harcamakta olan annem Nadiye KOT ve babam Mustafa KOT'a, bu çalışmaya başladığım andan itibaren her zorlukta yanımda olan ablam Mehtap KOT'a, tez süreci boyunca elinden gelen desteği gösteren değerli danışmanın Yard. Doç. Dr. Esin ÖZCAN'a, tezimin daha iyi bir tez olması için sürekli yardımcı olan değerli hocalarım Doç. Dr. E. Özlem YİĞİT'e ve Doç. Dr. Mücahit COŞKUN'a, babacan tavırlarıyla bize aile olmayı öğreten değerli hocalarım Prof. Dr. Cemal AVCI'ya ve Yard. Doç. Dr. Fahri KILIÇ'a, bilgi ve tecrübesi ile her aradığımda yardımcı olan değerli hocam Yard. Doç. Dr. Adnan ALTUN'a, her zaman minnettar kalacağım değerli hocam Yard. Doç. Dr. Meriç TUNCEL'e, yıllardır süren sıcak dostluklarıyla beni yalnız bırakmayan İbrahim AKYÜZ ve Ferhat DOĞANGÖNÜL'e, çalışma süresince gönderdiğim anketleri dolduran, görüşleriyle çalışmama zenginlik katan tüm öğretmen ve akademisyenlere sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Mesut KOT

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU	i
ETİK İLKELE UYULDUĞUNA İLİŞKİN METİN	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
TABLolar VE GRAFİKLER DİZİNİ	vi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT.....	1
I. BÖLÜM.....	2
1. Giriş	2
1.1. Problem Durumu.....	2
1.1.1. Problem cümlesi	4
1.1.2. Alt problemler.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Varsayımlar.....	5
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Tanımlar.....	6
II. BÖLÜM	7
2. Kuramsal Temeller ve İlgili Literatür	7
2.1. Kuramsal Temeller	7
2.1.1. Sosyal bilgilerin tanımı ve önemi	7
2.1.2. Sosyal bilgiler öğretiminin amacı	8
2.1.3. Coğrafyanın tanımı ve önemi	9
2.1.4. Coğrafya öğretiminin amacı	10
2.1.5. Sosyal bilgiler dersi ve coğrafya konuları	13
2.2. İlgili Araştırmalar	17
2.2.1 Türkiye’de yapılan araştırmalar	17
2.2.1.1. Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konuları ile ilgili araştırmalar... 17	
2.2.1.2. Sosyal bilgiler öğretimi ile ilgili araştırmalar	20
2.2.1.3. Delphi araştırmaları	23
2.2.2. Yurt dışında yapılan araştırmalar.....	26
III. BÖLÜM.....	28
3. Yöntem.....	28

3.1. Araştırmanın Modeli.....	28
3.2. Çalışma Grubu	28
3.2.1. Kişisel bilgilere ilişkin bulgular.....	31
3.3. Verilerin Toplanması	34
3.3.1. Veri Toplama araçlarının geliştirilmesi	36
3.3.1.1. Birinci delphi anketi.....	36
3.3.1.2. İkinci delphi anketi	38
3.3.1.3. Üçüncü delphi anketi	38
3.4. Verilerin analizi	39
IV. BÖLÜM.....	41
4. Bulgular ve Yorum	41
4.1. Birinci Delphi Anketi İle İlgili Bulgular.....	41
4.1.1.1. Birinci boyut: coğrafya öğretimine yönelik görüşler.....	42
4.1.1.1.1 Öğrenme öğretme süreci	42
4.1.1.1.2. Ölçme ve değerlendirme	46
4.1.1.2.1. Öğretim programı	47
4.1.1.2.2. Öğrenme öğretme süreci	48
4.1.1.2.3. Ders kitabı.....	50
4.1.1.3. Üçüncü boyut: coğrafya öğretiminde karşılaşılan sorunlara yönelik görüşler	50
4.1.1.3.1. Öğrenme öğretme süreci	51
4.1.1.3.2. Coğrafyaya bakış açısı	52
4.1.1.3.3. Öğretmen eğitimi	53
4.1.1.3.4. Akademisyen eğitimi	54
4.2. İkinci delphi anketi ile ilgili bulgular	57
4.3. Üçüncü delphi anketi ile ilgili bulgular	64
V. BÖLÜM.....	74
5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler	74
5.1. Sonuç	74
5.2. Tartışma	76
5.3. Öneriler	81
5.3.1. Coğrafya öğretimi ile ilgili öneriler	81
5.3.2. Araştırmacılara öneriler	81
KAYNAKÇA.....	82

TABLOLAR VE GRAFİKLER DİZİNİ

Tablo 3.1. Akademisyenlerin demografik özellikleri	29
Tablo 3.2. Öğretmenlerin demografik özellikleri	30
Tablo 3.3. Birinci ankete katılanların kişisel özellikleri	31
Tablo 3. 4. İkinci ankete katılanların kişisel özellikleri	32
Tablo 3.5. Üçüncü ankete katılanların kişisel özellikleri	33
Tablo 4.1. BDA'ya verilen cevapların kategorilere göre dağılımları	41
Tablo 4.2. Öğrenme öğretme süreci	43
Tablo 4.3. Öğretim programı kavramlar	47
Tablo 4.4. Öğrenme öğretme süreci kavramlar	49
Tablo 4.5. Ders kitabı kavramlar	50
Tablo 4.6. Öğrenme öğretme süreci kavramlar	51
Tablo 4.7. Coğrafyaya bakış açısı kavramlar	52
Tablo 4.8. Öğretmen eğitimi kavramlar	53
Tablo 4.9. Akademisyen eğitimi kavramlar	54
Tablo 4.10. BDA sonuçlarına göre oluşturulan ikinci anket soruları	55
Tablo 4.11. İDA uzlaşma sağlanamayan maddeler	58
Tablo 4.12. İDA uzlaşma sağlanan maddeler	60
Tablo 4.13. İDA'ya verilen cevapların ortalamaları	61
Tablo 4.14. ÜDA uzlaşma sağlanan maddeler	65
Tablo 4.15. ÜDA uzlaşma sağlanamayan maddeler	66
Tablo 4.16. ÜDA'ya verilen cevapların ortalamaları	68
Tablo 4.17. İDA ve ÜDA'nın karşılaştırılması	71
Grafik 5.1. Türkiye'de coğrafya eğitimini hangi düzeyde değerlendiriyorsunuz sorusuna verilen cevaplar	74
Tablo 5.1. İkinci açık uçlu soruya verilen başlıca cevaplar	75

KISALTMALAR DİZİNİ

BDA	: Birinci Delphi Anketi
İDA	: İkinci Delphi Anketi
ÜDA	: Üçüncü Delphi Anketi
AKT	: Aktaran
ED	: Editör
ENS	: Enstitü
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TTK	: Talim ve Terbiye Kurumu
Ç1	: Birinci Çeyrek
Ç3	: Üçüncü Çeyrek
Md	: Medyan
R	: Genişlik
$\bar{X}$	: Aritmetik Ortalama
SBÖP	: Sosyal bilgiler Öğretim Programı

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE COĞRAFYA ÖĞRETİMİNİN AKADEMİSYENLER VE ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

MESUT KOT

Yüksek Lisans Tezi

İlköğretim Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Esin ÖZCAN

Kasım-2015, 104 sayfa

Bu araştırma, sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretiminin akademisyenler ve öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda incelenmesi ve çözüm önerileri sunmak amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu 2014-2015 yılları arasında Türkiye’de görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenleri ve sosyal bilgiler eğitimcileri oluşturmaktadır. Araştırma üç oturumda tamamlanan bir delphi çalışmasıdır. Delphi çalışmaları; aynı anketin bir uzman grubuna birden fazla gönderildiği, her oturum sonunda uzmanların yapılan değerlendirmeler konusunda bilgilendirildiği ve değerlendirilen maddeler üzerinde bir uzlaşmaya varılmasını amaçlayan çalışmalardır. Araştırmanın birinci turunda uzman görüşü alınarak hazırlanan açık uçlu sorulardan oluşan anket, 38’i öğretmen, 14’ü akademisyen olmak üzere toplamda 52 kişiye uygulanmıştır. Katılımcıların sorulara verdikleri cevapların içerik analizi yapılmış ve ikinci tur delphi anketi oluşturulmuştur. Bu anket 7’li likert ölçeğine göre hazırlanmış ve birinci tur delphi anketini değerlendiren katılımcılara gönderilmiştir. Toplamda 29 katılımcı geri dönüş yapmıştır. İkinci tur delphi anketinin maddelerinin her birinin birinci çeyrek, üçüncü çeyrek, medyan ve genişlik değerleri hesaplanmıştır. Bu şekilde üçüncü anket oluşturulmuştur. Bu anket katılımcılara tekrar gönderilerek değerlendirmeleri sağlanmıştır. Toplamda 21 katılımcı geri dönüş yapmıştır. Üçüncü anket sonuçlarına göre katılımcılar arasında büyük oranda görüş birliği sağlandığı gözlenmiş ve çalışma sonlandırılmıştır.

Araştırma sonucunda sosyal bilgilerin mantığına uygun olarak coğrafya konularının öğretiminde program, süre, yöntem, araç gereç ve öğretmen açısından bazı sorunlar ortaya konmuş ve uzman görüşleri doğrultusunda çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Sosyal Bilgiler, Coğrafya Eğitimi, Delphi Tekniği

ABSTRACT

EVALUATION OF TEACHING OF SOCIAL SCIENCES ON ACADEMIC GEOGRAPHY LESSON ACCORDING TO THE VIEWS OF TEACHERS AND ACADEMICIANS

Mesut KOT

Master Thesis

Department of Primary Education

Department of Social Sciences Education

Supervisor: Assist Prof. Dr. Esin ÖZCAN

November -2015, 104 pages

This research was planned to solve and explain geography topics with the help of teachers and academists.

The working groups of the study is teacher of social studies and social studies educators who are working between 2014-2015 years in Turkey. This is delphi research that can be completed in three sections. The delphi studies are; the survey send to more than one expert, the works that the experts are informed at the end of each section and have a consensus on items by the help of experts. At the end of the first section, the survey that is composed of open ended questions experts confirmed was implemented on 38 teachers and 14 academists who is composed of totally 52 people. The answers of the participants on survey were evaluated in the research. Then, the second section is composed of the main Delphi survey. This survey was prepared by the help of likert scale and sent to the participants who evaluate the survey. Totally 29 participants was turned back to the survey. At the second section of the Delphi survey, rates of first quarter, third quarter , median and extend of the items were calculated. In that way, the third survey was completed. That survey was evaluated one more time by the participants who implemented the survey. Totally 21 participants turned back. According to results of the third survey results, there is a substantially consensus between participants and the study was ended.

At the end of the research, some problems like program, time, method, material and teachers in the teaching of geography topics was indicated and by the help of experts, some solution advices was tried to indicate.

Key words: The social sciences, the delphi technique, the geography education.

I. BÖLÜM

1. Giriş

21. yüzyılda dünya, bilim ve teknoloji alanında hızlı değişimlerin yaşandığı bir süreç içinde bulunmaktadır. Toplumların dünyadaki bu hızlı değişime ayak uydurabilmeleri için eğitim sistemlerini sürekli geliştirmeleri ve çağın gerektirdiği bilgi ve donanımına sahip bireyleri yetiştirmeleri son derece önemlidir.

Gelişmiş ülkelerin eğitim sistemlerine bakıldığında eğitim bilgi aktarmadan ziyade bireylere karşılaştığı sorunları çözme becerisi kazandırmakta ve onları yaşama hazırlamaktadır. Eğitim sayesinde bireylerin ihtiyaçları ile toplum beklentileri arasında bir denge sağlanmaktadır.

Akınoğlu (2005) 'na göre eğitim, çağın baskın paradigmasına göre şekillenir ve kendi sistemini ona göre yapılandırır. Her ülkenin eğitim sistemi de o ülkenin geleceğini belirler. 21. yüzyılda çağdaş bilgi ve teknolojiye sahip olmayan bir ülkenin ekonomik bağımsızlığını, siyasal bağımsızlığını koruyabilmesi, sürdürebilmesi olanaksız olduğu gibi, evrensel değerleri olmayan bir eğitim sisteminin de ulusal idealler gerçekleştirmesi de oldukça zordur. Yakın tarihe göz atıldığında II. Dünya Savaşından sonra eğitime ağırlık veren ülkelerin hızla kalkındığını, sağlam demokrasiler kurduğunu; bunu yapmayan ülkelerin kalkınma sürecinde yer alamadığını ve demokrasilerini olması gerektiği gibi yerleştiremedikleri görülür.

1.1. Problem Durumu

Adını Eski Yunan döneminde 'geo-yer, graphien-yazmak' kelimelerinden alan ve 'yerin tasfiri/yazımı' anlamına gelen geographie/coğrafya, başlangıcından itibaren uzun süre 'yerin tasfiri' olarak kabul edilmiştir. Başlangıçta biri matematik diğeri

bölgesel olmak üzere iki koldan gelişen coğrafya, dünyanın her yerinin tanınması ve diğer bilim dallarındaki gelişmelere bağlı olarak çeşitlenmiş, dallara ayrılmıştır. Bu gelişim süreci sonunda günümüzde coğrafya, aşağıda vurgulanacağı üzere *‘doğal ortam ile insanlar arasındaki karşılıklı etkileşimi araştırarak sonuçlarını sentez olarak veren bir bilim’* anlamı kazanmıştır (Gümüşçü, 2010). Coğrafyanın; insanı, doğal ortamı, insanla doğal ortam arasındaki etkileşimleri, bu etkileşimlerin sonucunda ortaya çıkan durumları dağılışı, ilişki kurma ve nedensellik ilkelerine göre araştıran ve elde ettiği sonuçları bir sentez halinde ortaya koyan bir bilim özelliğine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Coğrafya, insanın meydana getirdiği mekanları toplumun nasıl kullandığı, düzenlediği ve bu mekanlarda ileriye yönelik planlamalar yaptığı bir anlamı da içermektedir. Buradan da anlaşıldığı gibi Coğrafya öğretiminde amaç; doğayı ve işleyişini anlamak yanında, yetişmekte olan gençlere, yaşadıkları yere ve çevresine ait çeşitli özellikleri tanıtmak ve çevreye karşı duyarlılık kazandırmaktır.

Coğrafyanın esas görevlerinden biri, yeryüzü ile ilgili bilgi ve gerçekleri araştırıp insanlara sunmaktır. Ayrıca, öğrencileri yerleşmeler, yer ve yerler arasındaki ilişkiler, göçler ve bölge kavramlarıyla tanıştırmak, çevreye karşı olan tutum ve değerleri incelemek coğrafya dersinin başlıca görevlerindendir. Tam ve sağlıklı bir coğrafya eğitimi dünyadaki diğer insanlarla olan bağlantıları, dünya/meکانla olan ilişkileri ve bu ilişkiler kapsamında kişilerin ve toplumların mekan ile etkileşimde dünyanın neresinde olduğunu anlamasına yardımcı olan bilgi kavram ve temelleri daha iyi algılamayı sağlar (Gümüşçü, 2012).

Osmanlı Devleti’nin son döneminde ve Türk eğitim tarihinde önemli bir yeri olan coğrafya öğretimi, ilkokul, ortaokul ve lise kademesindeki yerini ve önemini her zaman korumuştur. 1968 yılında Sosyal bilgiler adı altında ilköğretim ikinci kademe de yer alan coğrafya öğretimi bugün de aynı ders içeriğinde okutulmaktadır.

MEB (2005) programında Sosyal bilgiler, *“bireyin, toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite veya tema altında*

birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir” şeklinde tanımlanmıştır (MEB, 2005).

1.1.1. Problem cümlesi

Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretimine yönelik olarak sosyal bilgiler öğretmenleri ve sosyal bilgiler eğitimcilerinin görüşleri nelerdir?

1.1.2. Alt problemler

1. Sosyal bilgiler eğitimcilerinin ve öğretmenlerinin coğrafya öğretimine yönelik görüşleri nelerdir?
2. Sosyal bilgiler eğitimcilerinin ve öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde coğrafyaya yönelik görüşleri nelerdir?
3. Sosyal bilgiler eğitimcilerinin ve öğretmenlerinin Sosyal bilgiler öğretiminde coğrafya konularını verirken karşılaşılan sorunlara ve önerilere yönelik görüşleri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Sosyal bilgiler dersi kapsamındaki coğrafya ünitelerinin işlenişinde, dikkat edilmesi gereken noktaları tespit etmek ve ortaokul kademesinde ideal coğrafya öğretiminin sahip olması gereken özellikleri belirlemektir. Ülkemizde Sosyal bilgiler programının hazırlanması ve geliştirilmesi aşamasında bu çalışma kaynak teşkil etmesi bakımından faydalı olacaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de coğrafya öğretimi ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimde devam etmektedir. Yapılan araştırmalar bu eğitim basamaklarında öğrenim gören bireylerin, yeterli coğrafi bilgi ve donanımla mezun olamadıklarını göstermektedir. Okullarda coğrafya dersleri de diğer dersler gibi ezbere dayalı olarak işlenmektedir (Sekin, Ünlü 2002). Akınoğlu ve Bakır (2003)’ın yaptığı araştırmaya göre coğrafya öğrencilerin ilgi alanları arasında son sıralarda gelmektedir¹.

Bu araştırma ile elde edilen sonuçların ilgili alanda eğitim veren öğretmenlere ve akademisyenlere coğrafya öğretiminde yardımcı olacağı düşünülmektedir. Araştırma sonucu elde edilen veriler sosyal bilgiler program geliştirme çalışmalarında referans olarak kullanılabileceği düşünülmektedir. Ayrıca sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretimiyle ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, delphi tekniğine pek yer verilmediği görülmektedir. Bu anlamda da yapılan bu araştırmanın alandaki bu eksikliğe katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

1. Araştırmaya katılan kişiler, anketlerin sorularını hiçbir etki altında kalmadan içtenlikle cevaplamışlardır.
2. Araştırmaya katılan kişiler, anket sorularını doğru ve düzgün okuyarak cevaplamışlardır.
3. Araştırmaya katılan kişiler, gerçek düşüncelerini yansıtmışlardır.
4. Araştırmaya katılan kişiler, alanları itibari ile yeterlilikleri ülke genelini yansıtabilecek özelliktedirler.

1.5. Sınırlılıklar

¹ Akınoğlu ve Bakır (2003)’ın araştırmasında, araştırmaya katılan kişilerin %5’i coğrafyaya ilgi duyduğunu belirtmiştir.

1. Araştırma sosyal bilgiler eğitimcileri ve sosyal bilgiler öğretmenleriyle ile sınırlı kalmıştır.
2. Araştırmaya katılan kişilerin bulundukları kurumun sosyokültürel yapısı dikkate alınmamıştır.

1.6. Tanımlar

Sosyal bilgiler: İlköğretim okullarında öğrenim gören öğrencileri, içinde yaşadığı topluma karşı duyarlı, yararlı ve sorumlu birer vatandaş olarak yetiştirmek maksadını taşıyan, coğrafya, tarih, sosyoloji, psikoloji, eğitim ve ekonomi gibi sosyal bilim alanlarıyla ilişkili, çok yönlü ve kapsamlı bir derstir (Gülcan, 2010).

Coğrafya: Bir beşeri bilim olan coğrafya, insanın yaşadığı, çalıştığı, bir araya geldiği ve başta kendi yaşama ortamı olmak üzere değiştirmekte olduğu yeryüzünü inceleyen beşeri bir bilimdir (Tümertekin, 1994).

Delphi tekniği: Bir problem durumuna ilişkin uzman görüşlerini sistematik bir şekilde elde etmek ve geleceğe ilişkin tahminlerde bulunmak için kullanılan bir tekniktir (Şahin, 2001).

II. BÖLÜM

2. Kuramsal Temeller ve İlgili Literatür

2.1. Kuramsal Temeller

2.1.1. Sosyal bilgilerin tanımı ve önemi

Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olmak amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005). Öztürk (2006)'e göre Sosyal bilgiler eğitimi, bütün özellikleriyle değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla, sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve metotları birleştirerek kullanan bir öğretim programı olarak tanımlanabilir.

Sosyal bilgiler öğretimi ülkelerin etkin vatandaş yetiştirmek amacıyla sürdürdükleri eğitim faaliyetlerinin omurgasını oluşturmaktadır. Çünkü okul programlarındaki tüm dersler vatandaş yetiştirmeye belli oranlarda katkıda bulunuyor ise de, asli amacı bu olan ders Sosyal bilgilerdir. Bundan dolayıdır ki Sosyal bilgiler öğretim programları ülkelerin yetiştirmek istedikleri ideal vatandaşın özelliklerini en iyi yansıtan veri kaynağı olarak öne çıkmaktadır (Öztürk, 2011).

Sosyal bilgiler kavramı ABD, Kanada ve Avustralya gibi ülkelerin dışında pek çok insan tarafından bilinmemektedir. Çünkü diğer ülkelerde tarih, coğrafya ve diğer sosyal bilimler ayrı konu alanları olarak çalışılır (Welton ve Mallan, 1999, 8. Akt; Gençtürk, 2009). Türkiye'de Sosyal bilgiler dersi belirtilen ülkelerdeki gibi geniş alan tasarımı bir disiplindir.

2.1.2. Sosyal bilgiler öğretiminin amacı

Safran (2008)'e göre Sosyal bilgilerin temel amacı etkili vatandaş yetiştirmektir. Etkili vatandaş, içinde yaşadığı toplumun kültürünü benimsemiş ve bunu geliştirme anlayışına sahip bireylerden teşekkül eder. Bu bağlamda, ulusların kendi devamlılıklarını sağlayabilmeleri, etkili vatandaş yetiştirmesi ile mümkün olabilecektir. Vatandaş yetiştirme yöntemleri dayandığı felsefi temellere göre, tek disiplinli, çok disiplinli veya disiplinlerarası bakış açıları ile olabilmektedir. Çok disiplinli ve disiplinlerarası olarak ilgili sosyal bilimlerden seçilmiş bilgiler, bütünleştirici bir anlayışla, sosyal bilgiler dersi şeklinde bireylere kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Barth ve Demirtaş (1997) ise Sosyal bilgiler öğretiminin temel amaçlarını geleceğin etkin yurttaşlarında karar verme ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesi olarak açıklamışlardır. MEB (2005), Sosyal bilgiler dersi öğretim programında genel amaçları şu şekilde açıklamaktadır:

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
3. Atatürk İlke ve İnkılaplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.
5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.

8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetir.
13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.
14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak, yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.
16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.
17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.

2.1.3. Coğrafyanın tanımı ve önemi

Temelde bir yeryüzü ilmi olan coğrafya, oluşum tarihi en eski bilimlerden biridir. Coğrafya terimi bileşik bir terimdir ve iki kavramın birleştirilmesi yoluyla oluşturulmuştur. Bunlar, Grekçe kökenli ge ve graphe kavramları olup, ge (je veya jeo) yer, yeryüzü, dünya; graphe (graphein) ise tasfir anlamına gelir (Doğanay, 2003).

Doğanay (1993:7) 'a göre coğrafya; coğrafi yeryüzündeki doğal, beşeri ve ekonomik olayları, insanla ilişkiler kurarak inceleyen bir bilimdir. Tanımdan da anlaşılacağı gibi coğrafya, yeryüzünü meydana getiren doğal olayların oluşumunu, gelişimini ve bu doğal oluşumların beşeri olaylarla ilişkisini inceleyen bir bilim dalıdır.

Coğrafi düşüncenin temelinde nesne ve olayların yeryüzünün neresinde olduğu, bunların konumlarının onların özelliklerini ve çevrelerinde bulunan nesne ve olaylarla aralarında bulunan ilişkileri nasıl etkilediği gibi sorulara cevap aranması yatar (Demirci, 2006).

Pattison (1967)'a göre coğrafyacıların şu ana kadar kullandıkları birbiri ile rekabet halindeki tekil tanımlara alternatif olabilecek dört gelenek ayırt edilebilir. Bu dört geleneğin ortaya koyacağı çoğulcu yaklaşım, coğrafyacıların tam olarak ne yaptıklarını ifade etmenin yanında, profesyonel coğrafyacılar, coğrafya öğretmenleri ve aynı zamanda coğrafyacı olmayanlar arasında coğrafyanın ne olduğu konusunda ortak bir zemin hazırlayacaktır. Bu dört gelenek; mekansal gelenek, saha çalışmaları (bölgesel) geleneği, insan-çevre geleneği ve yer bilimi geleneğidir.

2.1.4. Coğrafya öğretiminin amacı

21. yüzyılda bilim ve teknolojiadaki hızlı gelişmeler, insanoğlu dünyaya ayak bastığı zamandan itibaren daha önce hiç görülmediği kadar hızlı ve küresel boyuttadır. Uzun yıllar doğanın egemenliğinde yaşayan insanoğlu, gelişen bilim ve teknoloji sayesinde doğaya hükmeder hale gelmiştir. Bu büyük değişimin kaçınılmaz sonucu olarak doğa hızla kirlenmeye ve kaynaklar azalmaya başlamış, insanoğlu kendi yaşam alanını ve geleceğini geri dönülemez bir şekilde tüketir hale gelmiştir. İnsanoğlunun bilim ve teknoloji yoluyla doğaya verdiği bu zararı, başka bir bilim dalı olan coğrafya elde ettiği bulgular ve sonuçlar ile yok etmeye çalışmaktadır. Coğrafya, doğayı anlamak ve insanlığın doğaya hükmederken verdiği zararı en aza indirmek için sürekli çalışan ve yeni bulgular ortaya koyan önemli bir bilim dalıdır.

Bilindiği gibi okul sistemi Aydınlanma çağı sonrası sanayi devrimi ve uluslaşma süreci ile tamamlanabilecek modern zamanların bir ürünüdür. Bu dönemde okullar ve eğitim sisteminin en önemli iki işlevi geleceğin iş gücünü yetiştirmek ve çocukların sosyalleşmesi ve toplumun bir üyesi olmasını sağlamaktır. Bu açıdan değerlendirildiğinde coğrafya, bu bağlamda tarih dersiyile birlikte diğer derslere oranla daha özel bir yere sahiptir. Çünkü coğrafya öğrencilere içinde yaşadıkları ülke ve yere dair bir bilinç geliştirip bu yerleri öğrenciler için anlamlı kılarak onlarda bir ulus ve vatandaşlık bilinci oluşturmaya çalışır. Böylesi bir bilinç onların toplumun bir üyesi olarak toplum içindeki görev ve sorumluluklarının bilincine varmalarına neden olacaktır (Öztürk, 2007; akt. Gümüşçü, 2012).

Coğrafya öğretiminin amacı, öğrencilerin yaşadıkları alandan başlayarak ülkesi ve dünya ile ilgili coğrafi bilinç kazanmalarını, gelecekteki yaşantılarında etkin bir şekilde kullanabilecekleri bir donanıma sahip olmalarını sağlamaktır (MEB, 2005).

Coğrafya dersi öğretim programı vizyonunda öğrencilerin yaşadıkları alandan başlayarak ülkemiz ve dünya ile ilgili coğrafi bilinç kazanmaları doğrultusunda;

1. Doğa ve insana ait unsurları toplayarak mekanı doğru ve etkin kullanan,
2. İnsan ve doğa arasındaki karşılıklı etkileşimi fark eden,
3. Çevre kalitesine önem vererek geleceği düşünen, milli değerlere bağlı, vatanını koruyan,
4. Dünyanın ve insanlığın korunmasına yönelik sorumluluk duygusuna sahip,
5. Coğrafi bilgi ve becerileri kullanarak doğa ve insana ait değerleri geleceğe taşıma stratejileri geliştiren ve uygulayan,
6. İnsan ve doğa süreçleriyle oluşan ekolojik, ekonomik, sosyal ve politik ilişkileri; dünya genelindeki insanlar, yerler ve çevrelerin birbirleriyle olan etkileşimini anlayan,
7. Coğrafi sorgulama, harita okur-yazarlığı, bilgi teknolojilerini kullanma, arazi çalışmaları, gözlem ve etkili iletişim kurabilmeyi de içeren yöntem ve teknikleri kullanan entelektüel ve sosyal becerilere sahip bireyler yetiştirmek, olduğu belirtilmiştir (Anonim, 2006; akt. Gümüşçü, 2012).

Diğer bilim dallarında olduğu gibi coğrafya öğretiminde de merak ve sorgulama bilgiye gitmenin ilk adımı olmaktadır. Coğrafyanın her konusu sorgulama ile başlar. Coğrafi sorgulama ile öğrenciler çevrelerinde gördükleri coğrafi olaylara ilgi duyar. Bu durum merak duygularının geliştirme yanında bilimsel düşünmeyi de öğretir.

Coğrafi sorgulama alışkanlığının kazandırılması, etkinliklerin çeşitli becerilerin geliştirilmesi amacı ile yapılandırılmasını değil, öğrencilerde merak uyandırılarak oluşturulan soruların farklı etkinlik ve uygulamalar ile cevaplandırılmasını içerir. Coğrafyayı ilgilendiren tüm konularda kullanılabilecek bu çeşit bir sorgulama, coğrafya dersleri ile öğrencilere verilmesi pek çok ülkede artık genel olarak kabul görmüş becerilerin geliştirilmesine de katkı sağlar. Bunlar; gözlem yapma, araştırma, arazi çalışması, analiz yapma, tahminde bulunma, kanıt kullanma, eleştirel düşünme, problem çözme, neden-sonuç ilişkisini görebilme, karar verme, bilgi kaynaklarına ulaşabilme, yeni bilgiler üretme, veri toplama, verileri tasnif etme, bilgi teknolojilerini kullanma, verileri harita, tablo ve grafik olarak gösterebilme şeklinde çoğaltılabilir (Demirci, 2006).

Türkiye’de coğrafya kazanımları, ilk ve ortaokul düzeyinde Sosyal bilgiler dersi aracılığıyla öğrencilere öğretilmektedir. Bu derste öğrencilerin coğrafyaya ilişkin şu davranışları kazanması hedeflenmektedir.

1. Doğa ve insan arasındaki uyumlu birlikteliği kavrar. İnsan ve doğa ilişkisi çerçevesinde coğrafi sorgulama becerileri kazanır.
2. Mekânsal süreçlerin yerel ve küresel etkileşim içinde olabilirliğini fark eder.
3. Türkiye’nin, yakın ve uzak komşu ülkeler ve diğer dünya ülkeleri ile olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanır.
4. Doğal afetler ve çevre sorunlarının farkına varır. Doğal afetler ve çevre sorunlarını değerlendirerek koruma ve önlem alma yollarına yönelik uygulamalar geliştirir.
5. Çevreyi korumanın günümüz ve gelecek yıllar için önemini kavrar.
6. Kalkınma süreçlerinin doğayla uyumlu olmasının önemini kavrar.

7. Bölgesel ve küresel ilişkiler açısından Türkiye'nin konumu ve özelliklerinin bilincine varır.
8. Ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alma duygularını geliştirirler.
9. Farklı ülkelerin çevresel, kültürel ilişkilerdeki önemini kavrar. Yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer vatandaş olarak yetişirler.
10. Plan, Kroki, Harita ve Grafik bilgileri kazanarak bilgiyi ondan yararlanılabilir hale getirir.
11. Ekonomik değerleri ile milli kaynaklarımızı tanır ve bunları tanımanın bir ödev olduğunu kavrar.
Yakın çevresinden başlayarak ülkesine ve dünyaya ait mekânsal değerlere sahip çıkma bilincini geliştirir.
12. Tasarruf bilincini geliştirir. Kendi eşyasını, okulunu, okul eşya ve araçlarını dikkatli kullanma ve koruma alışkanlığı kazanır.
13. Tutumlu olma ve planlı çalışma alışkanlığı elde ederler. Üretim, tüketim ve dağıtım ile ilgili temel bilgileri öğrenir.
14. Turizmin anlamını, önemini kavrar.
15. Nüfus artış hızının eğitime ve ekonomiye olan etkisini kavrar.
16. Coğrafi değerlerin "vatan bilincinin" kazanılmasındaki önemini özümser (Gülüm ve Torun, 2009; akt. Memişoğlu-Öner, 2013)

2.1.5. Sosyal bilgiler dersi ve coğrafya konuları

Sosyal bilgiler dersi, somut tecrübe ve konulara dayanılarak hazırlanan Hayat Bilgisi programlarından farklıdır. Sosyal bilgiler özellikle ilköğretim çağındaki çocuk ve gençlerin ilgisini çeken, sosyal bilim konularının çocuğu ilgilendiren yönlerinden faydalanarak etkin vatandaşlık eğitimi veren bir derstir. Sosyal bilgiler kapsamında, coğrafya, tarih, psikoloji, sosyoloji, siyaset, ahlak, antropoloji, hukuk, uluslararası ilişkiler, eğitim vb. sosyal bilimler kapsamına giren bütün dersleri bulmak mümkündür. İlköğretim çağındaki öğrencilerin, sosyal olay ve olguları toplu olarak görüp anladıkları düşünülerek, bu sosyal bilim dallarını Sosyal bilgiler konularını bütünleşmiş olarak öğretilmesi amaçlanmıştır (Ünlü, 2001).

İlk ve orta okul düzeylerinde coğrafya konuları çoğunlukla Sosyal bilgiler Dersi içerisinde verilmektedir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında üniteler ders konularına göre değil karışık verilmiştir. Buradaki amaç dersin işlenişi sırasında tüm bilimlerden faydalanılmasını sağlamaktır. Bilindiği gibi Sosyal bilgiler dersi tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, felsefe, antropoloji, psikoloji, siyaset bilimi, hukuk ve vatandaşlık gibi sosyal bilimler konularını içermektedir.

Sosyal bilgiler öğretim programı dokuz öğrenme alanından oluşmaktadır. Bu öğrenme alanları şunlardır:

1. Birey ve Toplum
2. Kültür ve Miras
3. İnsanlar Yerler ve Çevreler
4. Üretim, Tüketim ve Dağıtım
5. Zaman, Süreklilik ve Değişim
6. Bilim, Teknoloji ve Toplum
7. Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
8. Güç Yönetim ve Toplum
9. Küresel Bağlantılar (MEB, 2005)

Öğrenme alanları, bir ya da birden fazla akademik disiplini içerebilmektedir. Sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıfta coğrafyayı ilgilendiren kazanımlara yer veren öğrenme alanları; 1. İnsanlar, yerler ve çevreler, 2. Üretim, tüketim ve dağıtım, 3. Küresel bağlantılar öğrenme alanlarıdır. Aşağıda bu öğrenme alanlarının içeriklerine yer verilmiştir.

I. İnsanlar, yerler ve çevreler: “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı ile insanın çevresi ile etkileşimin çeşitli boyutları ile fark edilmesi, çeşitli beceri ve değerleri kullanarak bu etkileşimin neden ve sonuçlarının ortaya konulması ve geleceğe yönelik bireysel ve toplumsal bir bakış açısı kazandırılması amaçlanmaktadır.

İnsan, yer ve çevre etkileşimi geniş ve renkli bir yelpaze oluşturur. Teknolojik gelişmeler sayesinde insan artık sadece yaşadığı yerle değil, tüm dünya ile etkileşim halindedir. Bu etkileşime konu olan unsurlar, doğrudan doğruya doğanın kendisi, insanlar ve tüm çeşitliliği ile doğadaki insan faaliyetleridir. İnsanların hem bu unsurların bir parçası olarak, hem de bu unsurlar arasında birleştirici, düzenleyici ve değiştirici etkileri açısından yüklendikleri roller insan, yer ve çevre etkileşiminin diğer boyutlarıdır. Bu sayede öğrencilerin yaşadıkları yerde veya dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen olayları, öğrendikleri coğrafi kavramları kullanarak analiz edebilmeleri, bu olayların sorun boyutları için çözüm önerebilmeleri ve geleceğe dönük fikirler ortaya atabilmeleri beklenmektedir. Öğrenciler bu öğrenme alanında öncelikle bütünsel bir bakış açısı geliştirecekler, daha sonra bazı kavramlar çerçevesinde daha özel alanlara yöneleceklerdir. Bu düzenlemenin nedeni pek çok coğrafi olayın algılanmasını kolaylaştırmaktır.

İnsanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında önce genel olarak dünya, daha sonra ülkemiz; insan yer ve çevre etkileşimi konum, iklim yerleşme, nüfus ve göç kavramları çerçevesinde verilecektir. Bu süreç değişim ve sürekliliği vurgulamak amacıyla tarihsel süreçle de ilişkilendirilerek zenginleştirilecektir. Bu öğrenme alanı içeriği gereği “Kültür ve Miras”, “Üretim Dağıtım ve Tüketim” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanları ile ilişkilidir (MEB, 2005).

II. Üretim, dağıtım ve tüketim: 6 ve 7. sınıfta ekonomi kavramları ile birlikte öğrencilerin Türk ekonomisinin günümüzdeki ve tarihsel süreçteki yapısına ve bu yapıyı değiştiren etmenlere dair bir görüş oluşturmaları beklenmektedir.

6. sınıfta Türk ekonomisinin yapısı, özellikleri ve ekonomiyi etkileyen faktörler hakkında bilgi sahibi olunacaktır. Ülke kaynaklarının farkına varılarak ekonomiyi geliştirmek için neler yapılması gerektiği üzerinde düşünceleri amaçlanmaktadır. Devletin doğal kaynakları ve vergileri nasıl kullandığı değerlendirilecektir. Ayrıca öğrencinin mesleki tercihte bulunmasını sağlamak amacıyla meslek sahibi olmanın önemi ve meslek sahibi olmayı gerektiren nitelikler üzerinde durulacaktır.

7. sınıfta ekonominin tarihine girilerek Türklerin, tarihin seyri içinde ekonomik alanda yaptıkları gözler önüne serilerek dünyada meydana gelen teknolojik gelişme ve keşiflerin Türkiye'nin ekonomisini nasıl etkilediği hakkında bilgi sahibi olunacaktır. Türkiye ekonomisinin şekillenmesinde ve gelişmesinde de geçmişte meydana gelen olayların etkili olduğu vurgulanarak gelecekte de ekonomiyi etkileyecek olayların neler olabileceği hakkında düşünceleri sağlanacaktır. Bunların yanında mesleklerden hangisini tercih edeceği konusunda öğrenci karar vererek geçici bir tercihte bulunması amaçlanmaktadır (MEB, 2005). Bu öğrenme alanı içeriği gereği “Kültürel Bağlantılar”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ve “Kültür ve Miras” öğrenme alanları ile ilişkilidir. Ekonomi bilimin temel kavramlarını içermektedir.

“Üretim, dağıtım ve tüketim” öğrenme alanı ile öğrencilere; kendi ekonomik yaşantısını diğerleri ile karşılaştırması, farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koyabilmesi, yaşadığı yerin ekonomik koşullarını ve yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisindeki yerini değerlendirebilmesi hedeflenmiştir (Kızılcıaoğlu-Taş, 2007).

III. Küresel bağlantılar: Bilim ve teknolojiye gelişmelerin, zaman ve mekandaki sınırları kaldırmasıyla toplumlar arasındaki ilişkiler daha da artmıştır. Yüzyıllardır süre gelen farklı bölgelerdeki insanların siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkileri teknolojiyle birlikte daha da yoğunlaşmıştır. Böyle bir dönemde öğrencilerin bu ilişkiler konusunda bilinçli olmaları gerekmektedir.

İlköğretim 6 ve 7. sınıf düzeyindeki öğrenciler düşüncelerin, sanat eserlerinin ve uluslararası etkinliklerin toplumlar arası etkileşimdeki önemi ve ülkesinin doğal kaynakları, ekonomik yeterlilikleri ile diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkileri ile ilgili fikir edinirler. Bütün dünyayı ilgilendiren ekonomi, siyaset, ekoloji, güvenlik ve sağlık gibi alanlarda yaşanan sorunların sebepleri ve çözümleri ile ilgili fikir geliştirirler. Uluslararası kuruluşların amaçlarını ve işlevlerini kavrarlar.

Öğrenciler Küresel Bağlantılar öğrenme alanında coğrafya, antropoloji, ekonomi, sosyoloji, hukuk, psikoloji ve tarihe ait kavramlarla karşılaşacaklar. Küresel Bağlantılar öğrenme alanı diğer öğrenme alanlarının tümüyle ilişkilidir (MEB, 2005).

Küresel bağlantılar öğrenme alanında öğrencilerin dünyanın farklı bölgelerinde bulunan ülkelerin genel özelliklerini tanımaları, bu ülkeleri ülkemiz ile karşılaştırabilmeleri, hakkında genel bilgi edindikleri ülkelerle Türkiye ekonomik ilişkilerini açıklamaları, Türkiye'deki ekonomik kaynakları ve diğer ülkelerle yapılan ticaretle bu kaynakların yerini keşfedebilmeleri, uluslararası ekonomik ilişkilerin sebep ve sonuçlarını sorgulayabilmeleri, çeşitli bölgelerdeki insanların kültürleri hakkında fikirler edinmeleri, kendi kültürleriyle başka ülkelerin kültürleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları keşfedebilmeleri hedeflenmiştir (Kızılcıaoğlu-Taş, 2007).

2.2. İlgili Araştırmalar

2.2.1 Türkiye'de yapılan araştırmalar

Bu başlık altında, alanyazında yapılmış olan araştırmalardan örnekler verilerek sosyal bilgiler dersindeki coğrafya konularının öğretimi, coğrafya öğretimi, sosyal bilgiler öğretimi ve delphi tekniği ile gerçekleştirilen araştırmalar üzerine yapılan çalışmaların bir profili çıkarılmaya çalışılmıştır.

2.2.1.1. Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konuları ile ilgili araştırmalar.

Dikbaş (2002), Sosyal bilgiler dersinde Türkiye Coğrafyasının öğretimi ile ilgili yaptığı araştırmasında genel olarak; 'Sosyal bilgiler nedir ve Cumhuriyet Dönemi gelişimi nasıl olmuştur? Türkiye Coğrafyası konuları işlenirken hangi yöntem ve teknikler kullanılabilir?, 4,5,6 ve 7. sınıflarda hangi amaçlar alınır?, Derslerde araç-gereçler nasıl kullanılabilir?, Değerlendirme aşamasında nelere dikkat edilmesi gerekir?' sorularına cevap veren bir derleme çalışması yapmıştır.

Özcan (2004), ilköğretim 5. sınıf Sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının öğretiminde drama yönteminin nasıl kullanılabileceğine ilişkin etkinlikler geliştirmeyi ve bu etkinliklerin öğrencilerin konuları öğrenme düzeylerine ne gibi etkileri olacağı araştırmayı amaçlamıştır. Araştırmaya 33 deney, 33 kontrol grubu olmak üzere toplamda 66 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırmanın modeli ise son test kontrol gruplu deneme modelidir. Araştırma bulgularına göre; 5. sınıf Sosyal bilgiler Dersi ‘Türkiye’nin Dünya Üzerindeki Yeri ve Önemi, Yurdumuzun İklimi, Etki Alanları ve Bitki Örtüsü, Yurdumuzun Yeryüzü Şekilleri’ konularının öğretiminde drama yöntemi etkili bulunmuştur.

Sönmez (2006), görsel araç-gereç kullanımı ile geleneksel öğretim yöntemini karşılaştırmış, öğrencilerinin “Karadeniz Bölgesi” konusunu öğrenme düzeylerine ve Sosyal bilgiler dersindeki başarı durumlarına etkisine bakmıştır. Araştırmaya 7. sınıfa devam eden 50 öğrenci katılmıştır. Araştırmada “Karadeniz Bölgesi” konusu kontrol grubunda geleneksel öğretim yöntemiyle çalışılırken, deney grubunda ise görsel araç-gereçler kullanılarak işlenmiştir. Bu araştırmada, ön test-son test kontrol gruplu desen uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre; deney grubu öğrencileri “Karadeniz Bölgesi” konusunu öğrenmede geleneksel öğretim yöntemiyle öğrenim gören kontrol grubu öğrencilerinden daha başarılı oldukları bulunmuştur.

Yeşiltaş (2006), ilköğretim okullarında Sosyal bilgiler dersi fiziki coğrafya konularının öğretiminde, öğretim teknolojileri ve araç - gereçlerle desteklenen çağdaş öğretim yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretim yöntemlerinin uygulandığı kontrol grubunun arasındaki başarı puanlarını araştırmıştır. Araştırmanın uygulama bölümü iki safha halinde gerçekleştirilmiştir. Birinci safhada, Kars İli Merkez İlçesi'nde görev yapmakta olan 21 Sosyal bilgiler öğretmenine, öğrencilerin "Coğrafya ve Dünyamız" ünitesiyle ilgili bilgi düzeylerine ilişkin düşüncelerinin sorulduğu 20 soruluk bir anket formu uygulanmış, ikinci safhada ise altıncı sınıfta öğrenim görmekte olan 78 öğrenci ile deneysel süreç çalışılmıştır. Araştırma bulgularına göre; başarı açısından, araç - gereçlerle desteklenerek öğretimin sağlandığı deney grubunun,

geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubuna nispetle daha başarılı olduğunu göstermiştir.

Öcal (2007), ilköğretim sosyal bilgiler dersi mekânsal biliş becerisinin 6. sınıf öğrencileri düzeyinde incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada öğrencilerin okul çevresinden başlayarak, genişleyen çevrede ne tür bir mekân bilişine sahip oldukları ve mekânsal bilgileri tasvir şekilleri incelenmiştir. Çalışmada mekân bilişinin ana başlıklarından olan rota, konum ve mekân organizasyonu bilgilerinin öğrencilerde ne düzeyde bulunduğu belirlenmiştir. Çalışmada, görüşme, gözlem ve doküman analizi teknikleri kullanılmıştır. Çalışma 10 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; öğrencilerin mekân bilişlerinin fazla gelişmemiş olduğu görülmüştür. Öğrenciler, kendi okul çevresi ve yaşadığı yeri tasvir etmede problem yaşarken, daha uzaktaki iller ve ülkeler hakkında daha fazla bilgiye sahip oldukları gözlenmiştir. Bu problemlerin giderilebilmesi için, okullarda öğretilen coğrafi bilgi ile gerçek mekânlar arasındaki ilişkinin kurulması önerisinde bulunulmuştur.

Gençtürk (2009), Sosyal bilgiler Öğretmen adaylarının “Coğrafya Okuryazarlık” düzeylerinin belirlenmesine yönelik yaptığı çalışmada betimsel tarama modelini kullanmıştır. Araştırma, pilot ve asıl uygulama olmak üzere iki aşamada yapılmıştır. Pilot uygulama, 2008–2009 eğitim öğretim yılı bahar döneminde iki farklı üniversitede 3. ve 4. sınıf Sosyal bilgiler öğretmen adayları ile gerçekleştirilirken, uygulama yine aynı dönemde üç farklı üniversitede 3. ve 4. Sınıf Sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yürütülmüştür. Araştırma bulgularına göre; okuryazarlık düzeylerinin, cinsiyet, tutum, sınıf, ilköğretim döneminde yaşanan yerleşim biriminin türü, coğrafya ile ilgili bazı etkinlikleri yapma sıklığı ve özyeterlik inançlarına göre anlamlı farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir.

Avşar (2010), ilköğretim okulları ikinci kademe Sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının öğretiminde kullanılabilecek materyallerin belirtilmesi ve bu materyallerin öğrencilerin ders başarılarına etkisinin belirtilmesini araştırmıştır. Bu araştırmada mevcut materyaller ve kullanım alanları açıklanmış ve elde edilen bilgiler doğrultusunda yapılması gereken faaliyetler sıralanmıştır. Araştırmaya altıncı sınıfta

öğrenim görmekte olan 60 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda materyallerle desteklenen bir Sosyal bilgiler dersi coğrafya konusunun, materyallerle desteklenmeden işlenilen bir derse nispetle daha verimli olduğu sonucuna varılmıştır.

Yeke (2013), ilköğretimden itibaren öğrencilere müfredat dahilinde Sosyal bilgiler dersi içerisinde verilmeye çalışılan coğrafya konularının ortaöğretime geçen öğrenciler için yeterli olup olmadığını incelemiştir. Bu amaçla İstanbul ili içerisinde 2 ilköğretim ve 2 ortaöğretim kurumu seçilmiş 120 ilköğretim 120 ortaöğretim öğrencisi olmak üzere toplam 240 anket uygulanmıştır. Ayrıca aynı kurumlardaki Sosyal bilgiler ve coğrafya öğretmenlerinin görüşlerini almak üzere toplam 8 öğretmenle de görüşülmüştür. Elde edilen veriler SPSS programı ve içerik analizi ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına bağlı olarak iki çözüm önerisi getirilmiştir. Bunlardan birincisi ilköğretim Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının bir bütün halinde verilmesi, 7. sınıftaki coğrafya konularını azaltmak yerine konular arasındaki dengenin korunması ve 8. sınıfta da coğrafya konularının verilmesi, Sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya dersini öğretmede doğru öğretim yöntemlerini kullanma ve coğrafya konularına gereken önemi vermeleri esasına dayanmaktadır. İkincisi ise coğrafya konularının ilköğretimden itibaren Sosyal bilgiler dersi adı altında tarih, sosyoloji, vatandaşlık, insan hakları, antropoloji gibi konular ile birlikte verilmesi yerine ayrı bir ders olarak verilmesi şeklindedir.

2.2.1.2. Sosyal bilgiler öğretimi ile ilgili araştırmalar

Memişoğlu (2001), Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımının, İlköğretim 7. sınıfları Sosyal bilgiler dersi “Ülkemizde Nüfus” ünitesinin öğretiminde öğrencilerin başarısı, kalıcılığı, öğrenci tutumları, yaratıcılıkları, problem çözme becerileri üzerindeki etkisini ve uygulama ile ilgili öğrenci ve öğretmen görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır.

Deneyssel olarak yapılan bu çalışma, 2006-2007 öğretim yılında Bolu ili Merkez Gazipaşa İlköğretim Okulundan, 37 deney grubu ve 36 kontrol grubu olmak üzere toplam 73 öğrenciye uygulanmıştır. Ayrıca, öğrencilerin ve öğretmenin uygulama

ile ilgili görüşlerini almak için yarı yapılandırılmış görüşme de yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; deney ve kontrol grubunun bilgi, kavrama, uygulama, toplam düzeydeki eriş, toplam kalıcılık ortalamalarına bakıldığında, deney grubu lehine anlamlı fark bulunmuştur.

Tuncel (2007), yapılandırmacı öğrenme kuramına dayalı öğretim uygulamalarının ilköğretim 6. sınıf Sosyal bilgiler dersi konularının öğretimi üzerine etkilerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaçla yapılandırmacı öğrenme kuramı Sosyal bilgiler dersinde eğitim durumlarına uygulanarak öğrencilerin derse yönelik tutumları, eriş, kalıcılık, beceri kazanma ve değer edinme düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı üçgenleme (triangulation) modeli kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemlerinden yarı deneysel model ile nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması seçilerek üçgenleme modellerinden yöntem üçgenlemeye karar verilmiştir.. Araştırmaya İstanbul ili, Kadıköy ilçesi, İhsan Sungu İlköğretim Okulu 6/A ve 6/B sınıfı öğrencileri dahil edilmiştir. Bu sınıfların Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerine yapılandırmacı öğrenme kuramı ile ilgili bilgiler verilmiş ve bir dönem boyunca Sosyal bilgiler derslerinde işlenecek ünitelerin ders planları hazırlanmıştır. Öğrencilere derse ilişkin tutumlarını ölçmek için dönem başında ve dönem sonunda *Sosyal bilgiler Dersi Tutum Ölçeği* ve standartlaştırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Elde edilen verilere göre öğrencilerin yapılandırmacı öğrenme kuramına dayalı olarak işlenen derslere yönelik tutumlarının geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanılarak işlenen derslere göre daha olumlu olduğu ortaya çıkmıştır.

Altun (2010), medya okuryazarlığı konularının neler olduğunu, bu konuların Türkiye’deki Sosyal bilgiler programıyla nasıl ilişkilendirilebileceğini ve ilköğretim 7. Sınıfta “Medya Bilgisinin Doğruluğu” temasının/konusunun öğretiminde önerilen paket programı ile Sosyal bilgiler programı veya seçmeli medya okuryazarlığı dersi programı arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada karma yöntem kullanılmıştır. . Buna göre, öncelikle nitel veriler toplanmış, analiz edilmiş ve bulgulara ulaşılmış, ardından bu bulgulara dayalı olarak tasarlanan deneysel süreçte nicel veriler toplanmış, analiz edilmiş ve bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmanın nitel

boyutunda içerik analizine, nicel boyutunda ise kontrollü ön test – son test deneysel desenine başvurulmuştur. Araştırmanın nitel boyutunda toplanan veriler analiz edilerek 8 tema oluşturulmuştur. Araştırmanın nicel boyutunda ise 2x(2)'lik ön test-son test kontrol gruplu seçkisiz desene başvurulmuştur. Araştırma öncesinde Medya Okuryazarlığı Başarı Testi uygulanmıştır. Uygulama sürecinde deney grubu öğrencilerine medya araçlarından yararlanılarak hazırlanan etkinlikler uygulandıktan sonra son test uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre, medya okuryazarlığı paket programının hem Sosyal bilgiler hem de seçmeli medya okuryazarlığı programına göre medya okuryazarlığı başarısını daha olumlu etkilemektedir.

Katılmış (2010), karakter eğitimi programının, ilköğretim 7. sınıf Sosyal bilgiler dersinde doğrudan verilecek değerlerin kazandırılmasına ve akademik başarıya olan etkisini araştırmıştır. Ön test-son test ve kontrol gruplu yarı deneysel desene göre yapılan bu araştırmada, öncelikli olarak karakter eğitimi programı ve ölçme araçları geliştirilmiş daha sonra araştırmanın uygulama aşaması gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın uygulaması, İstanbul ilinin Ümraniye ilçesinde bulunan bir ilköğretim okulunda yapılmıştır. Deney grubunda karakter eğitimi programı uygulanırken kontrol grubunda normal ders programı uygulanmıştır. Uygulama haftada 3 ders saati olmak üzere toplam 39 ders saati sürmüştür. Araştırma bulgularına göre; karakter eğitimi programı, öğrencilerin bilimsellik değerini kazanmalarını, öğrencilerin adil olma değerini edinmelerini, öğrencilerin barış değerini kazanmalarını ve öğrencilerin akademik başarısını istatistiksel olarak anlamlı olacak biçimde olumlu etkilediği görülmüştür.

Kılcan (2013), Sosyal bilgiler 6 ve 7. sınıf öğretim programında yer alan değerlerin sekizinci sınıf öğrencileri tarafından nasıl algılandığının belirlemeyi amaçlamıştır. Nitel araştırma deseninde tarama modelinde gerçekleştirilmiş olan araştırmada, üçgenleme şeklinde veri toplamaya uygun olarak nitelendirilen nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu; Türkiye İstatistik Kurumu'nun (2012) sosyo-ekonomik düzey (SED) verileri göz önünde bulundurularak, 2011-2012 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Ankara ili merkez ilçelerden üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeye sahip yerleşim yerlerinde maksimum çeşitlilik örnekleme

yöntemiyle seçilmiş olan dokuz ilköğretim okulunda, toplamda 602 (317 kız - 285 erkek) sekizinci sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Katılımcılardan elde edilen verilerin çözümlenmesinde ve yorumlanmasında içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; Sosyo-ekonomik düzeye farkı gözetilmeksizin katılımcıların büyük bir çoğunluğunun bilimselliği; *“insanlara yol gösteren, yarar sağlayan ve insanlığı aydınlatan”*, *“bilimsel ortam”* ve *“araştırma ortamı”* olarak algıladıkları görülmektedir. Bilimsellik değerine ilişkin bir başka sonuç ise; özellikle orta sosyo-ekonomik düzeye başta olmak üzere katılımcıların bilimselliğin, *“sürekli kendini yenileyerek geliştiğine ve bilimselliğin sonu olmadığına”* yönelik algılarıdır.

2.2.1.3. Delphi araştırmaları

Karacaoğlu (2008), öğretmen yeterliliklerini belirlemek ve öğretmenlerin belirlenen yeterliliklere sahip oluş düzeylerini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın öğretmen evrenini, Ankara ili Mamak ilçesi ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenler (440), öğretmen adayı evrenini ise Ankara ilinde Türkçe öğretim yaparak öğretmen yetiştiren devlet üniversitelerinin eğitim fakültelerinde öğrenim gören dördüncü sınıf öğrencileri (417) oluşturmuştur. Araştırma için gerekli verileri toplamada, beş tür araç kullanılmıştır. Öğretmen yeterliliklerini belirlemek üzere Delphi tekniği, öğretmenlerin yeterlilik algılarını ve öğretmen adaylarının öğretmenlerin yeterlilikleri konusundaki görüşlerini belirlemek için 137 maddeli beşli dereceleme ölçeğinden oluşan anket kullanılmıştır. Elde edilen veriler, SPSS programı kullanılarak çözümlenmiştir. Delphi tekniği ile öğretmen yeterlilikleri belirlenirken aritmetik ortalamalardan ve standart sapmalardan faydalanılmıştır. Öğretmenlerin yeterlilik algıları ve öğretmen adaylarının öğretmenlerin yeterlilikleri konusundaki verdikleri yanıtlar frekanslardan, yüzdelerden ve aritmetik ortalamalardan elde edilen sonuçlar ışığında analiz edilmiştir. Görüşme sonucunda elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerin çoğunun meslektaşlarını yeterli görmediğini, öğretmenlerin önemli bir kısmı kendilerini yeterli görmekteyken, birçok öğretmenin kendilerini farklı konularda yetersiz bulduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Öğretmenler kendilerini çok yeterli görmekteyken, gözlemcilerin ve öğretmen adaylarının öğretmenleri kısmen yeterli bulduğu gözlenmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmenin

sahip olması gereken 137 yeterlilik maddesi dört yeterlilik alanına ayrılarak belirlenmiş,. belirlenen yeterlilikler ışığında anket ve gözlem formları geliştirilmiştir.

Çelikaş (2009), Türkiye’de yenilenebilir enerji teknolojilerini açığa çıkarmak için yaptığı çalışmasında, öncelikle literatür taraması yapmış, ardından uzman kişilerin görüşlerinin alındığı ve GZFT (Güçlü, Zayıf, Fırsat ve Tehdit) analizinin gerçekleştirildiği karşılıklı görüşmeler ve son olarak uzman sorgulamasını kapsayan iki aşamalı delphi anketi uygulamıştır. Betimsel analiz ile Türkiye’den 1980-2008 yılları arasında ISI veri tabanında yayınlanmış 12197 adet uluslararası yayın incelenerek bunlardan 1555 adetinin yenilenebilir enerjilere yönelik olduğu bulunmuştur. Delphi çalışmasına göre ise Cumhuriyetin 100. yılında, yenilenebilir enerji kaynaklarındaki kurulu gücün 50.000 MW olması öngörülmüştür. Gerçekleştirilen öngörü çalışmasında, Türkiye’de yenilenebilir enerjiler alanındaki gelecek vizyonu uzmanlar aracılığı ile belirlenmeye çalışılmış ve gösterilen hedeflere ulaşmak için gerekli olan çalışmalar tartışılmıştır.

Koçdar (2011), Türkiye’de uzaktan yüksek eğitim programlarının akreditasyonuna yönelik bir çerçeve geliştirmeyi amaçlamıştır. Nitel iki evre içeren araştırma, tek yöntemin kullanıldığı çok evreli ardışık karma model olarak desenlenmiştir. İlk evrede, 28 kişiden oluşan bir uzman panelinin olduğu üç turlu bir Delphi çalışması ile hem nicel hem de nitel veriler toplanmıştır. İkinci evrede ise 21 uzmanın yer aldığı bir odak grup görüşmesi ile nitel veriler elde edilmiştir. Uzmanların seçiminde her iki evrede de amaçlı örneklem ve kartopu örnekleme yöntemleri kullanılmıştır. Birinci evrede elde edilen nitel veriler betimsel olarak analiz edilirken, nicel veriler frekans dağılımları, merkezi eğilim ve yayılma ölçüleri hesaplanarak analiz edilmiştir. Araştırmanın ikinci evresinde, odak grup görüşmesi ile toplanan veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırmada, yeni açılacak uzaktan eğitim programları için bir ön akreditasyon ve mevcut programlar için akreditasyon yenilemesi sürecini içeren bir çerçeve önerilmiştir. Buna ek olarak, akreditasyon sürecinde kullanılmak üzere yeni açılacak programlar için 35; mevcut programlar için 42 ölçüt belirlenmiştir.

Acar (2012), sınıf öğretmenlerinin fen ve teknoloji derslerinde öğrenme-öğretme süreci yönüyle pedagojik alan bilgisi ihtiyaçlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Bu süreçte sınıf öğretmenlerinin ihtiyaçlarını betimlemesinde delphi tekniğinden yararlanılmıştır. Çalışma grubu oluşturulurken amaçsal örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Çalışma grubunu, Kırşehir-Aksaray-Yozgat Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı ilköğretim okullarında 4. ve 5. sınıf öğrenci velileri, sınıf öğretmenleri, fen ve teknoloji öğretmenleri, okul yöneticileri, sınıf öğretmenliği öğretmen adayları ve fen öğretiminde uzmanlaşmış akademisyenler oluşturmuştur. Verilerin elde edilme sürecinde araştırmacı tarafından geliştirilen delphi tekniğinin 1., 2. ve 3. uygulamalarında birbiri ile örtüşen üç farklı ölçme aracı kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; sınıf öğretmenlerinin fen ve teknoloji derslerinde daha verimli ve başarılı olabilmesi için öz yeterliklerinin yüksek olması, değişimleri takip etme, fen dersini diğer derslerle ilişkilendirme, öğrenci seviyesine inme, öğrenciyi tanıma, sınıf hakimiyetini kurma ve konu alanı bilgisine sahip olma, deney yapma/yaptırma, laboratuvar malzemelerini kullanma/tanımaya ve değerlendirme sürecinde objektif olma en fazla ihtiyaçlar olarak vurgulanmıştır.

Arık (2013) çalışmasında, okul eğitiminde gereksinim duyulan ölçme ve değerlendirme alanı öğretmen yeterliklerinin belirlenmesi, Delphi tekniği ile belirlenen bu yeterlik alanlarının yargıcı kararlarına dayalı olarak ölçeklenmesini amaçlamıştır. Üç oturum halinde uygulanan Delphi paneli uygulamalarından elde edilen nitel ve nicel veriler, ölçekleme yaklaşımlarından ikili karşılaştırma yargılarıyla, ölçeklemeden elde edilen bulgular ilişkilendirilerek yorumlanmıştır. Çalışma Ankara ilinde merkez ilçelerin içinde dokuz ilköğretim okulunda ölçme ve değerlendirme konusunda tecrübe sahibi olan 300 öğretmen üzerinde gerçekleşmiştir. Verilerin toplanmasında “iyi bir öğretmende olması gereken ölçme ve değerlendirme alan yeterlikleri nelerdir?” açık uçlu sorusuna verilen yanıtlar ve bunlarla oluşturulan yargıcı kararlarına dayalı ölçekleme formu kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde Thurstone V. Hal denklemi kullanılmıştır. İkili karşılaştırma ile ölçeklemede ikinci Delphi uygulamasıyla üçüncü Delphi uygulamasında “Bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanda ölçme araçları hazırlar, teknolojik araç ve gereçleri ölçme ve değerlendirme yaparken kullanır ve farklı soru formatları kullanır.” yeterlikleri öğretmenler tarafından önemli görülürken,

“Öğrencinin öz değerlendirme ve akran değerlendirme yapmasına olanak tanır, performansa, projeye ve portfolyaya dayalı ölçmeler yapar.” yeterlikleri en az önemli görülen yeterlikler olarak belirlenmiştir.

2.2.2. Yurt dışında yapılan araştırmalar

Harb (2002), Sosyal bilgiler Dersinde Teknoloji Ve Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS)’nin Etkili Kullanımı İçin Gerekli Faktörler” adlı yüksek lisans çalışmasında iki soruya cevap aramıştır. 1. Öğretim teknolojileri ilk ve orta öğretimde daha verimli nasıl kullanılır? 2. Sosyal bilgiler dersinde CBS kullanımının faydaları nelerdir ve okullarda CBS verimli bir şekilde kullanılmakta mıdır? Araştırmaya 500 öğretmen katılmış ve öğretmenlere anket uygulanmıştır. Ayrıca CBS ile öğretim yapan üç okulda sosyal bilgiler öğretmenleri gözlemlenmiştir. Sonuçta CBS’nin öğrencilerin sosyal bilgiler öğrenmelerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ancak ankete katılan öğretmenlerin yalnızca %3,47’si derslerinde CBS kullanmaktadır ve %10’u CBS’yi tam olarak bilmemektedir. Çalışması sonucunda araştırmacı CBS’nin sosyal bilgiler öğretmeni yetiştiren kurumların programına bir ders olarak eklenmesini önermiştir.

Berglund (2005), şehir planlamacılığı için çocukların Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) haritaları kullanımının etkililiğini incelemeyi amaçlamıştır. Bu çalışmada 10-12 yaş aralığında öğrenciler için CBS ile hazırlanmış haritalar kullanılmıştır. Öğrencilere bu haritalar üzerinde okula geldikleri yol, yaşadıkları yer ve farklı etkinliklerle ilgili sorular sorulmuştur. Öğrencilerin yardımıyla haritaları ve CBS yazılımlarını kullanabildikleri görülmüştür.

Shin (2006a), dördüncü sınıf öğrencilerinin coğrafi bilgi ve harita becerilerinin artırılması için Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) kullanımının etkisini incelemeyi amaçlamıştır ve CBS ile öğretimin sağlandığı bir öğretim modülü geliştirmiştir. Bu modülü CBS’nin öğrencilerin coğrafi bilgi ve harita becerilerine etkisini test etmek için kullanmıştır. Çalışmasında ayrıca öğretmen ve öğrencilerin CBS kullanırken

karşılaştıkları zorlukları belirlemiştir. Araştırma bulgularına göre okulda CBS kullanımının öğrencilerin coğrafi bilgilerini ve harita becerilerini artırdığı görülmüştür.

Shin(2006b), ilköğretimdeki öğretmen adaylarının Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) kullanımında karşılaştıkları zorlukları belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmacı Midwestern Üniversitesi'nde eğitim gören 60 öğretmen adayıyla bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada ilk olarak öğretmen adaylarına CBS tanıtılmıştır. Çalışma, öğretmen adaylarının CBS öğrenme düzeyleri ve bu öğrendiklerini derslerini planlarken nasıl kullandıklarını içermektedir. Ayrıca öğretmen adaylarına CBS'yi derslerinde nasıl kullanacaklarını anlatırken karşılaşılan problemlere de yer verilmiştir. Çalışma sonucunda öğretmen adaylarının CBS teknolojinin verimli bir araç olarak gördükleri ve öğrencilerin coğrafi bilgilerini artıracaklarını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Ancak, CBS'nin öğretimde verimli bir şekilde kullanılabilmesi için öğretmen adaylarına iyi bir CBS eğitimi ve bu konuda rehberlik gerektiği de bulgular arasındadır.

III. BÖLÜM

3. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretiminin akademisyenler ve öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda incelenmesi ve çözümlenmesi amaçlanan bu araştırmada nitel araştırma modellerinden durum çalışması kullanılmıştır. Mc Millan, (2000; akt. Büyüköztürk vd., 2012) durum çalışmalarını bir ya da daha fazla olayın, ortamın, programın, sosyal grubun ya da birbirine bağlı sistemlerin derinlemesine incelendiği yöntem olarak tanımlamaktadır. Araştırmada var olan durumu ortaya koymak amaçlandığından bu model seçilmiştir. Bunun için öncelikle sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretimi, tüm boyutlarıyla tek tek ele alınmış, bu boyutlar betimlenmiş ve alanyazındaki araştırmalarla desteklenerek yorumlanmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2014-2015 eğitim-öğretim yılında üniversitelerin Sosyal bilgiler Eğitimi, alanında çalışan akademisyenler ve Sosyal bilgiler Öğretmenleri oluşturmaktadır. Bu araştırmada, örnekleme yöntemi olarak Amaçlı veya Olasılık Dışı Örnekleme yöntemlerinden olan Maksimum Çeşitlilik Örnekleme kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemindeki amaç, çeşitliliği sağlamak yoluyla evrene genelleme yapmak değil, çeşitlilik arz eden durumlar arasında ne tür ortaklıkların ve benzerliklerin var olduğunu bulmaktır (Şimşek ve Yıldırım, 2004).

Birinci ankette toplamda 14 akademisyen ve 38 öğretmene ulaşılmıştır. Akademisyenler; 1 doçent, 7 yardımcı doçent doktor ve 6 araştırma görevlisidir. Öğretmenlerde uzmanlık ölçütü olarak MEB ya da özel eğitim kurumlarında öğretmenlik yapmış ya da yapıyor olmak şartı aranmıştır. Akademisyenlerde ise coğrafya eğitiminde çalışma yapmış olmak ya da yapıyor olmak şartı aranmıştır. Akademisyenlerin demografik özellikleri Tablo 3.1’de, öğretmenlerin demografik özellikleri Tablo 3.2’de yer almaktadır.

Tablo 3.1. Akademisyenlerin demografik özellikleri

Uzmanlar	Cinsiyet	Unvan	Yaş Aralığı	Kıdem	Uzmanlık Alanı
Uzman 1	E	Doç.	36-40	11-15	Sosyal bilgiler eğitimi
Uzman 2	K	Yrd. Doç. Dr.	41-45	21-25	Sosyal bilgiler eğitimi
Uzman 3	K	Yrd. Doç. Dr.	36-40	16-20	Sosyal bilgiler eğitimi
Uzman 4	K	Yrd. Doç. Dr.	36-40	16-20	Sosyal bilgiler eğitimi
Uzman 5	E	Yrd. Doç. Dr.	31-35	11-15	Sosyal bilgiler eğitimi
Uzman 6	E	Yrd. Doç. Dr.	31-35	1-5	Sosyal bilgiler eğitimi
Uzman 7	E	Yrd. Doç. Dr.	31-35	1-5	Sosyal bilgiler eğitimi
Uzman 8	E	Yrd. Doç. Dr.	31-35	1-5	Sosyal bilgiler eğitimi
Uzman 9	E	Arş. Görv.	31-35	6-10	Sosyal bilgiler eğitimi
Uzman 10	E	Arş. Görv.	26-30	1-5	Sosyal bilgiler eğitimi
Uzman 11	E	Arş. Görv.	21-25	1-5	Sosyal bilgiler eğitimi
Uzman 12	E	Arş. Görv.	21-25	1-5	Sosyal bilgiler eğitimi
Uzman 13	E	Arş. Görv.	21-25	1-5	Sosyal bilgiler eğitimi
Uzman 14	E	Arş. Görv.	21-25	1-5	Sosyal bilgiler eğitimi

Çalışmaya katılan akademisyenlerin çoğunluğunun yardımcı doçent doktor ünvanına sahip olduğu bulunmuştur. Akademisyenlerin çoğunluğu erkektir. Yaş aralığı olarak 31-35 arası daha fazla bulunmaktadır. Mesleki kıdem olarak katılımcıların çoğunluğu 1-5 yıl arası deneyime sahiptir.

Tablo 3.2. Öğretmenlerin demografik özellikleri

Uzmanlar	Cinsiyet	Branş	Yaş Aralığı	Kıdem
Öğretmen 1	E	Sosyal bilgiler	51-55	26+
Öğretmen 2	E	Sosyal bilgiler	36-40	11-15
Öğretmen 3	K	Sosyal bilgiler	31-35	6-10
Öğretmen 4	E	Sosyal bilgiler	26-30	6-10
Öğretmen 5	E	Sosyal bilgiler	36-40	6-10
Öğretmen 6	E	Sosyal bilgiler	31-35	6-10
Öğretmen 7	K	Sosyal bilgiler	26-13	1-5
Öğretmen 8	E	Sosyal bilgiler	31-35	1-5
Öğretmen 9	E	Sosyal bilgiler	21-25	1-5
Öğretmen 10	E	Sosyal bilgiler	26-30	1-5
Öğretmen 11	E	Sosyal bilgiler	26-30	1-5
Öğretmen 12	K	Sosyal bilgiler	21-25	1-5
Öğretmen 13	K	Sosyal bilgiler	26-30	1-5
Öğretmen 14	K	Sosyal bilgiler	21-25	1-5
Öğretmen 15	E	Sosyal bilgiler	26-30	1-5
Öğretmen 16	E	Sosyal bilgiler	21-25	1-5
Öğretmen 17	K	Sosyal bilgiler	26-30	1-5
Öğretmen 18	K	Sosyal bilgiler	26-30	1-5
Öğretmen 19	E	Sosyal bilgiler	26-30	1-5
Öğretmen 20	K	Sosyal bilgiler	31-35	1-5
Öğretmen 21	K	Sosyal bilgiler	26-30	1-5
Öğretmen 22	K	Sosyal bilgiler	31-35	1-5
Öğretmen 23	E	Sosyal bilgiler	26-30	1-5
Öğretmen 24	K	Sosyal bilgiler	21-25	1-5
Öğretmen 25	K	Sosyal bilgiler	26-30	1-5
Öğretmen 26	E	Sosyal bilgiler	21-25	1-5
Öğretmen 27	E	Sosyal bilgiler	36-40	1-5
Öğretmen 28	E	Sosyal bilgiler	36-40	1-5
Öğretmen 29	E	Sosyal bilgiler	21-25	1-5
Öğretmen 30	K	Sosyal bilgiler	21-25	1-5

Öğretmen 31	E	Sosyal bilgiler	21-25	1-5
Öğretmen 32	E	Sosyal bilgiler	21-25	1-5
Öğretmen 33	E	Sosyal bilgiler	21-25	1-5
Öğretmen 34	E	Sosyal bilgiler	26-30	1-5
Öğretmen 35	E	Sosyal bilgiler	26-30	1-5
Öğretmen 36	E	Sosyal bilgiler	26-30	1-5
Öğretmen 37	K	Sosyal bilgiler	26-30	1-5
Öğretmen 38	K	Sosyal bilgiler	26-30	1-5

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu erkektir (%65.4). Yaş aralığı en fazla 21-25 yaşları arasındadır. Mesleki kıdem olarak çoğunluğu 1-5 yıl deneyime sahiptir.

3.2.1. Kişisel bilgilere ilişkin bulgular

Aşağıdaki tablo incelendiğinde ankete katılan kişilerin içinde erkeklerin oranının (%65.4) daha yüksek olduğu görülmektedir. Mesleki kıdeme göre katılımcılar incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun 1-5 yıl arası mesleki deneyime sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 3.3. Birinci ankete katılanların kişisel özellikleri

Kişisel bilgiler		Frekans f	Yüzde %
Cinsiyete göre dağılım	Kadın	18	34.6
	Erkek	34	65.4
	Toplam	52	100.0
Mesleki kıdeme göre dağılım	1-5 yıl	40	76.9
	6-10 yıl	5	9.7
	11-15 yıl	3	5.8
	16-20 yıl	2	3.8
	21-25 yıl	1	1.9
	26 yıl ve üzeri	1	1.9
	Toplam	52	100.0
Prof. Dr.		-	0.0

Ünvana göre dağılım	Doç. Dr.	1	1.9
	Yard. Doç. Dr.	7	13.5
	Öğr. Gör.	-	0.0
	Arş. Gör.	6	11.5
	Sosyal bilgiler öğretmeni	38	73.1
	Toplam	52	100.0

Katılımcıların içinde profesör ve öğretim görevlisi ünvanlarına sahip akademisyen bulunmamaktadır. Mesleki durumlarına bakıldığında salt çoğunluğu öğretmenler oluşturmaktadır.

Tablo 3. 4. İkinci ankete katılanların kişisel özellikleri

Kişisel Bilgiler		Frekans f	Yüzde %
Cinsiyete Göre Dağılım	Kadın	8	27.6
	Erkek	21	72.4
	Toplam	29	100.0
Mesleki Kıdeme Göre Dağılım	1-5 yıl	19	65.6
	6-10 yıl	4	13.8
	11-15 yıl	3	10.3
	16-20 yıl	2	6.9
	21-25 yıl	1	3.5
	26 yıl ve üzeri	-	0.0
	Toplam	29	100.0
Ünvana Göre Dağılım	Prof. Dr.	-	0.0
	Doç. Dr.	1	3.5
	Yard. Doç. Dr.	5	17.2
	Öğr. Gör.	-	0.0
	Arş. Gör.	1	3.5
	Sosyal Bilgiler öğretmeni	22	75.9
	Toplam	29	100.0

İDA'ya katılan uzmanların kişisel özelliklerine bakıldığında erkeklerin çoğunlukta olduğunu görülmektedir. (%72.4). Uzmanların mesleki deneyimleri

çoğunluklu olarak 1-5 yıl arasındadır (%65.6). Katılımcılar arasında 26 yıl ve üzeri kıdem aralığında kimse bulunmamaktadır. Araştırmaya katılan uzmanların ünvanlarına bakıldığında akademisyenler arasında en fazla yardımcı doçent (17.2) bulunmaktadır. Katılımcıların içinde profesör ve öğretim görevlisi ünvanlarına sahip akademisyen bulunmamaktadır.

Araştırmanın son turunda uygulanan ÜDA'ya katılan uzmanların kişisel özelliklerine bakıldığında erkeklerin çoğunlukta olduğunu görülmektedir (%66.5). Uzmanların mesleki deneyimleri çoğunluklu olarak 1-5 yıl arasındadır (%76.1). Araştırmaya katılanlar arasında 26 yıl ve kıdem aralığında kimse bulunmamaktadır. Araştırmaya katılan uzmanların ünvanlarına baktığımızda akademisyenler arasında en fazla yardımcı doçent (23.8) bulunmaktadır. Katılımcıların içinde profesör ve öğretim görevlisi ünvanlarına sahip akademisyen bulunmamaktadır.

Tablo 3.5. Üçüncü ankete katılanların kişisel özellikleri

Kişisel Bilgiler		Frekans f	Yüzde %
Cinsiyete Göre Dağılım	Kadın	7	33.5
	Erkek	14	66.5
	Toplam	21	100.0
Mesleki Kıdeme Göre Dağılım	1-5 yıl	16	76.1
	6-10 yıl	2	9.5
	11-15 yıl	1	4.8
	16-20 yıl	1	4.8
	21-25 yıl	1	4.8
	26 yıl ve üzeri	-	0.0
	Toplam	21	100.0
Unvana Göre Dağılım	Prof. Dr.	-	0.0
	Doç. Dr.	1	4.8
	Yard. Doç. Dr.	5	23.8
	Öğr. Gör.	-	0.0
	Arş. Gör.	1	4.8
	Sosyal bilgiler Öğretmeni	14	66.5
	Toplam	21	100.0

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama tekniği olarak “Delphi tekniği” kullanılmıştır. Delphi yöntemi genellikle nitel araştırma yöntemleri içerisinde değerlendirilmektedir ve doğası gereği büyük ölçüde nitel bir yöntemdir. Araştırma verilerini elde etmek için uzman görüşleri kullanıldığından, elde edilen veriler de özeldir. Bu açıdan, verilerin analiz edilmesinde bazı nicel yöntemler kullanılsa bile nitel bir yöntem olarak değerlendirilmesi daha uygundur (Wiersma ve Jurs, 2005; akt. Kocdar-Aydın, 2013). Bu araştırmada Sosyal bilgilerin mantığına uygun coğrafya öğretiminin nasıl olması gerektiği Delphi tekniği kullanılarak belirlenmeye çalışılmıştır.

Delphi tekniği; 1950'li yıllarda ABD'de RAND firmasında çalışan Olaf Helmer ve Norman Dalkey adındaki iki araştırmacı tarafından özellikle askeri konulara ilişkin yordamlarda bulunmak amacıyla geliştirilmiştir (Dalkey vd. 1962, akt: Şahin-2001). Delphi tekniği benzer durumlara ilişkin görüş farklılıklarının olduğu ortamlarda uzlaşma (consensus) sağlama aracı olarak kullanılır (Turoff-Hiltz, 2001; akt. Şahin, 2001).

Delphi tekniği tartışmaya açık olan konular üzerinde bir uzlaşmaya varmak amacıyla çok dikkatlice hazırlanan anketler vasıtasıyla geleneksel yaklaşımların (yüz yüze tartışma) yerine kullanılan bir tekniktir. Franklin ve Hart (2007)'e göre; Delphi tekniği seçilirken araştırmacılar; değerlendirmeleri belgelemek ve incelemek genellikle sözlü olarak ifade edilmeyen uzmanların paylaştığı ortak bilgiyi yakalamak ve konu ile alakalı yeni fikirlerin ortaya çıkmasını sağlamak için uzmanların belirli bir konu üzerindeki değerlendirmelerini almakla ilgilenirler. Delphi tekniğinin kullanımı, ona alternatif olarak kullanılabilecek yüz yüze görüşme tekniklerinin sınırlılıklarının da ortadan kaldırılmasına imkan tanımaktadır (Yalçın, 2012). Delphi tekniği ile özellikle farklı yerlerde yaşayan uzmanların aynı çatı altında toplanıp, daha önceden belirlenmiş konuları tartışmaları ve fikirlerini sunmaları mümkün olmaktadır. Delphi Tekniği, komisyon çalışmalarında çoğunluğun fikirlerini aleni şekilde etkileyen baskın olan tarafı elimine ederek, ikna etmek, aldatma ve gönülsüzlük gibi psikolojik faktörlerin etkisini azaltması nedeniyle eğitim araştırmalarında kullanılmaktadır (Helmer, 1966;

akt; Gençtürk-Akbaş, 2013). Bu teknik, bir problem durumuna ilişkin uzman görüşlerini sistematik bir şekilde elde eden geçerli ve güvenilir bir tekniktir. Delphi tekniği kararların birbirine zıt görüşlerden etkilenebileceği durumlar için çok kullanışlı görülmektedir. Tekniğinin kullanımında, genellikle uzmanlara uygulanan ardışık anketler yer alır. Her bir uygulamadan sonra uygulama sonuçları katılımcılara iletilir. Bu işlem uzlaşma sağlanıncaya kadar devam eder. Bu tekniğin uygulandığı ideal grup büyüklüğünün ise 10-20 arasında olması önerilmektedir (Şahin, 2000, 2001, 2004; Semerci, 2001; akt. Gençtürk-Akbaş, 2013).

Bu tekniğin uygulanmasında izlenen aşamalar aşağıda belirtilmiştir

1. Problemin belirlenmesi
2. Literatürün Taranması
3. Katılımcıların seçimi (Hedef gruba çalışma hakkında bilgi verilmesi, olur yazısı alınanların katılımcı olarak seçimi)
4. Araştırma problemine ilişkin açık uçlu sorulardan oluşan birinci tur anketinin katılımcılara gönderilmesi
5. Birinci tur anketine verilen cevapların içerik analizinin yapılması, likert tipi ölçeğe göre ikinci tur anketinin hazırlanması ve katılımcılara gönderilmesi
6. İkinci tur anketine verilen cevapların analiz edilmesi (birinci çeyrek, medyan, üçüncü çeyrek ve genişliklerinin hesaplanması) ve üçüncü tur anketinin hazırlanması
7. Üçüncü tur anketinin katılımcılara gönderilmesi.
8. Uzlaşma sağlanması ve çalışmaya son verilmesi. Maddeler arası genişlik değeri maddelerin çoğunluğunda 1 ve altı bulunmuştur. Bu farkın az olması görüş birliği olduğunu, yüksek olması ise görüş birliği olmadığını ifade eder. (Şahin, 2001)

Araştırma delphi tekniği ile uzman kişilerin görüşlerine başvurularak yürütülmüştür. Araştırmaya katılanlar birbirinden farklı deneyim ve bilgi seviyesine sahip uzman kişilerdir.

Çalışmada gizliliğe önem verilmiş katılan uzman kişilerin görüşleri ikinci kişiler ile asla paylaşılmamıştır. Bu yüzden her uzman kendi bakış açısı ile özgürce düşüncelerini ifade edebilmiştir.

Bu teknikle araştırmacı tarafından uzman görüşü alınarak ‘Sosyal bilgiler Dersi’nin Mantığına Uygun Coğrafya Öğretimi nasıl olmalıdır?’ anketi geliştirilmiştir. Delphi tekniğinin uygulanması dört adımdan oluşmuştur: anketin tasarlanması, katılımcıların belirlenmesi, katılımın gözetlenmesi ve yanıtların tablolaştırılması şeklindedir. Bu bağlamda hazırlanan anket, Sosyal bilgiler Öğretmeni ve üniversitelerdeki Sosyal bilgiler Eğitimi, Coğrafya Eğitimi bölümlerindeki akademik personele yöneltilmiş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir.

Katılımcıların seçimi için 22.08.2014 tarihinde üniversitelerin sosyal bilgiler eğitimi alanında görev yapan akademisyenlerine ve Kahramanmaraş’ın Elbistan ilçesi başta olmak üzere yakın çevrede görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine çalışma ile ilgili ön yazı ve araştırmaya katılım talebi gönderilmiştir. Geri dönüş yapan akademisyenlere 03.09.2014 tarihinde birinci tur anketi gönderilmiştir. Açık uçlu sorular olduğu için anketlerin doldurulması zaman almıştır. 11.04.2015 tarihinde ikinci tur anketi gönderilmiştir. 26.06.2015 tarihinde ise üçüncü tur anketi gönderilmiştir. 10.07.2015 tarihinde anket alımı sonlandırılmış ve üçüncü tur anketleri yorumlanmaya başlamıştır.

3.3.1. Veri Toplama araçlarının geliştirilmesi

Verilerin elde edilme sürecinde, araştırmacı tarafından veri toplamak amacıyla delphi tekniğinin 1., 2. ve 3. uygulamalarında birbiri ile örtüşen üç farklı ölçme aracı kullanılmıştır. Kullanılan ölçme araçları ve geliştirilme süreçleri ile ilgili bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

3.3.1.1. Birinci delphi anketi

Araştırmanın birinci aşamada araştırmacı tarafından geliştirilen “Yarı-yapılandırılmış Görüş Anketi” kullanılmıştır. Bu formun geçerlik ve güvenirlik çalışmaları araştırmacı tarafından yapılmıştır. Hazırlanan formda iki tane açık uçlu soru bulunmaktadır. Birinci soru sınıflama sorusu gibi başlasa da cevabın açıklamasının istenmesi ile açık uçlu soruya dönüşmektedir. İkinci soruda ise konu ile ilgili dikkat edilmesi gereken beş önemli noktanın katılımcı tarafından yazılması istenmektedir.

Birinci anketin bu şekilde hazırlanmasının nedenleri şunlardır:

1. Katılımcıların kalıp yargılara maruz bırakılmadan tüm yaratıcılıklarını ortaya koyabilmesi
2. İstenilenden ve birbirinden çok farklı cevapların alınabilmesi
3. Katılımcıların çoğunluk baskısında kalmadan ve gizlilik çerçevesinde özgürce düşüncelerini yazabilmeleri

Birinci tur anketi hazırlanmadan önce literatür taraması yapılmış ve ilgili araştırmalar incelenmiştir. Daha sonra Delphi tekniğinin kullanıldığı araştırmalar incelenmiş ve teknik hakkında yeterli bilgi birikimi sağlanmıştır. Çalışmalar sonunda şu iki soruda karar kılınmıştır:

1. *Türkiye’de Coğrafya eğitimini hangi düzeyde değerlendiriyorsunuz?*

Tümüyle yeterli	()
Yeterli	()
Kısmen Yeterli	()
Yetersiz	()
Tümüyle yetersiz	()

Böyle düşünmenizin nedeni nedir?

2. Ortaokul sosyal bilgiler dersinde sosyal bilgilerin mantığına uygun şekilde Coğrafya konularını öğretirken, dikkat edilmesi gereken en önemli 5 nokta sizce nedir? Lütfen nedenleriyle birlikte yazınız.

Bu şekilde birinci tur anketi hazırlanmış ve katılımcılara mail yoluyla ulaştırılmış ya da elden teslim edilmiştir. Bu şekilde birinci tur delphi uygulaması (Round I) sonlandırılmıştır.

3.3.1.2. İkinci delphi anketi

Birinci Delphi uygulamasında katılımcıların belirttiği görüşler maddeler halinde sıralanmıştır. Gelen cevaplar arasında binişik olan görüşler ayıklanmıştır. İçerik analizi yöntemlerinden katagorisel analiz yapılmış ve bu şekilde oluşturulmuş anket formu niteliğinde olan İkinci Delphi anketi hazırlanmıştır. Anket katılımcılara mail yoluyla ya da elden teslim edilerek ulaştırılmıştır. Bu ölçekleme formu kolaylıkla yanıtlanabilecek ölçek maddeleriyle hazırlanmıştır. Katılımcılar her bir maddenin önem düzeyini ya da her bir maddeye katılma düzeylerini 1'den 7'ye kadar sıralı rakamlardan birini yeterlik maddesinin sonundaki parantezin içine yazarak belirtmiştir. Ölçek üzerinde "1" Tamamen Katılıyorum, "7" Kesinlikle Katılmıyorum düşüncesini ifade edecek şekilde düzenlenmiştir.

Katılımcılar her bir maddenin önem düzeyini ya da her bir maddeye katılma düzeylerini Likert tipi bir ölçek üzerinde belirtmişlerdir. Bu şekilde İkinci Delphi Uygulaması (Round II) tamamlanmıştır.

3.3.1.3. Üçüncü delphi anketi

Üçüncü Delphi Anketi, ikinci anketin aynısıdır. Bu ankette her bir madde başında ankete ilişkin olarak daha önce verilen cevapların istatistiki bilgileri eklenmiştir. Bu istatistik bilgileri; medyan, birinci çeyrek, üçüncü çeyrek, genişlik ve her bir maddeye verilen cevapların yüzdelik dilimleridir. Delphi tekniği ile hazırlanan

anketlerde üçüncü tur anketi hazırlanırken ikinci tur sonunda elde edilen verilerin medyan, birinci çeyrek, üçüncü çeyrek, genişlik hesaplamaların ankete eklenmesi gerekir. Bu şekilde üçüncü tur anketi elde edilmiş olur. Bu çalışmada bunlara ek olarak her bir sorunun yüzdelik dilimleri de hesaplanmıştır. Buradaki amaç katılımcı grup arasında bulunan öğretmenlere yardımcı olmaktır. Üçüncü tur anketi hazırlandıktan sonra akademisyenlerden ve öğretmenlerden uzman görüşü alınmıştır. Öğretmenlerin istatistiklerin açıklaması olmasına rağmen anketi anlamlandırmada zorluk çektikleri gözlenmiştir ve bu yüzden ek olarak yüzdelik dilimler de ankete eklenmiştir. Bu üçüncü ankette ikinci ankette verilen cevapların istatistikleri de dikkate alınarak tekrar gözden geçirilmesi istenmiştir. Hazırlanan anket katılımcılara mail yoluyla ya da elden teslim edilerek ulaştırılmıştır. Katılımcılar verilen sürede anket maddelerine katılma düzeylerini belirterek anketi geri göndermişler ve bu şekilde üçüncü tur delphi uygulaması (Round III) da sonlanmıştır.

3.4. Verilerin analizi

Çalışma kapsamında süreç boyunca elde edilen verilerin analiz edilmesinde her üç uygulama sonunda da farklı analiz teknikleri kullanılmıştır.

Birinci anket uzman görüşü alınarak açık uçlu sorulardan oluşturulmuş ve çalışma grubuna mail ortamında gönderilmiştir. Birinci anket verileri incelenmiş ve ikinci anket iki boyutta hazırlanmıştır. İlk boyutta Sosyal bilgiler Derslerinde Coğrafya konularının öğretimi, ikinci boyutunda ise öğretmen-akademisyen boyutu olarak incelenmiştir. Veriler içerik analizi tekniklerinden kategori analizi kullanılarak yorumlanmıştır. İçerik analizi belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2012). Kategori analizi belirlenen kategorilerin frekans analizine tabi tutulmasıdır (Bilgin, 2006; akt. Kol, 2014).

İkinci anket toplam 50 maddeden oluşmuştur ve 7'li likert tipi ölçek kullanılmıştır. İkinci Delphi Anketinin cevaplanmasında katılımcıların her bir maddenin önem düzeyini ya da her bir maddeye katılma düzeylerini 1'den 7'ye kadar sıralı rakamlardan birini yeterlik maddesinin sonundaki parantezin için yazarak belirtmeleri istenmiştir. Ölçek üzerinde "1" Tamamen Katılıyorum, "7" Kesinlikle Katılmıyorum düşüncesini ifade etmiştir. Üçüncü ankette ise ikinci anket maddelerine verilen cevapların birinci çeyrek, üçüncü çeyrek, medyan ve genişlik değerleri hesaplanmıştır.

Medyan (Md.): Cevapların %50'sini soluna, %50'sini de sağına alan noktadır. Birinci Çeyrek (Ç1): Cevapların %25'ini soluna, %75'ini de sağına alan noktadır. Üçüncü Çeyrek (Ç3): Cevapların %25'ini sağına, %75'ini de soluna alan noktadır. Genişlik (R): Üçüncü çeyrek ile birinci çeyrek arasındaki farktır ($R = \text{Ç3} - \text{Ç1}$). Bu farkın az olması görüş birliği olduğunu, yüksek olması ise görüş birliği olmadığını ifade eder (Şahin, 2001).

Yöntemde çok kullanılmasa da bunlara ek olarak her maddeye verilen cevapların yüzdeleri de hesaplanmış ve ankete eklenmiştir. Yöntemde olmamasına rağmen böyle ek bir çalışma yapılmasının nedeni katılımcılar arasında bulunan ve istatistiki işlemlere akademisyenler kadar yatkın olmayan öğretmenlere kolaylık sağlamaktır. Üçüncü anket bu şekilde hazırlanmış uzman görüşü alınarak katılımcılara dağıtılmıştır.

Araştırmadan elde edilen verilerin çözümlenmesinin öncesinde verilerin bilgisayar ortamına girilmesiyle başlanmıştır. Bu doğrultuda katılımcılardan gelen anketler tek tek incelenmiş, anketin yönergede belirtildiği şekilde ve uygun olarak doldurulup doldurulmadığının kontrolü yapılmıştır. Bu formlardan değerlendirmeye alınacak olanlar ayrılarak üzerine 1'den başlamak üzere anketlerin tümü numaralandırılmıştır. Belgelerin sayısal olarak bilgisayara geçilmesi amacıyla Microsoft Excel programı kullanılarak bir veri giriş tablosu oluşturulmuş ve elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Üçüncü anket sonuçları incelenmiş genişliğin soruların çoğunluğunda “1” ya da “1” den düşük olduğu görülmüş ve çalışma sonlandırılmıştır.

IV. BÖLÜM

4. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırmaya katılan katılımcılara gönderilen ardışık anketlere verilen cevaplardan elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Elde edilen veriler araştırma sırasına göre işlenmiş ve çalışmada bu şekilde yer almıştır.

4.1. Birinci Delphi Anketi İle İlgili Bulgular

Temaların içinde en fazla kavram coğrafya öğretimine yönelik görüşler başlığı altında toplanmıştır (% 48,0).

Tablo 4.1. BDA'ya verilen cevapların kategorilere göre dağılımları

Boyutlar ve alt boyutlar	Frekans f	Yüzde %
I. Boyut: Coğrafya öğretimine yönelik görüşler		
1. Ölçme de değerlendirme	3	6,0
2. Öğrenme-öğretme süreci	21	42,0
II. Boyut: Sosyal bilgiler öğretiminde coğrafyaya yönelik görüşler		
1. Öğretim programı	8	16,0
2. Öğrenme-öğretme süreci	2	4,0
3. Ders kitabı	3	6,0
III. Boyut: Coğrafya öğretiminde karşılaşılan sorunlara yönelik görüşler		
1. Öğrenme-öğretme süreci	5	10,0
2. Coğrafyaya bakış açısı	3	6,0
3. Öğretmen eğitimi	3	6,0
4. Akademisyen durumu	2	4,0
Toplam	50	100,0

4.1.1. Birinci açık uçlu soru ile ilgili bulgular

Birinci açık uçlu soruda belirtilen cevapların içerik analizi yapılmış ve Tablo 4.1'deki gibi temalara ayrılmıştır. Oluşturulan bu temalar coğrafya öğretimine yönelik görüşler, sosyal bilgiler öğretiminde coğrafyaya yönelik görüşler ve coğrafya öğretiminde karşılaşılan sorunlara yönelik görüşler adlı üç büyük başlığa ayrılmıştır.

4.1.1.1. Birinci boyut: coğrafya öğretimine yönelik görüşler

Coğrafya öğretiminde öğrenme-öğretme süreci ve ölçme de değerlendirme temaları ile ilgili elde edilen bulgulara bu alanda yer verilmiştir.

4.1.1.1.1 Öğrenme öğretme süreci

İçerik analizinde en fazla kavrama ulaşılan tema olan öğrenme öğretme süreci teması kavramların tekrarı bakımından da yüksek bir orana sahiptir.

Katılımcıların en fazla belirttiği kavram materyal kullanımıdır (%16,9). İlk ve ortaöğretim coğrafya öğretiminde diğer derslere oranla materyal kullanımı daha fazla önem teşkil etmektedir. Katılımcıların sıklıkla belirttiği bir diğer kavram ise somutlaştırmadır (%15.3). Öğrencilerin hazırbulunuşluğu dikkate alındığında konuların somuttan soyuta doğru işlenmesi başarının artmasında önemli bir etken olmaktadır. Bir diğer önemli kavram ise gezi gözlem tekniğidir (%14,8). Ana teması doğa ve insan etkileşimi olan coğrafyanın mümkün olduğu kadar doğada işlenmesi öğrenilen bilgilerin kalıcı olmasında önemli bir etkiye sahiptir.. Eğitimin temel amacı kişiyi hayata hazırlamaktır. Öğrenilen bilgilerin günlük hayatta kullanımı da belirtilen temel görüşler arasındadır (%9.0). Katılımcıların sıklıkla tekrar ettiği bir diğer kavram yakından uzağa ilkesidir (%8,5). Konuların işlenişinde öğrencilerin yakın çevresinden yola çıkılarak dersin işlenmesi öğrencinin bilgiyi yapılandırmasında kolaylık sağlayacaktır.

Tablo 4.2. Öğrenme öğretme süreci

Maddeler	Frekans f	Yüzde %
1. Materyal kullanımı	32	16,9
2. Somutlaştırma	29	15,3
3. Gezi-gözlem	28	14,8
4. Günlük hayata uyarlama	17	9,0
5. Yakından uzağa ilkesi	16	8,5
6. Çağdaş öğretim yöntemleri	12	6,3
7. Disiplinlerarası ilişki	9	4,8
8. Coğrafya laboratuvarı	9	4,8
9. Sorun çözme becerisi	6	3,2
10. Merak oluşturma	4	2,1
11. Yaparak yaşayarak öğrenme	5	2,6
12. Neden sonuç ilişkisi	4	2,1
13. Öğrenci merkezli eğitim	4	2,1
14. Okul aile işbirliği	3	1,9
15. Derse güdüleme	2	1,0
16. Yapılandırmacı yaklaşım	2	1,0
17. Temel bilgiler	2	1,0
18. Derslerde teknoloji kullanımı	2	1,0
19. Doğaya uyum sağlayabilme	1	0,5
20. Uluslararası gelişmelere uygunluk	1	0,5
21. Çevre duyarlılığı	1	0,5
Toplam	189	100,0

Aşağıda katılımcıların belirttiği görüşlerden direkt alıntı yapılmıştır. Alıntılarda Sosyal bilgiler eğitimcilerinin görüşlerine öncelik verilmiştir.

K2'ye göre Türkiye'de coğrafya öğretiminin yetersiz olmasının nedenleri arasında derslerde geleneksel yöntemlerin kullanılması ve materyal eksikliğinden dolayı bazı yöntem ve tekniklerin kullanılamaması gelmektedir. *“Türkiye’de coğrafya öğretiminde daha çok geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanılması bunun yanında öğretmenlerin sınıflarında uygulamak isteyip de çeşitli nedenlerden dolayı uygulayamadıkları yöntemlerin var olması (öğretim materyalleri çok pahalı olduğu için satın almakta zorlanması gibi) okullardaki maddi yetersizlikler ve okullar arasındaki fırsat eşitsizliği. Çoğu öğretmenin öğrenmeye kapalı olması alanındaki güncel bilgi ve yayınları takip etmemesi. Ders sürelerinin materyalle ders işleyecek kadar yeterli olmaması gibi sebeplerden ötürü Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretimi yeterli olmamaktadır”*. Başka bir katılımcıya göre: *“alan gezilerilerinin yapılamaması, materyal eksiklikleri vb. sorunlar coğrafya eğitimini olumsuz etkilemektedir (K3)”*.

Başka bir katılımcıya göre ise materyal kullanımının yeterli olmaması öğretmen kaynaklıdır; *materyal kullanımı çoğu Sosyal bilgiler öğretmeni için sadece bir Türkiye fiziki haritası olarak algılanıyor. Eğitimciler kendilerini geliştirmiyor. Bu genelleme içerisinde istisna sayılabilecek eğitimcilerde yok değildir”*. Katılımcılara göre, çoğu öğretmen harita hariç materyal kullanmıyor. Bunun nedenleri arasında öğretmenlerin, kendilerini geliştirmemeleri ve konuyu bildiğini düşünerek derslerden önce hazırlık yapmaması belirtilmiştir **(K24)**.

Katılımcıların üzerinde sıklıkla durduğu bir diğer kavram somutlaştırmadır. Öğrencinin yaşı gereği bazı konular soyut kalabilmekte ve öğrenci konuyu anlamakta zorluk çekmektedir. *“Coğrafya konuları anlatılırken somutlandırılarak anlatılmalıdır. Coğrafyada bazı konular çocuklar açısından soyut kalabilmektedir. Özellikle paralel meridyen gibi konular anlatılırken çocuklar açısından somutlanmalıdır (K7)”*. Başka bir katılımcı ise şöyle görüş belirtmiştir: *“Soyut bir kavramı öğretirken konunun öğrenci tarafından*

kavranabilmesi için gerekli olan en önemli şey somutlaştırmadır. Örneğin, 6. Sınıf öğrencisine paralel ve meridyenleri somutlaştırmadan anlatmak bilgini sadece havada kalmasını sağlar (K12)”.

Coğrafya konularında somutlaştırma dersin daha eğlenceli hale gelmesini sağlamakta ve dersin öğretimini kalıcı hale getirmektedir. Dağların denize dik ve paralel uzanışı drama yöntemiyle anlatılabilir, yeryüzü şekilleri anlatılırken, doğal afetler gibi konularda drama, gösterim yöntemi dersi kalıcı hale getirebilir. Ders ile ilgili videolar, gösterilebilir. Madenler konusu gibi konularda bazı madenler sınıfa getirerek öğrenciye gösterilebilir, incelemesi sağlanabilir. Bu yapılmadığında hem öğrenci derste sıkılmakta hem de öğrenme istenilen düzeyde olamamaktadır (K9).

Katılımcılara göre coğrafya öğretiminde alan gezileri başarının artmasında büyük öneme sahiptir. Yakın çevreden başlayarak yapılan geziler öğrencinin çevresini tanımasına ve öğrendiklerini somutlaştırmasına yardımcı olmaktadır. *“Yakın veya uzak çevreye yapılacak eğitimsel geziler, öğrencinin ufkunun açılmasına yöreyi ve konuyla ilişkili bağlantıları öğrenmesine olanak sağlayacaktır. Türkiye birçok coğrafi kavramı yerinde gösterebilecek bir yapıya sahiptir. Bunun kullanılabilmesi için Coğrafi gezileri ön planda tutmak gerekir (K4)”.* Gezi gözlem tekniğinin coğrafya öğretimindeki olumlu etkisi herkes tarafından kabul edilse de teknik çoğu öğretmen tarafından kullanılamamaktadır. Bunun nedenleri sosyal bilgiler programının yoğunluğu ve mevzuatın esnek olmamasıdır. “Gezi çalışmalarının daha sık yapılmasının öngören içerik ve planlamalar sağlanmalıdır. Ancak bunun önündeki en büyük engel mevzuatın ve bürokrasinin eğitimcileri sorumluluk almaktan alıkoyacak düzeyde ayrıntılı düzenlenmiş olmasıdır. Eğitimciler haklı olarak öğrencileri gezilere götürmemektedirler (K16)”.

Eğitiminin nihai amacı bireyi hayata hazırlamaktır. Derslerin günlük hayatla ilişkilendirilerek anlatılması, öğrencilerin öğrendikleri konunun nerede ne işine yarayacağını bilmeleri gerekmektedir. Bu konuda bir katılımcı şöyle görüş belirtmiştir; *“Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konuları işlenirken günlük hayattan kopmamalı ve*

daimi olarak ders günlük hayatla ilişkilendirilmelidir. Sosyal bilgiler dersi gerçek yaşamın içinden gelir ve gerçek yaşamı anlatır. Bu sayede hem konu amacına ulaşmış olur hemde öğrenciler üzerinde anlatılan konu daha etkili olarak bilgilerde kalıcılık daha fazla olur (K21)”. Başka bir katılımcı ise şöyle görüş belirtmiştir: Bazı coğrafya konuları öğrencilere kendi hayatlarından uzak gibi görünmekte ve bu konuların öğretiminde biraz daha sıkıntı yaşanmaktadır. Öğrenciye öncelikle bu coğrafya konuları hayatıyla ilişkilendirilmeli. Günlük hayatında bu tür bilgileri nerede kullandığı ve ileride kullanabileceği anlatılmalıdır. Örneğin koordinatlar konusu işlenirken sinemada yerimizi nasıl kolay bulabildiğimizi, sınıfta bir koordinat sistemi oluşturarak arkadaşlarımızın yerlerinin kolaylıkla tespit edebileceğimiz, navigasyon ve GPRS cihazlarının yer tespiti yaparken bu konudan faydalandığı gibi öğrencinin ilgisini canlı tutacak hayatla ilişkilendirmeler yapılmalıdır (K15)”.

4.1.1.1.2. Ölçme ve değerlendirme

Yapılandırmacı yaklaşımda öğrenci başarısında sonucun yanında süreçte değerlendirilmektedir. Coğrafya öğretiminde ölçme ve değerlendirme yapılırken sürecinde değerlendirmeye katılması başarıyı artırmaktadır.

Tablo 4.3. Ölçme ve değerlendirme kavramlar

Maddeler	Frekans f	Yüzde %
1. Geleneksel ölçme	1	33,3
2. Test tekniği	1	33,3
3. Süreç temelli değerlendirme	1	33,3
Toplam	3	100,0

BDA’da ölçme ve değerlendirme teması ile ilgili fazla kavram kullanılmamıştır. Kullanılan kavramlar içinde geleneksel ölçme (%33,3), süreç temelli değerlendirme (%33,3) ve test tekniği (%33,3) kavramları kullanılmıştır.

K19'a göre “*Öğretme-öğrenme sürecinde süreç temelli değerlendirmeyi çok az öğretmen göz önünde bulundurmaktadır*”. Başka bir katılımcıya göre de test tekniklerinin öğrencilere öğretilmesi başarıyı artırmaktadır.

4.1.1.2. İkinci boyut: sosyal bilgiler öğretiminde coğrafyaya yönelik görüşler

Geniş alan tasarımına göre şekillenmiş olan Sosyal bilgiler dersinin içinde bulunan disiplinlerden biri de coğrafyadır. Diğer disiplinlere oranla sözel anlatımla daha zor anlaşılabilen bir ders olan coğrafya; alan gezileri, çeşitli materyaller ile mümkün olduğunca somutlaştırılarak işlenmesi gereken bir derstir.

4.1.1.2.1. Öğretim programı

BDA verilerine göre, katılımcılar Sosyal bilgiler programında coğrafya ile ilgili kazanımlara ayrılan zamanı etkinlikler için yetersiz bulmaktadır (%26,1). Zamanın yetersiz olması öğretmeni sözel anlatıma yönlendirmektedir. Katılımcıların belirttiği bir diğer konu ise okullarda Sosyal bilgiler laboratuvarlarının kurulması gerektiğidir (%21,7). Sosyal bilgiler derslerinde Fen Bilimleri dersinde olduğu gibi laboratuvarlaşmaya gidilmesi gerekmektedir.

Tablo 4.4. Öğretim programı kavramlar

Maddeler	Frekans f	Yüzde %
1. Konu içeriği	8	34,8
2. Ders saati	6	26,1
3. Sosyal bilgiler laboratuvarı	5	21,7
4. Coğrafya konuları yeterliliği	3	13,0
5. Konular arası bütünlük	1	4,4
Toplam	23	100,0

Katılımcılara göre Sosyal bilgiler öğretim programında bulunan coğrafya konuları içerik bakımından yetersiz kalmaktadır. *Programa göre hazırlanan kitapların gerek içerik gerekse konu yoğunluğu bakımından yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir (K7).*

Sosyal bilgiler dersi için haftada üç saat ders saati ayrılmıştır. Verilen bu zaman özellikle coğrafya konularının işlenişi sırasında yetersiz kalmaktadır. Bu yüzden okul dışı etkinlikler gerektiği kadar yapılamamaktadır. Bu konuda **K11**'e göre; “ortaokullarda Sosyal bilgilerin ders saatinin arttırılması da bir çözüm yolu olarak gösterilebilir”.

K9'a göre okullarda Sosyal bilgiler/Coğrafya laboratuvarları kurulmalı ve öğrenciler için somut yaşantılar sağlanmalıdır: *coğrafya dersleri için bir sınıf oluşturulmalı ve eğitim her kademesinde fen eğitiminde olduğu gibi laboratuvarlaşmaya gidilmelidir.* Başka bir katılımcıya göre ise *okul içinde eğer olanak varsa okulun bulunduğu çevrede bulunan doğal materyallerden birer laboratuvar kurulmalıdır(K6).*

4.1.1.2.2. Öğrenme öğretme süreci

BDA'dan elde edilen bilgilere göre sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretiminde öğrencilerin hazırbulunuşluğuna dikkat edilmesi büyük önem arz etmektedir. (%25.0). Katılımcılara göre sosyal bilgiler programında bulunan coğrafya ile ilgili bazı kazanımlar öğrencilerin düzeyine uygun değildir. Katılımcıların belirttiği diğer görüş ise Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularını öğretirken diğer derslerle ilişki kurulması gerektiğidir. sosyal bilgiler dersi doğası gereği diğer disiplinlerle sıklıkla ilişki kurulması gereken bir derstir. Sağlıklı bir eğitim ortamı oluşturabilmenin temel koşulu aile öğretmen işbirliğinin sağlanmasıdır. Katılımcılara göre okul ile aile arasında işbirliğinin sağlanması başarının artmasında direkt etkilidir. (%75).

Tablo 4.5. Öğrenme öğretme süreci kavramlar

Maddeler	Frekans f	Yüzde %
1. Hazırbulunuşluk	12	41,4
2. Disiplinlerarası ilişki	9	31,0
3. Coğrafyayı sevdirmeye	4	13,8
4. Okul aile işbirliği	3	10,3
5 Kaynak kitap kullanımı	1	3,5
Toplam	29	100,0

BDA'dan elde edilen verilere göre coğrafya öğretiminde öğrenci hazırbulunuşluğuna dikkat etmek büyük önem arz etmektedir: *“Coğrafya konuları öğretilirken öğrencilerin hazırbulunuşluluk seviyesi dikkate alınmalı, önceki yıllarda öğrenilen bilgi birikimi gözden geçirilmeli hatta ilkökul sosyal bilgiler dersinin coğrafya konuları incelenerek hangi sınıf düzeyinde ve ne şekilde konuların öğretildiği bilinmelidir. Çünkü bazı konuları (doğal afetler gibi) ilkökulda birkaç kez gördükleri halde bazı konuları ya hiç görmemekte ya da çok az düzeyde görmektedir. Bunun bilinmesi dersin öğretiminde başarıyı artıracaktır (K13)”*.

Katılımcılara göre coğrafya konuları, diğer sosyal bilim disiplinleri ile mutlaka kaynaştırılmalıdır. Çünkü gerçek yaşamda tarih ayrı, coğrafya ayrı, siyaset ayrı, vatandaşlık ayrı değildir: *“Sosyal bilgiler dersi farklı sosyal bilim disiplinlerinden oluşan bütünleşik bir program yapısına sahiptir. Bu derste hâlâ her sosyal bilim disiplini (tarih, coğrafya vb.) kendi içeriği ve öğretisiyle öğrenciye verilmek istenmektedir. Sosyal bilgiler dersi bu nedenle bir bütün olmaktan ziyade çok parçalı birbiriyle bağlantısı olmayan rüzgâr tribünlerine dönüşmektedir. Bu durum da sosyal bilgilerin yapısına ters düşmektedir. Coğrafya konuları, diğer sosyal bilim disiplinleri ile Sosyal bilgiler Öğretim Programı'nda mutlaka kaynaştırılmalıdır(K9)”*.

K15'e göre *“coğrafya öğretiminin yetersiz olmasının nedenlerinden birisi de okul-öğretmen ve aile işbirliğinin sağlıklı olarak oluşturulamamasıdır”*. Okul aile

işbirliğinin sağlıklı işlemesi öğrencinin derslerine göstereceği ilgiyi artıracaktır. Bir diğer madde ise kaynak kitap kullanımıdır. Bazı katılımcılar kaynak kitapların öğrenciler tarafından yeterli düzeyle kullanılmadığını belirtmiştir.

4.1.1.2.3. Ders kitabı

Sosyal bilgiler derslerinde coğrafya konularını öğretirken görselliğe ağırlık verilmesi gerekmektedir (%54,5). Katılımcılara göre ders kitaplarının zengin görsel içeriğe sahip olması öğrencinin başarısında etkilidir. Ders kitaplarının içeriği kazanımlara uygun olmalıdır. Bazı katılımcılar konuların önem sırasına göre verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Tablo 4.6. Ders kitabı kavramlar

Maddeler	Frekans f	Yüzde %
1. Görsellik	6	54,5
2. Ders kitabı donanımı	3	27,3
3. Konuların önem sırası	2	18,2
Toplam	11	100,0

Katılımcılara göre ders kitapları öğrencinin ilgisini çekmeli ve öğrenci hazırbulunuşluğuna uygun olmalıdır. *“Coğrafya ders kitaplarının öğrencinin beklenti ve düzeyine uygun olmalıdır. Çünkü: kitapların gerek içerik gerekse konu yoğunluğu bakımından yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Kitapların dil, anlatım, bilimsel içerik, ölçme-değerlendirme, görsel tasarım vb. kriterlerinin belirlenmesinde disiplinler arası komisyonlar kurulmalıdır(K27)”*. Başka bir katılımcı ise şöyle görüş belirtmiştir: *“Coğrafya demek harita demektir, görsel demektir. Öğrencilere anlatılan konular haritalarla desteklenmelidir. Sadece harita yeterli değildir tabiki. Öğrencinin görsellerle desteklenmesi gerekir (K18)”*.

4.1.1.3. Üçüncü boyut: coğrafya öğretiminde karşılaşılan sorunlara yönelik görüşler

Coğrafya öğretiminde yapılandırmacı yaklaşıma bağlı olarak öğrencinin merkezde olduğu modern yöntem ve tekniklerin kullanılması gerekmektedir. 2005 yılında yeni Sosyal bilgiler programı ile yapılandırmacı yaklaşım benimsenmiş olmasına rağmen okullarda geleneksel yöntemleri kullanan öğretmenler azımsanayamamak kadar fazladır.

4.1.1.3.1. Öğrenme öğretme süreci

Tablo 4.6.'ya göre katılımcıların coğrafya öğretiminde karşılaşılan sorunlar arasında en fazla belirttiği görüş öğrencilerin coğrafyayı ezberlenecek bir ders olarak görmesidir (%60,9). Bunun temel nedeni öğrencilerin coğrafyanın mantığını kavrayamamış olmasıdır. İkinci belirtilen sorun ise öğretmenlerin geleneksel öğretim yöntemlerini kullanıyor olmasıdır (%21,7). 2005 yılından sonra Sosyal bilgiler programı yapılandırmacı yaklaşıma göre tasarlanmış olsa da öğretmenlerin bir kısmı kendisini geliştirmemiş, eski öğretim yöntemine devam etmiştir.

Tablo 4.7. Öğrenme öğretme süreci kavramlar

Maddeler		Frekans f	Yüzde %
1.	Ezber	14	60,9
2.	Geleneksel öğretim	5	21,7
3.	Analiz-sentez	2	8,7
4.	Ders planı hazırlama	1	4,3
5.	Ekonomik durum	1	4,3
Toplam		23	100,0

Katılımcılara göre öğrencilerdeki olumsuz coğrafya algısı bulunmaktadır. Bu algı ders başarılarını düşürmektedir. “Genel manada coğrafya öğrenilmesi zor gibi bir algı oluşturulduğunu düşünüyorum. Özellikle ezber gerektiren bir dersmiş gibi

algılanmaktadır. Dağlar, nehirler ovalar, ülkeler vs. bunların isimleri nerede oldukları ölçüleri türünden bilgileri bilmek ya da ezberlemek sanki coğrafya bilmenin şartıymış türünden bir anlayışın hakim olduğunu düşünüyorum. Aksine bahsettiğim bu unsurları bilgi düzeyinden ziyade uygulama düzeyinde pratik manada sebep sonuç ilişkisi içerisinde bilmenin ya da öğretmenin daha doğru olacağını düşünüyorum (K7)''.

Birbirinden farklı özelliklere sahip öğrencilere aynı konuyu öğretebilmek için farklı öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılması gerekmektedir. Bu konuda bir katılımcı şöyle görüş belirtmiştir: *Öğretimin daha kalıcı ve etkili olması için öğrencinin pasif olduğu düz anlatım yöntemi yerine öğrencinin sürece daha çok dahil olacağı yaparak yaşayarak öğrenme yöntemi kullanılmalıdır. Tek bir öğretim yöntemine bağlı kalınmadan süreç planlanmalıdır. Coğrafya konularının ezberle öğretimi yerine öğrenciyi problem çözmeye yönlendirecek bir ders sürecinin planlanması gerekmektedir (K14)''.*

4.1.1.3.2. Coğrafyaya bakış açısı

Tablo 4.7'ye göre katılımcıların en fazla belirttiği görüş coğrafyanın önemidir (%43,0). Öğrencilerin coğrafyayı öğrenmek için istekli olması için coğrafyanın hayatımızdaki yerini, doğa ile insan arasındaki dengeyi kavramaları gerekmektedir. İkinci tekrar eden görüş ise coğrafyanın mantığıdır (%43,0). Öğrenilere coğrafya öğretilirken coğrafyanın temel prensipleri ve ilkelerine göre öğretilmesi gerekmektedir.

Tablo 4.8. Coğrafyaya bakış açısı kavramlar

Maddeler		Frekans f	Yüzde %
1.	Coğrafyanın Önemi	3	43,0
2.	Coğrafyanın Mantığı	3	43,0
3.	Araştırmaların yetersiz kalması	1	14,0
Toplam		7	100,0

K18'e göre *coğrafya dersinin diğer dersler kadar önemsenmesi sağlanmalıdır. Coğrafya dersi ortaokul düzeyinde ayrı bir ders olarak öğretilmediği için lise döneminde öneminin anlaşılmasında zorluk yaşanmaktadır. Başka bir katılımcı ise şöyle görüş belirtmiştir: “Coğrafya eğitiminde önemli olan coğrafyanın gündelik hayatta kullanılabilirliğidir .çevreye duyarlılığı kavratmak ve günlük hayatla bağ kurarak coğrafyanın önemini öğrencilere aşlamak böylece daha duyarlı nesiller yetiştirmek olmalı ayrıca öğretmenin amacı rehber olmak öğrenciyi hedeften haberdar etmek öğrenmeyi öğretmek olmalıdır (K14)”*.

Başka bir katılımcı yapılandırmacı yaklaşımın yanlış anlaşıldığını ve coğrafya öğretiminde yeteri kadar uygulanmadığını belirtmiştir.: “Ülkemizde Coğrafya öğretimi hala daha eski mantıkla devam ediyor. Eğitim programların değişmesine rağmen sadece isim olarak değiştiler. Uygulama olarak hala eski sistem üzerinde devam ediyoruz. Okullarımızda bir Coğrafya laboratuvarı dahi yok. Kaldı ki bizim ülkemizde bu yokken diğer ülkelerde uygulamalı ve öğrenciyi merkeze alan bir program uygulanmakta. Bizdeyse öğrenci merkeze alınmalı denirken öğretmen anlatmayacak öğrenci kendisi ezber yapacak gibi algılanıyor. Geziler ise hiçbir şekilde yapılması mümkün olmayan bir eylem olarak kalıyor. Ülkemiz bürokrasisi bu konuda da sorun çıkartıyor. Sadece ezbere dayalı bir öğretimle Coğrafya öğretimi yapmaktayız (K22)”.

4.1.1.3.3. Öğretmen eğitimi

BDA verilerine göre öğretmenlerle ilgili en fazla belirtilen görüş yeterli donanımda yetiştirilmedikleridir (%50,0). Öğretmenler güncel gelişmeleri takip etmemekte (%30,0) ve yapılandırmacı yaklaşımı benimsememektedir. Coğrafya eğitiminin istenilen düzeye gelmesi için öğretmenlere büyük sorumluluk düşmektedir. Bu konuda öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmesi önemlidir (%20,0).

Tablo 4.9. Öğretmen eğitimi kavramlar

Maddeler	Frekans f	Yüzde %
1. Yeterli donanımla yetiştirme	5	50,0

2.	Güncel gelişmeleri takibi	3	30,0
3.	Hizmet içi eğitim	2	20,0
	Toplam	10	100,0

K27'ye göre Sosyal bilgiler öğretmenlerinin üzerilerindeki sıkıcı tavrı atmaları gerekmektedir. *“Piyasadaki sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunu genellemek istemiyorum tabi ama çoğu sosyal bilgiler öğretmenlerinin zihniyetlerini ve üzerlerinde var olan sıkıcı tavırlarını üzerlerinden atmaları ve öğrencinin derse alakalarını arttırmaları gerektiğini düşünüyorum. sosyal bilgiler dersinin tamamıyla birlikte içindeki coğrafya biliminin yaşamla içice olduğunu insanları yakından ilgilendirdiğini önce öğretmenlerin kendilerinin bilmesi gerektiğini ve bunu öğrencilere yansıtmaları ve bu bilinçle dersi işlemelerinin şart olduğunu düşünüyorum”*

4.1.1.3.4. Akademisyen eğitimi

Akademisyenler ile ilgili katılımcıların en fazla belirttiği görüş akademisyenlerin bilgi yetersizliğidir. (%57,1). Bir diğer kavram coğrafya/sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili çalışma yapan akademisyen sayısının az sayıda olmasıdır (%42,9).

Tablo 4.10. Akademisyen eğitimi kavramlar

Maddeler	Frekans f	Yüzde %
1. Bilgi yetersizliği	4	57,1
2. Sayısal yetersizlik	3	42,9
Toplam	7	100,0

K26'ya göre “üniversitelerdeki akademisyenler arasında anlam verilmeyen çekememezlikler yaşanmaktadır”. Bu alan ile ilgili çalışmaların yeteri kadar yapılmasını engellemektedir.

BDA'ya verilen cevaplara bakıldığında öğretmenlerin güncel gelişmeleri takip etmemesi, yapılandırmacı yaklaşıma aykırı olarak ezbere dayalı bir eğitim verilmesi, konuların neden-sonuç ilişkisi içinde verilmemesi ve bunlara bağlı olarak öğrencilerin öğrendikleri bilgileri günlük hayata aktaramaması gösterilmiştir. Derslerin ezbere dayalı eğitim yerine araştırma sorgulama problem çözmeye yönelik işlenmesi, yakından uzağa ilkesinin etkili şekilde kullanılması ve derslerde teknolojiden daha fazla yararlanılması gerektiği katılımcıların verdiği diğer cevaplar arasındadır. Bu konuyla ilgili bir katılımcı şöyle demiştir; “Coğrafi bilgilerin hayatta nerede nasıl kullanılacağı anlatılmıyor ve buna yönelik uygulamalar yapılmıyor. Ezbere dayalı bir coğrafya anlayışı var. İnsanların aklında coğrafya dağların yükseltisi ve ırmakların uzunluğunu öğretir gibi algı oluşturuyor. Coğrafyacıların bir iş tanımı olmadığından coğrafyacı ne yapar sorusu cevaplanamıyor. Coğrafya eğitimine gelince alan gezilerilerinin yapılamaması, materyal eksiklikleri vb. sorunlar coğrafya eğitimini olumsuz etkilemektedir. Coğrafi konuların diğer disiplinlerle ilişkilendirilmesinde de sıkıntı olduğunu düşünüyorum. Tek disiplin anlayışıyla öğretiliyor (**K25**).

Tablo 4.11. BDA sonuçlarına göre oluşturulan ikinci anket soruları

Boyutlar Alt Boyutlar		Maddeler
I.Boyut	Coğrafya öğretimine yönelik görüşler	
Öğrenme öğretme süreci	1	Gezi gözlem metodunun yararlı olduğunu düşünüyorum
	2	Derslerin yakından uzağa ilkesine göre işlenmesi gerektiğini düşünüyorum
	3	Derslerde öğrencinin daha fazla aktif olması bilgiyi keşfetmesi gerektiğini düşünüyorum
	4	Öğrencilerin ülkesini ve dünyayı ilgilendiren sorunlara duyarlı olması gerektiğini düşünüyorum
	5	Sürdürülebilir çevre eğitimi konusunda öğrencilerde farkındalık yaratmak için sorumluluk verilmesi gerektiğini düşünüyorum.
	6	Sınıf ve okul bahçesi materyal olarak kullanılmalı (Matematik konumda fayanslardan yararlanma vs.) diye düşünüyorum
	7	Doğanın sevdinilmesi bunun için doğanın işlevlerinin basit şekilde anlatılması gerektiğini düşünüyorum

	8	Kullanılan yöntem ve tekniklerin yetersiz kaldığını düşünüyorum
	9	Konuların somutlaştırılmasında yetersiz kalındığını düşünüyorum
	10	Öğrencilerin araştırma, sorgulama ve merak duygularının yeterince geliştirilemediğini düşünüyorum
	11	Derslerin işlenişinde diğer disiplinlerle yeterince ilişki kurulmadığını düşünüyorum
Ölçme ve değerlendirme	1	Derslerin sınavlara yönelik işlendiğini düşünüyorum
	2	Öğrencilere test tekniklerinin öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum
	3	Sınavların sadece bilme-bilmeme durumunu ölçtüğü için sınavlardan sonra konunun unutulduğunu düşünüyorum
	4	Ünite sonu değerlendirmelerinin eksik kaldığını düşünüyorum
II. Boyut		Sosyal bilgiler öğretiminde coğrafyaya yönelik görüşler
Öğretim Programı	1	Geleceğe yönelik ihtiyaç analizi yapılması programın buna göre şekillenmesi gerektiğini düşünüyorum
	2	Hayal gücünü zorlayan Dünya'nın şekli, Coğrafi Konum gibi konuların lisede verilmesi gerektiğini düşünüyorum
	3	Dünyadaki coğrafya programları incelenmeli ve müfredat ona göre şekillenmeli diye düşünüyorum.
	4	Okullarda Sosyal bilgiler Laboratuvarlarının kurulması gerektiğini düşünüyorum
	5	Müfredat 'ta bulunan coğrafya konularının yetersiz kaldığını düşünüyorum
	6	Konuların bazılarının öğrenci düzeyine uygun olmadığını düşünüyorum
Öğrenme öğretme süreci	1	Derslerde tartışma ortamı yaratılmalı diye düşünüyorum
	2	Öğrencilerin problem çözme becerisini yeterince kazanamadıklarını düşünüyorum
	3	Öğrencilerin öğrendiklerini günlük hayata yeterince uyarlayamadıklarını düşünüyorum
	4	Öğrencilerin sınıf dışında araştırma yapacakları ortam olmadığını düşünüyorum
	5	Derslerde grup çalışmalarının yetersiz olduğunu düşünüyorum
Ders kitabı	1	Bilgilerin kolaydan zora olması gerektiğini düşünüyorum
	2	Derslerde görselliğe daha fazla önem verilmesi gerektiğini düşünüyorum
	3	Kitaplarda harita ve görsellerin daha fazla olması gerektiğini düşünüyorum
III. Boyut		Coğrafya öğretiminde karşılaşılan sorunlara yönelik görüşler
Öğrenme Öğretme Süreci	1	Uygulama ve yerinde gözlem ile anlaşılabilen konuların ezbere dayalı işlenmemesi gerektiğini düşünüyorum
	2	Öğrenilen her kazanımla ilgili öğrencilerin örnek vermesi sağlanmalı diye düşünüyorum
	3	Derslerin yapılandırmacı yaklaşıma göre işlenmediğini düşünüyorum
	4	Materyal kullanımının yetersiz kaldığını düşünüyorum
	5	Sürdürülebilir çevre, doğal kaynakların kullanımı ve tasarruflu olmak gibi değerlerin daha fazla verilmesi gerektiğini düşünüyorum

Coğrafyaya bakış açısı	1	Coğrafya eğitimi demenin doğal ortamla iç içe bir yaşam demek olduğunu düşünüyorum
	2	Yeryüzünün coğrafyanın en büyük laboratuvarı olduğunu düşünüyorum
	3	Coğrafyanın sadece yer, başkent bilmek değil; başkent olmasında etkili olan doğal ve beşeri etkenlerin öğrenildiği bir ders olması gerektiğini düşünüyorum
	4	Konuların nedensellik, dağılış ve bağlantı ilkesine uygun işlenmesi gerektiğini düşünüyorum.
	5	Derslerde insan olarak yaptıklarımız ile doğaya verdiğimiz zararın anlatılması gerektiğini düşünüyorum
	6	Derslerde insan ile doğa arasındaki dengenin verilmesi gerektiğini düşünüyorum
Öğretmen eğitimi	1	Öğretmenlerin güncel gelişmeleri yeterince takip etmediğini düşünüyorum
	2	Öğretmenlerin bilgi düzeyinin yeterli düzeyde olmadığını düşünüyorum
	3	Öğretmenlerin tahtaya yaptığı çizimler işlevsel olmalı gerekirse bu konuda hizmet içi eğitim verilmeli diye düşünüyorum
Akademisyen durumu	1	Akademisyenlerin kendilerini yeteri kadar geliştirmediklerini düşünüyorum
	2	Coğrafya alan uzmanlarının eğitim bilimleri konusunda yeterli olmadığını düşünüyorum
	3	Coğrafya eğitimcilerinin alan bilgisi konusunda yetersiz olduğunu düşünüyorum
	4	Coğrafya eğitimi konusunda akademisyen sayısının yetersiz olduğunu düşünüyorum
	5	Üniversitelerde Coğrafyanın istatistiki bilgileri yerine uygulamalı eğitimlere yer verilmeli diye düşünüyorum
	6	Beşeri coğrafya uzmanının da Fiziki coğrafya konusunda yetersiz kaldığını düşünüyorum
	7	Fiziki Coğrafya uzmanının beşeri Coğrafya konusunda yetersiz kaldığını düşünüyorum

4.2. İkinci delphi anketi ile ilgili bulgular

BDA sonuçlarına bağlı olarak ikinci tur anketi hazırlanmıştır. Birinci tur anketinde katılımcılara yöneltilen iki açık uçlu soruya verilen cevaplar içerik analizi yöntemlerinden kategori analizi tekniği ile sınıflandırılmış üç ana boyuta ayrılmıştır. İlk boyutta coğrafya öğretimine yönelik görüşler, ikinci boyutta sosyal bilgiler öğretiminde coğrafyaya yönelik görüşler ve son boyutta coğrafya öğretiminde karşılaşılan sorunlara yönelik görüşler olarak üç farklı tema altında incelenmiştir.

Araştırmadan elde edilen verilerin çözümlenmesinin öncesinde verilerin bilgisayar ortamına girilmesiyle başlanmıştır. Bu doğrultuda katılımcılardan gelen anketler tek tek incelenmiş, anketin yönergede belirtildiği şekilde ve uygun olarak doldurulup doldurulmadığının kontrolü yapılmıştır. Bu formlardan değerlendirmeye alınacak olanlar ayrılarak üzerine 1'den başlamak üzere anketlerin tümü numaralandırılmıştır. Belgelerin sayısal olarak bilgisayara geçilmesi amacıyla Microsoft Excel programı kullanılarak bir veri giriş tablosu oluşturulmuş ve elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

İDA toplam 50 maddeden oluşmuştur ve 7'li likert tipi ölçek kullanılmıştır. İDA'nın cevaplanmasında katılımcıların her bir maddenin önem düzeyini ya da her bir maddeye katılma düzeylerini 1'den 7'ye kadar sıralı rakamlardan birini yeterli maddesinin sonundaki parantezin için yazarak belirtmeleri istenmiştir. Ölçek üzerinde "1" Tamamen Katılıyorum, "7" Kesinlikle Katılmıyorum düşüncesini ifade etmiştir. Katılımcılara gönderilen ikinci tur anketine katılım birinci tur anketine göre daha az olmuştur. Toplamda 47 kişinin katıldığı ikinci tur anketi bir buçuk ay verilen zamanın sonunda toplanmış ve veriler analiz edilmeye başlanmıştır.

Anket sonucu elde edilen verilerin genişlik değeri maddelerin çoğunluğunda "1" den yüksek çıkmıştır. Bu da katılımcılar arasında o maddelerde görüş birliği sağlanamadığını göstermektedir. Bu nedenle anket üçüncü kez katılımcı gruba gönderilmiştir. Bu farkın az olması görüş birliği olduğunu, yüksek olması ise görüş birliği olmadığını ifade eder (Şahin,2001).

İkinci delphi anketinde 50 maddenin 40 tanesinde uzlaşma sağlanamamıştır. Maddelerin genişlik değeri 1,5 ve üzerinde bulunmuştur.

Tablo 4.12. İDA uzlaşma sağlanamayan maddeler

	Maddeler	Ç1	Md	Ç3	R
1	Derslerin yakından uzağa ilkesine göre işlenmesi gerektiğini düşünüyorum	2	3	4	2
2	Öğrencilerin ülkesini ve dünyayı ilgilendiren sorunlara duyarlı olması gerektiğini düşünüyorum	1	2	5	4
3	Sınıf ve okul bahçesi materyal olarak kullanılmalı (Matematik	1	2	4,5	3,5

	konumda fayanslardan yararlanma vs.) diye düşünüyorum				
4	Doğanın sevdirmesi bunun için doğanın işlevlerinin basit şekilde anlatılması gerektiğini düşünüyorum	1	1	5	4
5	Kullanılan yöntem ve tekniklerin yetersiz kaldığını düşünüyorum	1	1	5	4
6	Konuların somutlaştırılmasında yetersiz kaldığını düşünüyorum	2	3	5	3
7	Öğrencilerin araştırma, sorgulama ve merak duygularının yeterince geliştirilemediğini düşünüyorum	2	2	4,5	2,5
8	Derslerin işlenişinde diğer disiplinlerle yeterince ilişki kurulmadığını düşünüyorum	1	2	5	4
9	Derslerin sınavlara yönelik işlendiğini düşünüyorum	2	2	5	3
10	Öğrencilere test tekniklerinin öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum	1	2	4,5	3,5
11	Sınavların sadece bilme-bilmeme durumunu ölçtüğü için sınavlardan sonra konunun unutulduğunu düşünüyorum	2	3	5	3
12	Ünite sonu değerlendirmelerinin eksik kaldığını düşünüyorum	1	2	4	3
13	Hayal gücünü zorlayan Dünya'nın şekli, Coğrafi Konum gibi konuların lisede verilmesi gerektiğini düşünüyorum	1	2	3,5	2,5
14	Dünyadaki coğrafya programları incelenmeli ve müfredat ona göre şekillenmeli diye düşünüyorum.	1	1	3,5	2,5
15	Okullarda Sosyal bilgiler Laboratuvarlarının kurulması gerektiğini düşünüyorum	1	2	4	3
16	Müfredat 'ta bulunan coğrafya konularının yetersiz kaldığını düşünüyorum	1	2	5	4
17	Konuların bazılarının öğrenci düzeyine uygun olmadığını düşünüyorum	1	1	4,5	3,5
18	Derslerde tartışma ortamı yaratılmalı diye düşünüyorum	3	5	7	4
19	Öğrencilerin problem çözme becerisini yeterince kazanamadıklarını düşünüyorum	1	2	5	4
20	Öğrencilerin öğrendiklerini günlük hayata yeterince uyarlayamadıklarını düşünüyorum	2	3	6	4
21	Öğrencilerin sınıf dışında araştırma yapacakları ortam olmadığını düşünüyorum	1	3	5	4
22	Bilgilerin kolaydan zora olması gerektiğini düşünüyorum	1	2	2	3
23	Derslerde görselliğe daha fazla önem verilmesi gerektiğini düşünüyorum	1	2	4	3
24	Kitaplarda harita ve görsellerin daha fazla olması gerektiğini düşünüyorum	1	1	2,5	1,5
25	Uygulama ve yerinde gözlem ile anlaşılabilen konuların ezbere dayalı işlenmemesi gerektiğini düşünüyorum	1,5	3	5	3,5
26	Sürdürülebilir çevre, doğal kaynakların kullanımı ve tasarruflu olmak gibi değerlerin daha fazla verilmesi gerektiğini düşünüyorum	1	2	2	2
27	Coğrafya eğitimi demenin doğal ortamla iç içe bir yaşam demek olduğunu düşünüyorum	1	2	2	2
28	Yeryüzünün coğrafyanın en büyük laboratuvarı olduğunu düşünüyorum	1	2	3,5	2,5
29	Coğrafyanın sadece yer, başkent bilmek değil; başkent olmasında etkili olan doğal ve beşeri etkenlerin öğrenildiği bir ders olması gerektiğini düşünüyorum	1	2	4	3

30	Konuların nedensellik, dağılış ve bağlantı ilkesine uygun işlenmesi gerektiğini düşünüyorum.	1	2	3	2
31	Derslerde insan olarak yaptıklarımız ile doğaya verdiğimiz zararın anlatılması gerektiğini düşünüyorum	1	2	5	4
32	Öğretmenlerin bilgi düzeyinin yeterli düzeyde olmadığını düşünüyorum	1,5	2	4	2,5
33	Öğretmenlerin tahtaya yaptığı çizimler işlevsel olmalı gerekirse bu konuda hizmet içi eğitim verilmeli diye düşünüyorum	1	3	3	2
34	Akademisyenlerin kendilerini yeteri kadar geliştirmediklerini düşünüyorum	2,5	3	6	3,5
35	Coğrafya alan uzmanlarının eğitim bilimleri konusunda yeterli olmadığını düşünüyorum	2	3	4,5	2,5
36	Coğrafya eğitimcilerinin alan bilgisi konusunda yetersiz olduğunu düşünüyorum	3	4	6	3
37	Coğrafya eğitimi konusunda akademisyen sayısının yetersiz olduğunu düşünüyorum	2	3	4	2
38	Üniversitelerde Coğrafyanın istatistiki bilgileri yerine uygulamalı eğitimlere yer verilmeli diye düşünüyorum	1	2	5	4
39	Beşeri coğrafya uzmanının da Fiziki coğrafya konusunda yetersiz kaldığını düşünüyorum	2	3	5	3
40	Fiziki Coğrafya uzmanının beşeri Coğrafya konusunda yetersiz kaldığını düşünüyorum	2	3	5,5	3,5

Tablo 4. 12'ye göre anket ikinci tur anketindeki 7 madde 1,5 ile 2 arasında bir genişlik değeri almış, 16 madde 2,5 ile 3 arasında bir değer almış, 17 madde ise 3,5 ile 4 arasında bir değer almıştır. Bu sonuçlara göre uzlaşma sağlanamayan maddelerin genişlik değerleri birbirine uzaktır. Yığılma 2,5 ile 4 değerleri arasında olmuştur. Katılımcılar homojen olmasına rağmen İDA'nın maddelerinin çoğunluğunda katılımcılar arası görüş birliği ikinci anket sonucunda sağlanamamıştır. İDA'nın 10 maddesinde katılımcılar arasında görüş birliği sağlanmıştır. Bu maddeler aşağıda tabloda belirtilmiştir.

Tablo 4.13. İDA uzlaşma sağlanan maddeler

	Maddeler	Ç1	Md	Ç3	R
1	Gezi gözlem metodunun yararlı olduğunu düşünüyorum	1	1	2	1
2	Derslerde öğrencinin daha fazla aktif olması bilgiyi keşfetmesi gerektiğini düşünüyorum	2	3	3	1
3	Sürdürülebilir çevre eğitimi konusunda öğrencilerde farkındalık yaratmak için sorumluluk verilmesi gerektiğini düşünüyorum.	2	3	3	1

4	Geleceğe yönelik ihtiyaç analizi yapılması programın buna göre şekillenmesi gerektiğini düşünüyorum	2	3	3	1
5	Derslerde grup çalışmalarının yetersiz olduğunu düşünüyorum	2	3	3	1
6	Öğrenilen her kazanımla ilgili öğrencilerin örnek vermesi sağlanmalı diye düşünüyorum	1	2	2	1
7	Derslerin yapılandırmacı yaklaşıma göre işlenmediğini düşünüyorum	1	1	2	1
8	Materyal kullanımının yetersiz kaldığını düşünüyorum	1	2	2	1
9	Derslerde insan ile doğa arasındaki dengenin verilmesi gerektiğini düşünüyorum	1	1	2	1
10	Öğretmenlerin güncel gelişmeleri yeterince takip etmediğini düşünüyorum	1	2	2	1

Katılımcılara göre coğrafya eğitiminin amacı sadece yer ve başkentleri öğrenmek değil; başkent olmasında etkili olan doğal ve beşeri olayları da öğrenmektir ($\bar{X}$: 2,20). Öğrencinin olaylara çok boyutlu bakmasını sağlamaktır. Katılımcıların büyük çoğunluğu gezi gözlem metodunun yararlı olduğunu düşünmektedir ($\bar{X}$: 2,24). Öğrencilerin görerek, dokunarak öğrendiği bilgiler daha kalıcı olmaktadır. Katılımcılara göre coğrafya eğitiminde görselliğe daha fazla önem verilmesi gerekmektedir ($\bar{X}$: 2,34). Öğrencilerin yaşı gereği görsel materyaller ilgi çekiçi olmaktadır. Katılımcıların çoğunluğunun katıldığı bir diğer madde sınıf ve okul bahçesinin materyal olarak kullanılmasıdır. ($\bar{X}$: 2,37). Bu konuda öğretmen yaratıcı olmalı çevresindeki eşyalardan yararlanmalıdır. Katılımcılara göre derslerde insan ile doğa arasındaki dengenin verilmesi gerekmektedir. ($\bar{X}$: 2,41) Coğrafya öğretiminin temel amaçlarından birisi de budur.

Tablo 4.14. İDA'ya verilen cevapların ortalamaları

Boyutlar Alt Boyutlar		Maddeler	Md.	$\bar{X}$	R
I.Boyut	Coğrafya öğretimine yönelik görüşler				
Öğrenme öğretme süreci	1	Gezi gözlem metodunun yararlı olduğunu düşünüyorum	1	2,24	1
	2	Derslerin yakından uzağa ilkesine göre işlenmesi gerektiğini düşünüyorum	2	2,62	3

	3	Derslerde öğrencinin daha fazla aktif olması bilgiyi keşfetmesi gerektiğini düşünüyorum	2	2,48	3
	4	Öğrencilerin ülkesini ve dünyayı ilgilendiren sorunlara duyarlı olması gerektiğini düşünüyorum	1	2,44	3,5
	5	Sürdürülebilir çevre eğitimi konusunda öğrencilerde farkındalık yaratmak için sorumluluk verilmesi gerektiğini düşünüyorum.	2	2,55	3
	6	Sınıf ve okul bahçesi materyal olarak kullanılmalı (Matematik konumda fayanslardan yararlanma vs.) diye düşünüyorum	2	2,37	1
	7	Doğanın sevdinilmesi bunun için doğanın işlevlerinin basit şekilde anlatılması gerektiğini düşünüyorum	2	2,75	2,5
	8	Kullanılan yöntem ve tekniklerin yetersiz kaldığını düşünüyorum	3	3,17	1
	9	Konuların somutlaştırılmasında yetersiz kalındığını düşünüyorum	2	2,96	3,5
	10	Öğrencilerin araştırma, sorgulama ve merak duygularının yeterince geliştirilemediğini düşünüyorum	2	3,27	3
	11	Derslerin işlenişinde diğer disiplinlerle yeterince ilişki kurulmadığını düşünüyorum	3	3,03	1
Ölçme ve değerlendirme	1	Derslerin sınavlara yönelik işlendiğini düşünüyorum	2	2,72	3,5
	2	Öğrencilere test tekniklerinin öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum	3	3,25	4
	3	Sınavların sadece bilme-bilmeme durumunu ölçtüğü için sınavlardan sonra konunun unutulduğunu düşünüyorum	3	3,35	3,5
	4	Ünite sonu değerlendirmelerinin eksik kaldığını düşünüyorum	2	3,03	4
II. Boyut		Sosyal bilgiler öğretiminde coğrafyaya yönelik görüşler			
Öğretim programı	1	Geleceğe yönelik ihtiyaç analizi yapılması programın buna göre şekillenmesi gerektiğini düşünüyorum	2	2,51	4
	2	Hayal gücünü zorlayan Dünya'nın şekli, Coğrafi Konum gibi konuların lisede verilmesi gerektiğini düşünüyorum	5	4,65	4
	3	Dünyadaki coğrafya programları incelenmeli ve müfredat ona göre şekillenmeli diye düşünüyorum.	2	2,67	2
	4	Okullarda Sosyal bilgiler Laboratuvarlarının kurulması gerektiğini düşünüyorum	2	2,68	4
	5	Müfredat 'ta bulunan coğrafya konularının yetersiz kaldığını düşünüyorum	3	2,79	1
	6	Konuların bazılarının öğrenci düzeyine uygun olmadığını düşünüyorum	3	3,37	3
Öğrenme öğretme süreci	1	Derslerde tartışma ortamı yaratılmalı diye düşünüyorum	2	2,58	2

	2	Öğrencilerin problem çözme becerisini yeterince kazanamadıklarını düşünüyorum	3	3,21	3
	3	Öğrencilerin öğrendiklerini günlük hayata yeterince uyarlayamadıklarını düşünüyorum	2	2,82	4
	4	Öğrencilerin sınıf dışında araştırma yapacakları ortam olmadığını düşünüyorum	3	3,96	4
	5	Derslerde grup çalışmalarının yetersiz olduğunu düşünüyorum	3	3,03	1
Ders kitabı	1	Bilgilerin kolaydan zora olması gerektiğini düşünüyorum	1	2,4	4
	2	Derslerde görselliğe daha fazla önem verilmesi gerektiğini düşünüyorum	1	2,34	2,5
	3	Kitaplarda harita ve görsellerin daha fazla olması gerektiğini düşünüyorum	2	2,78	3
III. Boyut		Coğrafya öğretiminde karşılaşılan sorunlara yönelik görüşler			
Öğrenme öğretme süreci	1	Uygulama ve yerinde gözlem ile anlaşılabilen konuların ezbere dayalı işlenmemesi gerektiğini düşünüyorum	1	2,46	4
	2	Öğrenilen her kazanımla ilgili öğrencilerin örnek vermesi sağlanmalı diye düşünüyorum	2	2,51	3
	3	Derslerin yapılandırmacı yaklaşıma göre işlenmediğini düşünüyorum	2	2,96	2,5
	4	Materyal kullanımının yetersiz kaldığını düşünüyorum	3	3,06	2
	5	Sürdürülebilir çevre, doğal kaynakların kullanımı ve tasarruflu olmak gibi değerlerin daha fazla verilmesi gerektiğini düşünüyorum	2	2,82	2,5
Coğrafyaya bakış açısı	1	Coğrafya eğitimi demenin doğal ortamla iç içe bir yaşam demek olduğunu düşünüyorum	2	2,89	4
	2	Yeryüzünün coğrafyanın en büyük laboratuvarı olduğunu düşünüyorum	1	2,44	1,5
	3	Coğrafyanın sadece yer, başkent bilmek değil; başkent olmasında etkili olan doğal ve beşeri etkenlerin öğrenildiği bir ders olması gerektiğini düşünüyorum	1	2,2	1
	4	Konuların nedensellik, dağılış ve bağlantı ilkesine uygun işlenmesi gerektiğini düşünüyorum.	2	2,44	1
	5	Derslerde insan olarak yaptıklarımız ile doğaya verdiğimiz zararın anlatılması gerektiğini düşünüyorum	1	3,31	1
	6	Derslerde insan ile doğa arasındaki dengenin verilmesi gerektiğini düşünüyorum	2	2,41	1
Öğretmen eğitimi	1	Öğretmenlerin güncel gelişmeleri yeterince takip etmediğini düşünüyorum	3	3,06	2
	2	Öğretmenlerin bilgi düzeyinin yeterli düzeyde olmadığını düşünüyorum	2	2,58	2
	3	Öğretmenlerin tahtaya yaptığı çizimler işlevsel olmalı gerekirse bu konuda hizmet içi eğitim verilmeli diye düşünüyorum	3	3,85	3,5

Akademisyen durumu	1	Akademisyenlerin kendilerini yeteri kadar geliştirmedini düşünüyorum	2	3,07	2,5
	2	Coğrafya alan uzmanlarının eğitim bilimleri konusunda yeterli olmadığını düşünüyorum	3	3,6	2,5
	3	Coğrafya eğitimcilerinin alan bilgisi konusunda yetersiz olduğunu düşünüyorum	4	4,34	3
	4	Coğrafya eğitimi konusunda akademisyen sayısının yetersiz olduğunu düşünüyorum	3	3,55	2
	5	Üniversitelerde Coğrafyanın istatistiki bilgileri yerine uygulamalı eğitimlere yer verilmeli diye düşünüyorum	2	2,89	4
	6	Beşeri coğrafya uzmanının da Fiziki coğrafya konusunda yetersiz kaldığını düşünüyorum	3	3,58	3
	7	Fiziki Coğrafya uzmanının beşeri Coğrafya konusunda yetersiz kaldığını düşünüyorum	3	3,62	3,5

İDA maddeleri 2 ile 4 arasında yığılma göstermektedir. Fakat bazı maddeler arasındaki fark bu oranın üzerindedir. Bu maddelerden biri hayal gücünü zorlayan dünyanın şekli, coğrafi konum gibi konuların lisede verilmesi gerektiğini düşünüyorum maddesidir ($\bar{X}$:4,65). Bu konuda katılımcılar uzlaşmaya varamamışlardır. Bir diğer uzlaşma sağlanamayan madde coğrafya eğitimcilerinin alan bilgisi konusunda yetersiz olduğu görüşüdür. Bu konuda da katılımcılar farklı görüşler dile getirmiştir.

4.3. Üçüncü delphi anketi ile ilgili bulgular

İkinci delphi anketine verilen cevapların birinci çeyrek, medyan, üçüncü çeyrek ve genişlik değerleri hesaplanıp bu ankete eklenmiş ve üçüncü tur anketi olarak katılımcılara tekrar gönderilmiştir. Katılımcılar ikinci tur anketine verilen cevapları da göz önünde bulundurarak aynı cevaplarını ya da farklı bir cevabı üçüncü anket üzerine işaretlemiş ve araştırmacıya göndermiştir. Verilen cevapları incelediğimizde ÜDA'nın 42 maddesi İDA ile uyumluyken, 8 maddesi uyumsuz çıkmıştır. Bu sonuca göre katılımcılar ÜDA maddelerin çoğunluğunda değişiklik yapmamış İDA ile aynı cevapları vermiştir.

Üçüncü tur anketinden elde edilen bulgular incelendiğinde toplamda 28 maddede katılımcılar arasında uzlaşma sağlandığı görülmüştür. Bu sayı ikinci tur

anketinde 10'dur. ÜDA'da katılımcıların maddelerin çoğunluğunda uzlaşmış olması yapılan çalışmanın sonuçlandırılması için yeterli görüşmüştür. Genişlik değeri (R) 1 ve altında bulunan maddeler uzlaşmanın sağlandığı maddeler olarak kabul edilmiştir (Şahin, 2001).

Tablo 4.15. ÜDA uzlaşma sağlanan maddeler

	Maddeler	Ç1	Md	Ç3	R
1	Gezi gözlem metodunun yararlı olduğunu düşünüyorum	1	1	1	0
2	Öğrencilerin ülkesini ve dünyayı ilgilendiren sorunlara duyarlı olması gerektiğini düşünüyorum	1	1	1	0
3	Sınıf ve okul bahçesi materyal olarak kullanılmalı (Matematik konumda fayanslardan yararlanma vs.) diye düşünüyorum	1	1,5	2	1
4	Doğanın sevdinilmesi bunun için doğanın işlevlerinin basit şekilde anlatılması gerektiğini düşünüyorum	1	1	1	0
5	Kullanılan yöntem ve tekniklerin yetersiz kaldığını düşünüyorum	1	1	1	0
6	Öğrencilerin araştırma, sorgulama ve merak duygularının yeterince geliştirilemediğini düşünüyorum	1	2	2	1
7	Derslerin sınavlara yönelik işlendiğini düşünüyorum	1	2	2	1
8	Öğrencilere test tekniklerinin öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum	1	1	2	1
9	Ünite sonu değerlendirmelerinin eksik kaldığını düşünüyorum	1	1	1	0
10	Hayal gücünü zorlayan Dünya'nın şekli, Coğrafi Konum gibi konuların lisede verilmesi gerektiğini düşünüyorum	1	1	2	1
11	Dünyadaki coğrafya programları incelenmeli ve müfredat ona göre şekillenmeli diye düşünüyorum.	1	1	1	0
12	Okullarda Sosyal bilgiler Laboratuvarlarının kurulması gerektiğini düşünüyorum	1	1	1	0
13	Müfredat 'ta bulunan coğrafya konularının yetersiz kaldığını düşünüyorum	1	1	1	0
14	Konuların bazılarının öğrenci düzeyine uygun olmadığını düşünüyorum	1	1	1	0
15	Bilgilerin kolaydan zora olması gerektiğini düşünüyorum	1	1	2	1
16	Derslerde görselliğe daha fazla önem verilmesi gerektiğini düşünüyorum	1	1	1	0
17	Kitaplarda harita ve görsellerin daha fazla olması gerektiğini düşünüyorum	1	1	1	0
18	Uygulama ve yerinde gözlem ile anlaşılabilen konuların ezbere dayalı işlenmemesi gerektiğini düşünüyorum	1	1,5	2	1
19	Öğrenilen her kazanımla ilgili öğrencilerin örnek vermesi sağlanmalı diye düşünüyorum	1	1	1	0
20	Derslerin yapılandırmacı yaklaşıma göre işlenmediğini düşünüyorum	1	1	1	0
21	Materyal kullanımının yetersiz kaldığını düşünüyorum	1	1	1	0

22	Sürdürülebilir çevre, doğal kaynakların kullanımı ve tasarruflu olmak gibi değerlerin daha fazla verilmesi gerektiğini düşünüyorum	1	1	1,5	0,5
23	Coğrafya eğitimi demenin doğal ortamla iç içe bir yaşam demek olduğunu düşünüyorum	1	1	2	1
24	Yeryüzünün coğrafyanın en büyük laboratuvarı olduğunu düşünüyorum	1	1	2	1
25	Coğrafyanın sadece yer, başkent bilmek değil; başkent olmasında etkili olan doğal ve beşeri etkenlerin öğrenildiği bir ders olması gerektiğini düşünüyorum	1	1	2	1
26	Derslerde insan ile doğa arasındaki dengenin verilmesi gerektiğini düşünüyorum	1	1	2	1
27	Öğretmenlerin güncel gelişmeleri yeterince takip etmediğini düşünüyorum	1	1	2	1
28	Üniversitelerde Coğrafyanın istatistiki bilgileri yerine uygulamalı eğitimlere yer verilmeli diye düşünüyorum	1	1	2	1

Üçüncü tur anketinde bazı maddelerde uzlaşma sağlanamamıştır. Katılımcıların mesleki deneyimi, uzmanlık alanları, yaş ve cinsiyetleri gibi faktörler bu durumda etkili olmuştur.

Tablo 4.16. ÜDA uzlaşma sağlanamayan maddeler

	Maddeler	Ç1	Md	Ç3	R
1	Derslerin yakından uzağa ilkesine göre işlenmesi gerektiğini düşünüyorum	1	2	3	2
2	Derslerde öğrencinin daha fazla aktif olması bilgiyi keşfetmesi gerektiğini düşünüyorum	1,5	2,5	4	2,5
3	Sürdürülebilir çevre eğitimi konusunda öğrencilerde farkındalık yaratmak için sorumluluk verilmesi gerektiğini düşünüyorum.	1	2	4	3
4	Konuların somutlaştırılmasında yetersiz kalındığını düşünüyorum	1	2	3	2
5	Derslerin işlenişinde diğer disiplinlerle yeterince ilişki kurulmadığını düşünüyorum	1	2	3	2
6	Sınavların sadece bilme-bilmeme durumunu ölçtüğü için sınavlardan sonra konunun unutulduğunu düşünüyorum	1	2	4	3
7	Geleceğe yönelik ihtiyaç analizi yapılması programın buna göre şekillenmesi gerektiğini düşünüyorum	2	3	4	2
8	Derslerde tartışma ortamı yaratılmalı diye düşünüyorum	1,5	6	6	4,5
9	Öğrencilerin problem çözme becerisini yeterince kazanamadıklarını düşünüyorum	1	1	2,5	1,5
10	Öğrencilerin öğrendiklerini günlük hayata yeterince uyarlayamadıklarını düşünüyorum	2	4,5	6	4
11	Öğrencilerin sınıf dışında araştırma yapacakları ortam olmadığını düşünüyorum	1	2,5	4	3

12	Derslerde grup çalışmalarının yetersiz olduğunu düşünüyorum	1,5	2	3	1,5
13	Konuların nedensellik, dağılış ve bağlantı ilkesine uygun işlenmesi gerektiğini düşünüyorum.	1	1	2,5	1,5
14	Derslerde insan olarak yaptıklarımız ile doğaya verdiğimiz zararın anlatılması gerektiğini düşünüyorum	1	2	3	2
15	Öğretmenlerin bilgi düzeyinin yeterli düzeyde olmadığını düşünüyorum	1	2	3	2
16	Öğretmenlerin tahtaya yaptığı çizimler işlevsel olmalı gerekirse bu konuda hizmet içi eğitim verilmeli diye düşünüyorum	1	2	3	2
17	Akademisyenlerin kendilerini yeteri kadar geliştirmediğini düşünüyorum	1,5	3	3,5	2
18	Coğrafya alan uzmanlarının eğitim bilimleri konusunda yeterli olmadığını düşünüyorum	1	2	4	3
19	Coğrafya eğitimcilerinin alan bilgisi konusunda yetersiz olduğunu düşünüyorum	2	4	6	4
20	Coğrafya eğitimi konusunda akademisyen sayısının yetersiz olduğunu düşünüyorum	1	2	3,5	2,5
21	Beşeri coğrafya uzmanının da Fiziki coğrafya konusunda yetersiz kaldığını düşünüyorum	1	2	3,5	2,5
22	Fiziki Coğrafya uzmanının beşeri Coğrafya konusunda yetersiz kaldığını düşünüyorum	1	2	4	3

Şahin (2001)'e göre delphi tekniğinde maddeler arası genişlik değeri "1" üzerinde olan maddeler uzlaşma sağlanamayan maddeler kabul edilmektedir. ÜDA verilerine göre katılımcılar arasında uzlaşma sağlanamayan 22 madde bulunmaktadır. Bu maddelerin genişlik değeri 2 ile 3 arasında yığılma göstermiştir. Bazı maddeler ise uç noktalarda yer almaktadır. Derslerde tartışma ortamı yaratılması gerektiği ile ilgili maddede katılımcılar çok farklı görüşlere sahiptir (R:4,5). Katılımcıların uzlaşma sağlamaya uzak olduğu bir diğer madde coğrafya eğitimcilerinin alan bilgisi konusunda yetersiz olduğudur (R:4). Bu madde ile ilgili katılımcılar farklı görüşler belirtmiştir. Benzer diğer madde öğrencilerin sınıf dışında araştırma yapacakları ortamın olmadığı düşüncesidir(R:4).

ÜDA'dan elde edilen verilere göre katılımcılar bazı konuların öğrenci düzeyine uygun olmadığını düşünmektedir ($\bar{X}$:1,09). Katılımcılara göre ders kitaplarında bulunan harita ve görseller de yeterli değildir (X:1,13). Sosyal bilgiler programı ve ders kitapları öğrenci hazırbulunuşluğuna uygun olacak şekilde düzenlenmelidir. Katılımcıların belirttiği bir diğer görüş öğrencilerin ülkesini ve dünyayı ilgilendiren sorunlara duyarlı olması gerektiğidir (X:1,13).

Tablo 4.17. ÜDA'ya verilen cevapların ortalamaları

Boyutlar Alt Boyutlar		Maddeler	Md.	$\bar{X}$	R
I.Boyut		Coğrafya öğretimine yönelik görüşler			
Öğrenme Öğretme Süreci	1	Gezi gözlem metodunun yararlı olduğunu düşünüyorum	1	1,22	0
	2	Derslerin yakından uzağa ilkesine göre işlenmesi gerektiğini düşünüyorum	2	2,4	2
	3	Derslerde öğrencinin daha fazla aktif olması bilgiyi keşfetmesi gerektiğini düşünüyorum	2,5	2,81	2,5
	4	Öğrencilerin ülkesini ve dünyayı ilgilendiren sorunlara duyarlı olması gerektiğini düşünüyorum	1	1,13	0
	5	Sürdürülebilir çevre eğitimi konusunda öğrencilerde farkındalık yaratmak için sorumluluk verilmesi gerektiğini düşünüyorum.	2	2,45	3
	6	Sınıf ve okul bahçesi materyal olarak kullanılmalı (Matematik konumda fayanslardan yararlanma vs.) diye düşünüyorum	1,5	1,86	1
	7	Doğanın sevdinilmesi bunun için doğanın işlevlerinin basit şekilde anlatılması gerektiğini düşünüyorum	1	1,40	0
	8	Kullanılan yöntem ve tekniklerin yetersiz kaldığını düşünüyorum	1	1,22	0
	9	Konuların somutlaştırılmasında yetersiz kalındığını düşünüyorum	2	2,09	2
	10	Öğrencilerin araştırma, sorgulama ve merak duygularının yeterince geliştirilemediğini düşünüyorum	2	1,90	1
	11	Derslerin işlenişinde diğer disiplinlerle yeterince ilişki kurulmadığını düşünüyorum	2	2,31	2
Ölçme ve Değerlendirme	1	Derslerin sınavlara yönelik işlendiğini düşünüyorum	2	2,00	1
	2	Öğrencilere test tekniklerinin öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum	1	1,54	1
	3	Sınavların sadece bilme-bilmeme durumunu ölçtüğü için sınavlardan sonra konunun unutulduğunu düşünüyorum	2	2,68	3
	4	Ünite sonu değerlendirmelerinin eksik kaldığını düşünüyorum	1	1,36	0
II. Boyut		Sosyal bilgiler öğretiminde coğrafyaya yönelik görüşler			
Öğretim Programı	1	Geleceğe yönelik ihtiyaç analizi yapılması programın buna göre şekillenmesi gerektiğini düşünüyorum	3	2,90	2
	2	Hayal gücünü zorlayan Dünya'nın şekli, Coğrafi	1	1,54	1

		Konum gibi konuların lisede verilmesi gerektiğini düşünüyorum			
	3	Dünyadaki coğrafya programları incelenmeli ve müfredat ona göre şekillenmeli diye düşünüyorum.	1	1,22	0
	4	Okullarda Sosyal bilgiler Laboratuvarlarının kurulması gerektiğini düşünüyorum	1	1,18	0
	5	Müfredat 'ta bulunan coğrafya konularının yetersiz kaldığını düşünüyorum	1	1,22	0
	6	Konuların bazılarının öğrenci düzeyine uygun olmadığını düşünüyorum	1	1,09	0
Öğrenme Öğretme Süreci	1	Derslerde tartışma ortamı yaratılmalı diye düşünüyorum	6	4,45	4,5
	2	Öğrencilerin problem çözme becerisini yeterince kazanamadıklarını düşünüyorum	1	1,72	1,5
	3	Öğrencilerin öğrendiklerini günlük hayata yeterince uyarlayamadıklarını düşünüyorum	4,5	3,95	4
	4	Öğrencilerin sınıf dışında araştırma yapacakları ortam olmadığını düşünüyorum	2,5	3,09	3
	5	Derslerde grup çalışmalarının yetersiz olduğunu düşünüyorum	2	2,09	1,5
Ders Kitabı	1	Bilgilerin kolaydan zora olması gerektiğini düşünüyorum	1	1,45	1
	2	Derslerde görselliğe daha fazla önem verilmesi gerektiğini düşünüyorum	1	1,31	0
	3	Kitaplarda harita ve görsellerin daha fazla olması gerektiğini düşünüyorum	1	1,13	0
III. Boyut		Coğrafya öğretiminde karşılaşılan sorunlara yönelik görüşler			
Öğrenme Öğretme Süreci	1	Uygulama ve yerinde gözlem ile anlaşılabilen konuların ezbere dayalı işlenmemesi gerektiğini düşünüyorum	1,5	1,90	1
	2	Öğrenilen her kazanımla ilgili öğrencilerin örnek vermesi sağlanmalı diye düşünüyorum	1	1,18	0
	3	Derslerin yapılandırmacı yaklaşıma göre işlenmediğini düşünüyorum	1	1,18	0
	4	Materyal kullanımının yetersiz kaldığını düşünüyorum	1	1,22	0
	5	Sürdürülebilir çevre, doğal kaynakların kullanımı ve tasarruflu olmak gibi değerlerin daha fazla verilmesi gerektiğini düşünüyorum	1	1,45	0,5
Coğrafyaya Bakış Açısı	1	Coğrafya eğitimi demenin doğal ortamla iç içe bir yaşam demek olduğunu düşünüyorum	1	1,36	1
	2	Yeryüzünün coğrafyanın en büyük laboratuvarı olduğunu düşünüyorum	1	1,45	1
	3	Coğrafyanın sadece yer, başkent bilmek değil; başkent olmasında etkili olan doğal ve beşeri etkenlerin öğrenildiği bir ders olması gerektiğini düşünüyorum	1	1,40	1

Öğretmen Eğitimi	4	Konuların nedensellik, dağılış ve bağlantı ilkesine uygun işlenmesi gerektiğini düşünüyorum.	1	1,63	1,5
	5	Derslerde insan olarak yaptıklarımız ile doğaya verdiğimiz zararın anlatılması gerektiğini düşünüyorum	2	2,09	2
	6	Derslerde insan ile doğa arasındaki dengenin verilmesi gerektiğini düşünüyorum	1	1,31	1
	1	Öğretmenlerin güncel gelişmeleri yeterince takip etmediğini düşünüyorum	1	1,31	1
	2	Öğretmenlerin bilgi düzeyinin yeterli düzeyde olmadığını düşünüyorum	2	2,63	2
	3	Öğretmenlerin tahtaya yaptığı çizimler işlevsel olmalı gerekirse bu konuda hizmet içi eğitim verilmeli diye düşünüyorum	2	2,27	2
	1	Akademisyenlerin kendilerini yeteri kadar geliştirmediklerini düşünüyorum	3	2,81	2
	2	Coğrafya alan uzmanlarının eğitim bilimleri konusunda yeterli olmadığını düşünüyorum	2	2,54	3
	3	Coğrafya eğitimcilerinin alan bilgisi konusunda yetersiz olduğunu düşünüyorum	4	3,88	4
Akademisyen Durumu	4	Coğrafya eğitimi konusunda akademisyen sayısının yetersiz olduğunu düşünüyorum	2	2,22	2,5
	5	Üniversitelerde Coğrafyanın istatistiki bilgileri yerine uygulamalı eğitimlere yer verilmeli diye düşünüyorum	1	1,90	1
	6	Beşeri coğrafya uzmanının da Fiziki coğrafya konusunda yetersiz kaldığını düşünüyorum	2	2,36	2,5
	7	Fiziki Coğrafya uzmanının beşeri Coğrafya konusunda yetersiz kaldığını düşünüyorum	2	2,72	3,0

İDA'da uzlaşma sağlanamayan bazı maddeler ile ilgili ÜDA'da uzlaşma sağlanmıştır. Bunun nedeni ÜDA'da her bir katılımcının tüm maddeler ile ilgili bütün katılımcıların görüşlerini görebiliyor olmasıdır. İDA'da uzlaşma sağlanamayan 18 maddede ÜDA'da uzlaşma sağlanmıştır.

İDA ve ÜDA'ya verilen cevaplar incelediğinde 26 maddede aritmetik ortalamalar arası genişlik değeri "1" ve üzeri bulunmuştur. Bu durum bize katılımcıların çoğunluğunun ölçek üzerindeki belirlenen seçeneklerde tamamen katılıyorum yönünde en az bir seçenek ilerlediğini göstermektedir.

Tablo 4.18. İDA ve ÜDA'nın karşılaştırılması

Boyutlar Alt Boyutlar	Maddeler	İDA $\bar{X}$	ÜDA $\bar{X}$	İDA-ÜDA
I.Boyut	Coğrafya öğretimine yönelik görüşler			
Öğrenme öğretme süreci	1. Gezi gözlem metodunun yararlı olduğunu düşünüyorum	2,24	1,22	1,02
	2. Derslerin yakından uzağa ilkesine göre işlenmesi gerektiğini düşünüyorum	2,62	2,40	0,22
	3. Derslerde öğrencinin daha fazla aktif olması bilgiyi keşfetmesi gerektiğini düşünüyorum	2,48	2,81	-0,33
	4. Öğrencilerin ülkesini ve dünyayı ilgilendiren sorunlara duyarlı olması gerektiğini düşünüyorum	2,44	1,13	1,31
	5. Sürdürülebilir çevre eğitimi konusunda öğrencilerde farkındalık yaratmak için sorumluluk verilmesi gerektiğini düşünüyorum.	2,55	2,45	0,1
	6. Sınıf ve okul bahçesi materyal olarak kullanılmalı (Matematik konumda fayanslardan yararlanma vs.) diye düşünüyorum	2,37	1,86	0,51
	7. Doğanın sevdinilmesi bunun için doğanın işlevlerinin basit şekilde anlatılması gerektiğini düşünüyorum	2,75	1,40	1,35
	8. Kullanılan yöntem ve tekniklerin yetersiz kaldığını düşünüyorum	3,17	1,22	1,95
	9. Konuların somutlaştırılmasında yetersiz kalındığını düşünüyorum	2,96	2,09	0,87
	10. Öğrencilerin araştırma, sorgulama ve merak duygularının yeterince geliştirilemediğini düşünüyorum	3,27	1,90	1,37
	11. Derslerin işlenişinde diğer disiplinlerle yeterince ilişki kurulmadığını düşünüyorum	3,03	2,31	0,72
Ölçme ve değerlen- dirme	1. Derslerin sınavlara yönelik işlendiğini düşünüyorum	2,72	2,00	0,72
	2. Öğrencilere test tekniklerinin öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum	3,25	1,54	1,71
	3. Sınavların sadece bilme-bilmeme durumunu ölçtüğü için sınavlardan sonra konunun unutulduğunu düşünüyorum	3,35	2,68	0,67
	4. Ünite sonu değerlendirmelerinin eksik kaldığını düşünüyorum	3,03	1,36	1,67
II. Boyut	Sosyal bilgiler öğretiminde coğrafyaya yönelik görüşler			
Öğretim programı	1. Geleceğe yönelik ihtiyaç analizi yapılması programın buna göre şekillenmesi gerektiğini düşünüyorum	2,51	2,90	-0,39
	2. Hayal gücünü zorlayan Dünya'nın şekli, Coğrafi Konum gibi konuların lisede verilmesi gerektiğini düşünüyorum	4,65	1,54	3,11

Öğrenme öğretme süreci	3. Dünyadaki coğrafya programları incelenmeli ve müfredat ona göre şekillenmeli diye düşünüyorum.	2,67	1,22	1,45
	4. Okullarda Sosyal bilgiler Laboratuvarlarının kurulması gerektiğini düşünüyorum	2,68	1,18	1,5
	5. Müfredat 'ta bulunan coğrafya konularının yetersiz kaldığını düşünüyorum	2,79	1,22	1,57
	6. Konuların bazılarının öğrenci düzeyine uygun olmadığını düşünüyorum	3,37	1,09	2,28
	1. Derslerde tartışma ortamı yaratılmalı diye düşünüyorum	2,58	4,45	-1,87
	2. Öğrencilerin problem çözme becerisini yeterince kazanamadıklarını düşünüyorum	3,21	1,72	1,49
	3. Öğrencilerin öğrendiklerini günlük hayata yeterince uyarlayamadıklarını düşünüyorum	2,82	3,95	-1,13
	4. Öğrencilerin sınıf dışında araştırma yapacakları ortam olmadığını düşünüyorum	3,96	3,09	0,87
	5. Derslerde grup çalışmalarının yetersiz olduğunu düşünüyorum	3,03	2,09	0,94
Ders Kitabı	1. Bilgilerin kolaydan zora olması gerektiğini düşünüyorum	2,4	1,45	0,95
	2. Derslerde görselliğe daha fazla önem verilmesi gerektiğini düşünüyorum	2,34	1,31	1,03
	3. Kitaplarda harita ve görsellerin daha fazla olması gerektiğini düşünüyorum	2,78	1,13	1,65
III. Boyut	Coğrafya öğretiminde karşılaşılan sorunlara yönelik görüşler			
Öğrenme öğretme süreci	1. Uygulama ve yerinde gözlem ile anlaşılabilen konuların ezbere dayalı işlenmemesi gerektiğini düşünüyorum	2,46	1,90	0,56
	2. Öğrenilen her kazanımla ilgili öğrencilerin örnek vermesi sağlanmalı diye düşünüyorum	2,51	1,18	1,33
	3. Derslerin yapılandırmacı yaklaşıma göre işlenmediğini düşünüyorum	2,96	1,18	1,78
	4. Materyal kullanımının yetersiz kaldığını düşünüyorum	3,06	1,22	1,84
	5. Sürdürülebilir çevre, doğal kaynakların kullanımı ve tasarruflu olmak gibi değerlerin daha fazla verilmesi gerektiğini düşünüyorum	2,82	1,45	1,37
Coğrafya' ya bakış açısı	1. Coğrafya eğitimi demenin doğal ortamla iç içe bir yaşam demek olduğunu düşünüyorum	2,89	1,36	1,53
	2. Yeryüzünün coğrafyanın en büyük laboratuvarı olduğunu düşünüyorum	2,44	1,45	0,99
	3. Coğrafyanın sadece yer, başkent bilmek değil; başkent olmasında etkili olan doğal ve beşeri etkenlerin öğrenildiği bir ders olması gerektiğini düşünüyorum	2,2	1,40	0,8
	4. Konuların nedensellik, dağılış ve bağlantı ilkesine uygun işlenmesi gerektiğini düşünüyorum.	2,44	1,63	0,81
	5. Derslerde insan olarak yaptıklarımız ile doğaya verdiğimiz zararın anlatılması gerektiğini düşünüyorum	3,31	2,09	1,22

Öğretmen eğitimi	6. Derslerde insan ile doğa arasındaki dengenin verilmesi gerektiğini düşünüyorum	2,41	1,31	1,10
	1. Öğretmenlerin güncel gelişmeleri yeterince takip etmediğini düşünüyorum	3,06	1,31	1,75
	2. Öğretmenlerin bilgi düzeyinin yeterli düzeyde olmadığını düşünüyorum	2,58	2,63	-0,05
	3. Öğretmenlerin tahtaya yaptığı çizimler işlevsel olmalı gerekirse bu konuda hizmet içi eğitim verilmeli diye düşünüyorum	3,85	2,27	1,58
Akademisyen durumu	1. Akademisyenlerin kendilerini yeteri kadar geliştirmediğini düşünüyorum	3,07	2,81	0,26
	2. Coğrafya alan uzmanlarının eğitim bilimleri konusunda yeterli olmadığını düşünüyorum	3,6	2,54	1,06
	3. Coğrafya eğitimcilerinin alan bilgisi konusunda yetersiz olduğunu düşünüyorum	4,34	3,88	0,46
	4. Coğrafya eğitimi konusunda akademisyen sayısının yetersiz olduğunu düşünüyorum	3,55	2,22	1,33
	5. Üniversitelerde Coğrafyanın istatistiki bilgileri yerine uygulamalı eğitime yer verilmeli diye düşünüyorum	2,89	1,90	0,99
	6. Beşeri coğrafya uzmanının da Fiziki coğrafya konusunda yetersiz kaldığını düşünüyorum	3,58	2,36	1,22
	7. Fiziki Coğrafya uzmanının beşeri Coğrafya konusunda yetersiz kaldığını düşünüyorum	3,62	2,72	0,9

Katılımcılar İDA'da bazı maddelere verdikleri cevaplarda ÜDA'da değişiklik yapmışlardır. Bunlardan hayal gücünü zorlayan Dünya'nın şekli, Coğrafi Konum gibi konuların lisede verilmesi gerektiğini düşünüyorum maddesinde katılımcıların büyük kısmı üçüncü tur delphi anketinde ikinci ankettekinden farklı bir yanıt vermiştir (R:3,11). Katılımcıların görüş değiştirdiği bir diğer madde konuların bazılarının öğrenci düzeyine uygun olmadığını düşünüyorum maddesidir (R:2,28).

V. BÖLÜM

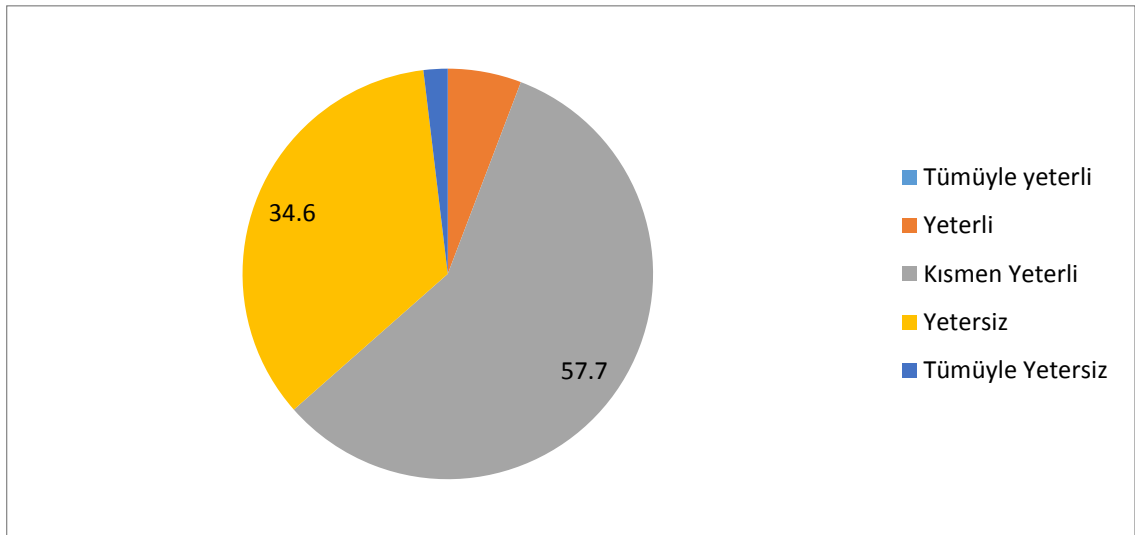
5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmada elde edilen sonuçlara, bu sonuçlar dahilinde diğer araştırmalar ile karşılaştırılarak yapılan tartışmaya ve elde edilen sonuçlardan hareketle oluşturulan önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Birinci tur anketinde katılımcılara “*Türkiye’de Coğrafya Eğitimi hangi düzeyde değerlendiriyorsunuz*” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar en fazla kısmen yeterli gördüklerini belirtmiştir (%57.2). İkinci en fazla belirtilen cevap ise yetersiz olduğudur (%34.6). Bu bulgular doğrultusunda Türkiye’de Coğrafya Eğitimi kısmen yeterli ya da yetersiz görülmektedir.

Grafik 5.1. Türkiye’de coğrafya eğitimini hangi düzeyde değerlendiriyorsunuz sorusuna verilen cevaplar

Katılımcıların birinci açık uçlu soruya verdikleri cevaplara göre yeterli ve kısmen yeterli görenler ile yetersiz ve tümüyle yetersiz görenler ayrı ayrı tablolaştırılarak incelenmiştir. Türkiye’de coğrafya eğitimini yeterli ya da kısmen yeterli görenlerin böyle düşünmesinin başlıca nedeni gezi gözlem tekniğinin yeterince kullanılmamasıdır. İkinci nedeni ise derslerde yeterli kadar materyal kullanılmamasıdır.

Türkiye’de Coğrafya eğitimini yetersiz ya da tümüyle yetersiz bulan katılımcılarının böyle düşünme nedenlerinin başında öğrenci merkezli eğitim verilmemesi gelmektedir. İkinci başlıca nedeni derslerin günlük hayata uyarlanmamasıdır.

Birinci tur anketinde katılımcılara yöneltilen ikinci açık uçlu soru *“Ortaokul Sosyal bilgiler dersinde Sosyal bilgilerin mantığına uygun şekilde Coğrafya konularını öğretirken, dikkat edilmesi gereken en önemli 5 nokta sizce nedir? Lütfen nedenleriyle birlikte yazınız”* sorusudur. Bu soruya verilen cevaplar aşağıda Tablo 5.1.’de belirtilmiştir.

Tablo 5.1. İkinci açık uçlu soruya verilen başlıca cevaplar

Maddeler	Frekans	Yüzde
	f	%
1. Gezi gözlem tekniğinin kullanılması	20	14,1
2. Derslerin yakından uzağa ilkesine göre tasarlanması	18	12,7
3. Derslerde materyallerin kullanılması	14	9,9
4. Derslerin günlük hayatla iç içe olması	11	7,8
5. Öğrenci hazırbulunuşluğuna dikkat edilmesi	10	7,0
6. Derslerin öğrenci merkezli tasarlanması	8	5,6
7. Soyut konuların somutlaştırılması	7	4,9
8. Diğer cevaplar	79	38,0
Toplam	141	100,0

Katılımcıların en fazla üzerinde durdukları husus derslerde gezi gözlem tekniğinin kullanımı ile ilgilidir (%14,1). Katılımcılara göre bürokratik engeller ve programın yoğunluğu nedeniyle bu teknik yeterince uygulanamamaktadır. İkinci belirtilen nokta ise yakından uzağa ilkesidir. (%12,7). Katılımcılara göre derslerde yakın çevreden başlayarak örnekler verilmelidir.

İkinci tur anketinde 40 madde de uzlaşma sağlanamamıştır. Bu maddeler içinde 13 tanesi 1.5 ile 2.5 arası bir genişlik değerine, 27 tanesi ise 3 ile 4 arası bir genişlik değerine sahiptir. Genişlik (R) cevapların üçüncü çeyrek (Ç3) değeri ile birinci çeyrek(Ç1) değeri arasındaki farktır ($R=Ç3-Ç1$). Bu farkın yüksek olması görüş birliği olmadığını ifade eder (Şahin, 2001).

Üçüncü tur anketinde 28 madde de uzlaşma sağlanmış, 22 madde de uzlaşma sağlanamamıştır. Uzlaşma sağlanamayan maddeler içinde 14 tanesi 1.5 ile 2.5 arası bir genişlik değerine, 7 tanesi 3 ile 4 arası bir değerine, 1 tanesi ise 4.5 ve üzeri bir genişlik değerine sahiptir. Maddelerin çoğunluğunda uzlaşma sağlandığı için çalışma sonlandırılmıştır.

BDA'da katılımcılara yöneltilen birinci ve ikinci açık uçlu sorularda geçen kavramlar farklı temalar altında toplanmıştır. Bu kavramlar içinde en fazla tekrar eden kavram materyal kullanımıdır (f:32). İkinci en fazla tekrar eden kavram somutlaştırma (f:29), üçüncü en fazla tekrar eden kavram ise gezi gözlem tekniğidir (f:28).

5.2. Tartışma

Coğrafya öğretimi; doğal ve beşerî unsurları tanıtarak onları doğru ve etkin kullanan, yaşadığı alandan küresel ölçeğe kadar çevresini önemseyen, millî değerlere bağlı, vatanını koruyan ve bu anlamda sorumluluk duygusuna sahip bireyler yetiştirmeyi hedefler. Coğrafyayı öğrenen bireyler insan ve doğa süreçleriyle oluşan ekolojik, ekonomik, sosyal ve siyasi ilişkileri coğrafi bilinçle sorgulayan kişiler olurlar (Ünlü, 2014).

İnsan yaşadığı ortamı bildiği ölçüde ondan faydalanabilir. Yeryüzünü daha iyi tanımamıza yardımcı olan coğrafya günümüzde yaşadığımız ortamlarla ilgili meselelerin çözümünde etkili olarak kullanılmaya başlanmıştır. İnsan ile yeryüzü arasındaki ilişkileri en güzel şekilde düzenleyen bu bilim dalının pratikte kullanılması toplumda iyi coğrafya eğitimi almış insanların artmasına bağlıdır. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de insan ile çevre ilişkilerindeki dengenin bozulmasından kaynaklanan problemler vardır. Ülkemizde coğrafyanın gerek beşeri ve gerekse fiziki ortamda daha etkili olarak kullanılamamasının nedeni coğrafya eğitiminin yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır (Efe, 1996). Türkiye de coğrafya bilimini geliştirmek için coğrafya eğitimine daha fazla önem vermek gerekmektedir. Coğrafya eğitiminin etkili olabilmesi için, eğitim küçük yaşlardan itibaren verilmeye başlanmalıdır. Birçok disiplini bünyesinde barındıran sosyal bilgiler dersi coğrafya eğitimi için de büyük önem arz etmektedir.

Araştırma sonucu elde edilen verilere göre sosyal bilgiler öğretmenleri ve sosyal bilgiler eğitimcileri Türkiye’de coğrafya eğitimini kısmen yeterli ve yetersiz bulmaktadır. Katılımcıların çoğunluğu Türkiye’de coğrafya eğitiminin kısmen yeterli ve yetersiz olmasını şu nedenlere bağlamaktadır:

Araştırma sonuçlarına göre Türkiye’de coğrafya öğretimini kısmen yeterli ve yetersiz bulmalarının ilk nedeni gezi-gözlem tekniğinin yeterince kullanılmaması olarak belirtilmiştir. Bu bulguyu destekleyen araştırmalar mevcuttur (Akınoğlu, 2005; Dikbaş, 2002; Efe, 1996; ; Karakök, 2011; Tomal,2009). Tomal (2009), öğrencilerin coğrafya derslerinde edindikleri bilgileri, günlük hayatlarında ne derecede kullandıklarını ortaya koymak amacıyla bir çalışma yapmış ve çalışma sonunda, öğrencilerin günlük hayatta kullanılabilecek temel coğrafi beceriler konusunda öğrencilerin daha yeterli olması için, derslerde yakın çevre konularına daha fazla yer verilmesi ve derslerde işlenen konularla ilgili araştırma gezilerinin düzenlenmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Karakök (2011) yaptığı çalışmada fiziki coğrafya konularının öğretiminde arazi çalışmalarının öğretmen adaylarının akademik başarılarına etkilerini araştırmıştır. Araştırması sonucunda arazi çalışmalarına katılan sosyal bilgiler ve fen bilimleri öğretmen adaylarının akademik başarılarında gözle görülür artış olduğunu gözlemlemiştir.

Bir diğ er nedeni ise; derslerde gerekli olan görsel ve işitsel materyallerin kullanılmaması olarak tanımlanmıştır. Bu bulguyu destekleyen araştırmalar (Akengin ve İbrahimo lu, 2010; Akıno lu, 2005; Av ar, 2010; Dikba , 2002; Efe, 1996; Demiralp, 2007; Kaya ve Aydın, 2011; Kayalı, 2000; Meydan, 2001;  z ahin, 2009;       ,     ,     , 2002)'dır. Demiralp (2007), Coğrafya   retiminde başarılı olabilmek için materyal kullanımının önemine, seçilen materyalin   renci düzeyi ve ders içeriğine uygunluğuna dikkat çekmiştir. Efe (1996), yaptığı çalışmada Türkiye'de coğrafya eğitiminin geliştirilmesi için görsel malzeme ile destekli ve uygulamalı coğrafya eğitim ve öğretimine ağırlık vermek gerektiğini ve ilkö retimden ba layarak bütün eğitim   retim süresi boyunca yapılacak iyi bir coğrafya eğitimi ile günümüzde ya adı ımız problemlerin birçoğunun gelecekte ortadan kalkmış olacağını belirtmiştir. Meydan (2001), yaptığı çalışma sonucunda ilkokul ve ortaokullarda yeteri kadar materyal bulunmadığını, derslerde araç-gereç kullanımının öğrencinin derse daha iyi motive olmasını sağladığını vurgulamıştır. Av ar (2010), yaptığı çalışmasında materyallerle desteklenen bir sosyal bilgiler dersi coğrafya konusunun desteklenmeden i lenilen bir derse göre daha verimli olduğunu tesbit etmiştir.

Öğretmenlerin derslerini yapılandırımcı yaklaşıma uygun olarak öğrencinin merkezde olduğu şekilde tasarlanmaması Türkiye'de coğrafya öğretimini kısmen yeterli ve yetersiz bulunmasının bir diğer nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Coğrafya   retiminde   renci merkezli uygulamaların etkisini anlatan araştırmalar mevcuttur (Artvinli, 2010; Demiralp, 2007). Demiralp (2007), uygun Coğrafya   retimi için yapılandırımcı yaklaşımın ve bu yaklaşıma uygun olarak kullanılacak yeni   retim yöntem ve tekniklerinin öğretmenlere doğru şekilde aktarılması gerektiğini belirtmiştir.

Derslerde öğrenilen bilgilerin günlük hayattan kopuk olması, yakından uzağa ilkesinin yeterince dikkate alınmaması da Coğrafya öğretimini olumsuz etkilemektedir. Bu bulguyu destekleyen araştırmalar mevcuttur (Akıno lu ve Bakır, 2003; Tomal, 2009). Akıno lu ve Bakır (2003), uygun Coğrafya eğitimi için, programın güncellenmesi, konu dağılımında; öğrencinin seviyesi ile coğrafyanın temel ilkelerinden

olan “yakından uzağa” ve “sebeup-sonuç” ilkelerinin gözetilmesi gerektiğini savunmuştur.

Derslerde soyut konuların yeterince somutlaştırılmaması da Coğrafya öğretimini olumsuz etkilemektedir. Dikbaş (2002) Sosyal Bilgiler dersinin daha çok anlatıma dayalı olduğunu ancak Sosyal Bilgiler içindeki Coğrafya konularında ise öğrencilerin aktif olması gerektiğini, eldeki dokümanları kullanarak gösteri yöntemi kullanılabileceğini ve iyi desenlenmiş ve görselleştirilmiş soyut bir konunun somutlaştırılarak öğrenmenin daha kalıcı olduğunu savunmuştur. Avşar (2010) ise, Coğrafya konuları somutlaştırılmadığı sürece kavrama, algılama, öğrenme ve hatırlama bakımından yeterli seviyede öğretilmemekte ve Coğrafya öğretiminde birçok görsel ve işitsel öğretim materyali kullanmanın, soyut kavramları somutlaştırarak öğrenimi kalıcı hale getirdiğini vurgulamaktadır.

Coğrafya öğretimini olumsuz etkileyen bir diğer neden ise öğrencileri ezbere yöneltecek şekilde eğitim verilmesi olarak belirlenmiştir. Bu bulguya benzer araştırma sonuçları vardır (Akınoğlu, 2005; Akınoğlu ve Bakır, 2003; Kızılçaoğlu, 2006). Akınoğlu (2005) yaptığı çalışmada, Coğrafya öğretmenlerin Coğrafya’yı yer adlarını ezberleyen bilim olarak görmesini, Coğrafya öğretimindeki sorunlardan biri olarak tanımlamıştır.

Yaşanan diğer bir sorun ise; Türkiye’deki coğrafya programının uluslararası boyuttan kopuk olması olarak belirtilmiştir. Bu bulguyu destekleyen araştırmalar (Akınoğlu ve Bakır, 2003; Engin vd, 2003)’tür. Engin vd. (2003)’e göre, Coğrafya eğitimi ve öğretiminin nitelikli bir şekilde yürütülebilmesi için yeni müfredatlarda yer alan coğrafya konularının, ülke gerçekleri ile uyumlu, Dünya’daki olaylarla bağlantılı ve öğrencinin aktif katılımı olması gerektiğini savunmaktadır.

Kullanılan yöntem ve tekniklerin yetersiz olması da Coğrafya öğretiminin kısmen yeterli ve yetersiz oluşunun nedenlerinden sonuncusudur. Aykaç (2007)’a göre; öğrencinin, yalnızca, yazılı-sözlü değerlendirmelerle değil, süreç içerisinde değişik

ölçme teknikleri ile gözlenmesi gerektiği ancak öğretmenlerin yöntem ve teknikler açısından yeterli olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Katılımcılara ikinci açık uçlu soru da ortaokul sosyal bilgiler dersinde sosyal bilgilerin mantığına uygun şekilde coğrafya konularını öğretirken, dikkat edilmesi gereken en önemli 5 nokta sizce nedir sorusu yöneltmiştir. Bu ikinci soruya verilen cevaplar yukarıda belirtilen sorunlarla büyük oranda örtüşmektedir.

İDA'nın 40 maddesinde uzlaşma sağlanamamıştır. Bunun nedenleri arasında 7'li likert tipi ölçek kullanılması, katılımcıların farklı sosyokültürel yaşantılara sahip olması, bazı soruların farklı yorumlanması gelmektedir. ÜDA'da ise bu sayı 22 maddeye düşürülmüştür. Böyle bir fark oluşmasının başlıca nedeni katılımcının ÜDA'da diğer katılımcıların verdikleri cevapları görebilmesidir.

BDA'da 52 olan katılımcı sayısı İDA'da 29'a, ÜDA'da ise 21'e düşmektedir. Bunun başlıca nedeni katılımcıların bu tür anketlerle sürekli karşılaşılıyor olması ve isteksiz davranmasıdır. Bu sorunun aşılması için sabit katılımcı grup belirlenip belirlenen bir ücretin tüm anketlere katılan gruba ödenmesi gerekmektedir.

Yapılan araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ve Sosyal Bilgiler Eğitimcileri Türkiye'de Coğrafya eğitimini kısmen yeterli ve yetersiz bulmakta ve bunun nedenleri olarak da gezi gözlem tekniğinin, uygun görsel ve işitsel materyallerin kullanılmaması, öğretmen merkezli uygulamaların tercih edilmesi, konuların somutlaştırılamaması ve ezberci eğitim anlayışının olması, kullanılan yöntem ve tekniklerin yetersiz oluşu ve Coğrafya programının uluslararası boyuttan ve günlük hayattan kopuk olması olarak belirlenmiştir. Bu bulgular ışığında Sosyal Bilgiler dersi kapsamında öğretilen Coğrafya öğretim programında yer alacak konular belirlenirken ve öğretimi yapılırken belirlenen bu problemlerin göz önünde bulundurulması önemli bir gerekliliktir.

5.3. Öneriler

5.3.1. Coğrafya öğretimi ile ilgili öneriler

1. Sosyal bilgiler programındaki coğrafya konularının öğretiminde çağdaş öğretim yöntemleri mümkün olduğunca kullanılmalıdır.
2. Okulun imkanları dahilinde alan gezileri yapılmalıdır.
3. Ders yılı başında okulda bulunmayan materyaller temin edilmelidir
4. İlçe ve il milli eğitim müdürlükleri bünyesinde materyal havuzları oluşturulmalıdır
5. Milli eğitim bakanlığı sınavlar ve müfettişler vasıtası ile öğretmenleri daha fazla denetlemelidir
6. Öğretmenler derslerde tahtada yaptıkları çizimleri geliştirebilmeleri için hizmet içi eğitime tabii tutulmalıdır
7. Öğretmenler, öğrencilerin hazırbulunuşluğuna ve işlenen konuya göre en uygun yöntem ve tekniği kullanmalıdır.
8. Akademisyenler öğretmen adaylarına deneyim kazandırmak için mümkün olduğunca alan gezileri yapmalıdırlar

5.3.2. Araştırmacılara öneriler

1. Aynı yöntemi kullanacak araştırmacılar sabit bir grup belirlemeli ve bu gruba tüm turlara katılmaları karşılığında belli bir ücret ödemelidir.
2. Araştırmacılar turlar arası zamanı fazla esnetmemelidir.
3. Ortaöğretim coğrafya öğretimi ile ilgili benzer çalışmalar yapılabilir
4. Öğretmen adayları ve öğrencilerde dahil edilerek çalışma alanı genişletilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, D. (2012). *Sınıf Öğretmenlerinin Fen ve Teknoloji Derslerinde öğrenme Öğretme Süreci Yönüyle Pedagogik alan Bilgisi ihtiyaçlarının Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ens., Kırşehir.
- Akarsu-Bakır, S. (2010). *Coğrafya Öğretiminde Yapılandırmacı Yaklaşımla Geliştirilen Etkinliklerin Uygulamadaki Etkililiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.
- Akengin, H. ve İbrahimoglu, Z. (2010). Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Derse İlişkin Görüşlerine Etkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 29 (2), 1-19.
- Akınoğlu, O., Bakır, S.A. (2003). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularını öğrenmeleriyle ilgili durum analizi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 8, 83-106.
- Akınoğlu, O. (2005). Türkiye’de uygulanan ve değişen eğitim programlarının psikolojik temelleri. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22, 31-46.
- Aksoy, B. (2004). *Coğrafya Öğretiminde Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alaz, A. (2007). *Coğrafya Öğretiminde Çoklu Zekâ Uygulamaları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Anonim, (2006). *Araştırma Teknikleri, Mesleki Eğitim ve Öğretmenlik Sisteminin Güncellendirilmesi Projesi*. Ankara: Meb Yayınları.
- Artvinli, E. (2010). Coğrafya derslerini yapılandırmak: aksiyon (eylem) araştırmasına dayalı bir ders tasarımı. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 21, 184-218.
- Avşar, S. (2010). *İlköğretim İkinci Kademe Sosyal bilgiler Derslerinde Coğrafya Konularının Öğretiminde Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısına*

- Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Aykaç, N. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi eğitim-öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 46-73.
- Balcıoğulları, A. (2011). *Coğrafi Bilgi Sistemleri Destekli Coğrafi Düşünme Becerileri Öğretiminin Öğrencilerin Coğrafi Düşünme Becerilerine, Akademik Başarılarına Ve Bunların Kalıcılığına Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü, Adana.
- Barth J.L. & Demirtaş A. (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi / kaynak üniteler*. Ankara: YÖK / Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi.
- Başlı, L. (2006). *Çoklu Zekâ Kuramının Coğrafya Öğretiminde Uygulanması Ve Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bilgen, N. (2003). *Türkiye Eğitim Sistemi ve Coğrafya Eğitimi, Farklı ülkelerde Coğrafya Eğitimi ve Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde içerik analizi: teknikler ve örnek çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (12. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Demiralp, N. (2007). Coğrafya eğitiminde materyaller ve 2005 Coğrafya dersi öğretim programı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 373-384.
- Demirci, A. (2006). Coğrafya öğretiminde coğrafi sorgulama becerisinin geliştirilmesi ve kullanımı. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 14, 61-80.
- Dikbaş, E. (2002). *Sosyal Bilgiler Dersinde Türkiye Coğrafyasının Öğretimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Doğanay, H. (2003). *Coğrafyaya giriş 1 - Genel ve Fiziki Coğrafya*. Erzurum: Aktif Yayınları.
- Efe, R.,(1996). Coğrafyada yeni yaklaşımlar, coğrafya eğitimde çağdaş metod ve teknikler. *M.Ü. Coğrafya Dergisi*, 1, 135-149.

- Gençtürk, E. (2009). *İlköğretim Sosyal bilgiler Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gençtürk, E., Akbaş, Y., (2013), Sosyal Bilgiler öğretmenliği Coğrafya alan standartlarının belirlenmesi: delphi tekniği uygulaması. *GEFAD*, 33(2), 335-353.
- Gümüşçü. O. (2010). *Tarihi coğrafya*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Gümüşçü, O. (2012). *Coğrafyaya davet*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Işık-Mercan, S. (2012). *Yapılandırmacı Yaklaşım 5e Modelinin 10. Sınıf Coğrafya Dersinde (Çevre Ve Toplum Öğrenme Alanı) Akademik Başarı Ve Tutuma Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karakök, H., (2011), *Fiziki Coğrafya Konuları Öğretiminde Arazi Gezisinin Öğretmen Adaylarının Başarı Düzeylerine Etkisi Ve Fiziki Coğrafya Kavramlarının Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Karatepe, A. (2007). *Coğrafi Bilgi Teknolojilerinin Coğrafya Öğretiminde Kullanılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, H. (2011). Ortaöğretim Coğrafya öğretiminde Coğrafi bilgi sistemlerinin öğrenci başarısına etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 23, 308-326.
- Kaya, H. ve Aydın, F. (2011). Sosyal bilgiler dersindeki Coğrafya konularının öğretiminde akıllı tahta uygulamalarına ilişkin öğrenci görüşleri. *ZfWT*, 3(1), 179-189.
- Kayalı, H. (2000). İlköğretim okullarında Sosyal Bilgiler dersi Coğrafya konularının öğretiminde başarıyı etkileyen faktörler. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12, 183-194.
- Kızılçaoğlu, A. (2006). İlköğretimin birinci kademesinde Coğrafya eğitimi ve öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 14, 81-106.
- Kızılçaoğlu, A., Taş, H. İ. (2007). İlköğretim ikinci kademedeki Coğrafya eğitimi ve öğretimi: öğrenme alanları ve kazanım boyutu. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 16, 93-108.

- Kocdar, S., Aydın, S., (2013). Açık ve uzaktan öğrenme araştırmalarında delfi tekniğinin kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(3), 31-44.
- Meb, (2005). *İlköğretim Sosyal bilgiler dersi 6-7 Sınıflar öğretim programı ve kılavuzu taslak basım*, Ankara.
- Meb, (2006). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (6 ve 7. sınıflar)*, Ankara.
- Meb, (2010) *Ortaöğretim Coğrafya dersi (9-12 sınıflar) öğretim programı*, Ankara.
- Memişoğlu, H., Öner, G. (2013). Sosyal Bilgiler dersinde öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre Coğrafya konularının öğretimi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(3),347-366.
- Meydan, A., (2001). *İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretimi Coğrafya Ünitelerinin İşlenişinde Laboratuvar Ve Görsel-İşitsel Materyal Kullanımının Öğrencilerin Niteliksel Gelişimine Etkisinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Özcan, H. (2004). *İlköğretim 5. Sınıf Sosyal bilgiler Dersi Coğrafya Konularının Öğretiminde Drama Yönteminin Kullanılması (Kazan İlçesi Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri enstitüsü, Ankara.
- Özşahin, E. (2009). Karikatürlerle Coğrafya öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 20, 101-121.
- Öztürk, C. (2006). Sosyal bilgiler toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztürk C. (2011). *Farklı ülkelerin Sosyal Bilgiler öğretim programları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, Ç. (2008). *Coğrafya Öğretiminde 5e Modelinin Bilimsel Süreç Becerilerine, Akademik Başarıya Ve Tutuma Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri enstitüsü, Ankara.
- Pattison, W. D., (1963). *The Four Traditions of Geography*. San Fernando Valley State College, USA.

- Safran, M. (2008). Sosyal Bilgiler öğretimine bakış. B. Tay, ve A. Öcal, (Ed.), Özel öğretim yöntemleriyle Sosyal Bilgiler öğretimi. Ankara: Pegem Akademi.
- Sekin, S., Unlu, Y.M., (2002). Coğrafya dersinin temel öğretim sorunları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 5, 43-53.
- Sezer, A. (2002). *Ortaöğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretim Teknolojisinin Öğrenci Başarısına Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Sönmez, Ö. F. (2006). *İlköğretim Sosyal bilgiler 7.Sınıf Karadeniz Bölgesi Konusunun Görsel Araç-Gereçlerle Öğretiminin Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisinin Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri enstitüsü, Ankara.
- Şahin, A. E. (2001). Eğitim araştırmalarında delphi tekniği ve kullanımı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 215-220.
- Teyfur, E. (2009). *9. Sınıf Coğrafya Dersinde Bilgisayar Destekli Öğretimin Öğrenci Başarısı Ve Tutumuna Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Tomal, N. (2009). Coğrafya derslerinde edinilen bilgilerin günlük hayatta kullanılma durumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 229-240.
- Tuna, F. (2013). *Türkiye’de yükseköğretim Coğrafya öğretimi*. R. Özey, F. Tuna, N. Bilgen (Eds.), 21. *Yüzyılda değişen yaklaşımlar ve yükseköğretimde Coğrafya eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tümertekin, E. (1994). *Ekonomik Coğrafya, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları*. İstanbul.
- Üçışık, S, Ünlü, M., Özey, R. (2002). Coğrafya eğitim ve öğretiminde fotoğrafların önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 5, 1-8.
- Ünlü, M. (2001). İlköğretim okullarında Coğrafya eğitimi ve öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı:3 Cilt:2, İstanbul.
- Ünlü, M.,(2014), *Coğrafya öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Welton, D. A. & Mallan, J. T. (1999). *Children and their world: Strategies for teaching social studies*. Houghton Mifflin College Division.
- Yeke, C. (2013). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Verilen Coğrafi Bilgilerin Yeterliliği Ve Bunun Ortaöğretim Coğrafya Derslerine Etkisi*.

Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yeşiltaş, E. (2006). *Sosyal Bilgiler Fiziki Coğrafya Konuları Öğretiminde Araç-Gereç Kullanımının Öğrencilerin Başarı Düzeylerine Etkisi (Kars İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

Yıldırım A. (2012). *Coğrafya Öğretiminde Yansıtıcı Düşünmeye Dayalı Öğretimin Öğrenci Başarısına, Tutum Ve Kalıcılığa Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.